

ULDUZ

№05 (612)

WWW.AZYB.AZ
WWW.AYB.AZ

AYLIQ ƏDƏBİYYAT DƏRGİSİ MAY 2020

BU SAYIMIZDA

3

Fərqañə MEHDİYEVA
Ömür muncuq
kimidir...

Qulu AĞSƏS
Yeddi il və
yeddi gün

12

qısa fikirlər
xəzinəsi

14

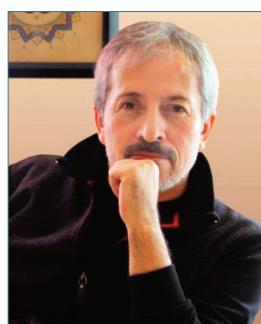
21

Məhsəti MUSA
Pəncərələr
ağ pərdə
yelləyənədək

24

Bəxtiyar ASLAN
Nəqliyyat

28

El Roman
O qədər uzağıq ki...

30

Elnarə QARAGÖZÖVA
Kafkanın
“proses”ində
parabolalar

33

Əkbər QOŞALI
Karantin
dövrünün
iki şeiri

34

Dalğa
XATINOĞLU
Modern
ədəbiyyatın
yolu

37

Səfər FUAD
(ABŞ)
Və bir gün
gələcək...

38

İmdat AVŞAR
İtmiş bahar
nərgizi

61

**Ralf HENRI
BARBOUR**
Ölüm yatağında
etiraf

43

**Hümmət
ŞƏHBAZİ**
Təbriz eli

Rövşən YERFİ
Axır nəfəs

44

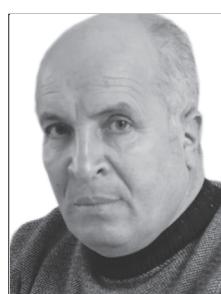
Müasir fars şeirindən
seçmələr

48

Nikolay LUQİNOV
İldegis haqqında
əfsanə

59

**Zahid
SARITORPAQ**
Qürbət
qaysaqları

66

Cavid FƏRZƏLİ
Sevda susandan
bəri

Təsisçilər:

Azərbaycan Yazarlar Birliyi və
"Ulduz" jurnalının kollektivi

Baş redaktor

Qulu Ağsəs

Redaksiya heyəti

Tərənə Vahid
(Baş redaktor müavini)

Həyat Şəmi

Elçin Mirzəbəyli

Xəyal Rza

Səhər Əhməd

Xanəmir

Rəsmiyyə Sabir

Elxan Yurdoglu

Nuranə Nur

Anar Amin

Elmar Vüqarlı

Ələmdar Cabbarlı

Qılıman İman

Hafız Hacxlalı

Nisəbəyim

Cavid Zeynallı

Məshəti Musa

Elşən Əzim

Nargis

Seyfəddin Altaylı

(Türkiyə)

Xaqani Qayıblı

(Estoniya)

Baloğlan Cəlil

(Başqırdıstan)

Saodat Muxammadova

(Özbəkistan)

Nilufər Şıxlı

(Moskva)

Günay Səma Şirvan

(Voronej)

Bədii redaktor

Ədalət Həsən

Ünvanı: AZ1000, Bakı,

Xaqani küçəsi, 25

ulduz_dergisi@mail.ru

dursul@mail.ru

www/ayb.az

Telefon: 498-72-43

Çapa imzalanıb: 22.05.2020

"Ulduz" jurnalı redaksiyasında

yığılıb sahifələnib.

"ASPOLIQRAF LTD" MMC-də

çap olunub.

Sifariş №108, Tiraj: 300

Qiyməti: 2 man.

1967-ci ildən çıxır

Şəhadətnamə № 238

Nömrəyə məsul:

Günay Səma Şirvan

72

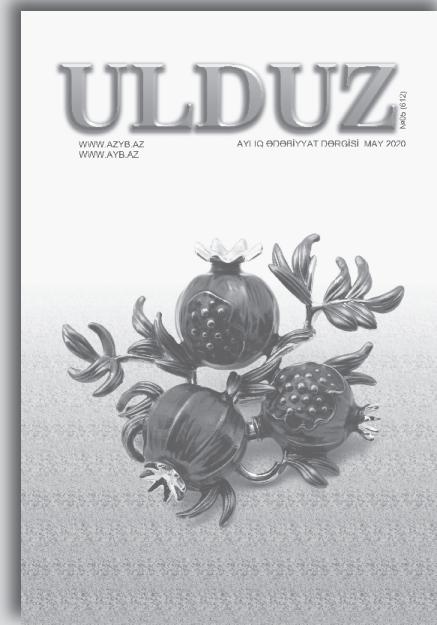
dərgidə kitab

80

Günay SƏMA ŞİRVAN
P.S. əvəzi

69

Sadig QARAYEV
Mövcudluq
şükranlığı

**"AZƏRMƏTBÜATYAYIMI"
AÇIQ SƏHMDAR
CƏMİYYƏTİ**

"Ulduz" jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon "Mətbuatyayımı" şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**"QAYA"
MƏTBÜAT YAYIMI**

"Ulduz" jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon "QAYA" mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

**"EKSPRESS"
MƏTBÜAT YAYIMI**

"Ulduz" jurnalına abunə olmaq üçün respublikanın bütün şəhər və rayon "EKSPRESS" mətbuat yayımı şöbələrinə müraciət etməyiniz kifayətdir.

Jurnalın

1 aylıq abunə qiyməti – 2.00 man.

6 aylıq abunə qiyməti – 12.00 man.

Bakı şəhərində abunə yazılməq istəyənlər:

440 – 27 – 85

440 – 39 – 83

440 – 46 – 94

564 – 63 – 45

598 – 35 – 22

556 – 67 – 13

564 – 48 – 96

437 – 28 – 10

408 – 17 – 51

nömrəli telefonlara zəng edə bilərlər.

ISNN 0134-522 İNDEKS AZ 1000 2 AZN

Fərqañə MEHDİYEVA

“ÖMÜR MUNCUQ KİMİDİR, QƏFİL DAĞILA BİLƏR...”

SUAL

Hələ nəyimi gördün
Bu dünyada, nəyimi?
Hansı sözümlə çalış
Oxudun ürəyimi?

Qəlbində yatdı yoxsa
Yorğun düşən hər varaq?
Ötən günümə baxdın?
Biri qara, biri ağ.

Bir söz soruşacaqdım,
Soruşamadım amma.
Şəklimə baxıb dedin:
“Belə qəmli dayanma”.

Hansı misra süzüldü
Ürəyindən, canından?
Qoydunmu nidaları
Ayrılığın yanından?

Qorudunmu bəndləri
Qapısından çöləcən.
Necə oxudun məni
Nöqtədən vergüləcən?

Bəlkə, bu da bir işdi –
Görüşmədik bir daha.
Necə dözüb dayandın
Suallar çekən aha?

Hələ nəyimi gördün
Bu dünyada, nəyimi?
Hansı sözümlə çalış
Oxudun ürəyimi?

HAYANA GEDİB ANAM?

Gəzirəm qərib-qərib,
Nə ümid var, nə inam.
Adam qalmır soruşum-
Hayana gedim anam?

Uşaqları yanında,
Canını qoyub gedib;
Atam təzə aldığı
Donunu qoyub gedib.

MƏNİ YAĞIŞDA SAXLA

Qaranlıqda itənim
İşığa oxşayırırdı;
Elə qocalmışdı ki,
Uşağa oxşayırırdı.

Yeddi uşaq yellədən
Beşiyi qalib belə.
Kəndi-kəsəyi, evi,
Eşiyi qalib belə.

Dindirəndə can deyən
Adımı qoyub gedib.
Möcüzəyə bax, Allah,
Dəli kimi sevdiyi
Atamı qoyub gedib.

Dözəmmir yoxluğuna,
Həyət-baca ağlayır.
Hər səhər dən səpdiyi
Toyuq-cüçə ağlayır.

İçində dolu su da,
Sənəyi küsüb, Allah.
Neçə gündür süd vermir,
İnəyi küsüb, Allah.

Doyunca geymədiyi
Toyluğu qalib orda.
Anasından yadigar
Yaylığı qalib orda.

Bəlkə, uçub göylərə,
Günəşlə, Ayla gedib?
Üz-gözündə bayati,
Dilində layla gedib.

Gəzirəm qərib-qərib
Nə ümid var, nə inam.
Siz deyin ay adamlar,
Hayana gedib anam?..

Çıxaq enişə doğru,
Dur gəl, yoxuşda saxla.
Aç könlünün qapısın,
Məni çıxışda saxla.

Qısı bizə düşmədi,
Xoşu bizə düşmədi,
Yaşı bizə düşmədi,
Quru baxışda saxla.

O qədər xatırə var,
Gözlərimdi suvarar,
Yaz adımı divara,
Torpaqda, daşda saxla.

Ocaq haqqı, od haqqı,
Çəmən haqqı ot haqqı,
Ayır haqdan nahaqqı,
Ömürdə, yaşda saxla.

Üşüdümü bu ocaq?
Damlalar saçaq-saçaq,
İslanmışın yağışdan
Nə qorxusu olacaq,
Məni yağışda saxla.

AĞACA SÖYKƏN, DARIX

Biri oda dönəndə,
Biri dönüb su olar.
Arabir vaxt tapanda,
Darix mənimçün, nolar.

Bir az bağışla məni,
Belə səhvin içində.
Darix çölün düzündə,
Darix evin içində.

Piyada yol gedəndə
Lap qəfil səksən, darix.
Günəşin üzünə bax,
Ağaca söykən, darix.

Yazdığım məktubları,
Götür səfərə qalmış.
Darıx axşamtərəfi,
Darıx səhərə qalmış.

Biri oda dönəndə,
Biri dönüb su olar.
Arabir vaxt tapanda,
Darıx mənimcün, nolar.

YARAŞDI BƏXTİMƏ QƏŞƏNG AYRILIQ

Dağlara, daşlara dedim dərdimi,
Qarışiq yuxumu yozan olmadı.
Hər çatan bir pozan aldı əlinə,
Səni taleyimə yazan olmadı –
Mən sənin ömrünə çata bilmədim.

Könlünü açmadı o yazın yolu,
Dolandı boynuma Arazın qolu.
Tutub əllərindən upuzun yolun –
Mən sənin ömrünə çata bilmədim.

Çəkdi ürəyimi şişə ayrılıq,
Sındı cilik-cilik şüşə ayrılıq,
Yaraşdı bəxtimə qəşəng ayrılıq,
Mən sənin ömrünə çata bilmədim.

Qəlbə qırıq, para ömür yaşadım,
Allah, üzüqara ömür yaşadım,
Qızara-qızara ömür yaşadım –
Mən sənin ömrünə çata bilmədim.

Mən sənə yüyürdüm, qaçdım min dəfə,
Bağlı pəncərəmi açdım min dəfə.
Çox da ürəyindən keçdim min dəfə,
Mən sənin ömrünə çata bilmədim.

Bir göz qırpmısında itib qayıtdım,
Dəniz gözlərində batıb qayıtdım,
Dünyanın axırına çatıb qayıtdım,
Mən sənin ömrünə çata bilmədim.

OLACAQSAN

Sən mənim bəxtimə doğan bir günəş,
Sən mənim ömrümə gün olacaqsan.
Qalıb ürəyimdə arzu da, kam da,
Bəs nə vaxt arzuma tən olacaqsan?

Taleyin hökmüdü ya bahar, ya qış,
İstəsən, könlümün oduna qarış.
Kim bilir, bəlkə də, alnıma qırış,
Saçıma vədəsiz dən olacaqsan.

Şirin bir arzuya dönə xeyalın,
Kaş ki, gözlərimdə gülə vüsalın,
Qaçardım yoluna ayağıyalın,
Bilsəm ki, qismətim sən olacaqsan.

HƏLƏ AÇAMMIRAM DOLAŞIQ ÖMRÜ...

İlahi, şamını özün vermisən,
Yandırırm dam altda bu işiq ömrü.
Macalıım yoxuydu salam sahmana,
Durum yiğışdırıım qarışiq ömrü.

Bu candı, bu da ki qurdugum yuva,
Göyərməz ümidi gözümdən suvar.
Əlimdən nə gəlir, özgə nəyim var?
Düzüm sətirlərə yaraşıq ömrü.

İllərdi... arxamca gülüşüb qalıb,
Dərdini-sərini bölüşüb qalıb.
Necə düyündüsə ilişib qalıb,
Hələ açammıram dolaşiq ömrü.

Yerisəm qurtarmaz bu yol, bu küçə,
Qoşula bilmədim baş alan köçə.
Dindirmə, kiriməz qırx gün, qırx gecə,
Qoyma danışdırıım bu aşiq ömrü.

DAŞYONANLA SÖHBƏT

Usta, alverin çox olar,
Bu qara rüzgarla çağla.
İstəyirsən bir beh verim,
Yaxşısın mənə saxla.

BÖYÜMƏDİM, UŞAQ QALDIM

Hardan gəlib çıxdım bura,
Bir özgə yolum olmadı?
İndidən alım, sonralar
Bəlkə, heç pulum olmadı...

Bax, üzümə baxır o daş,
Sındırma, könlü xoş olsun.
Eləsini saxla, qardaş,
Başına yaraşan olsun.

Bəlkə, almasam da olar,
Bu ehtiyac bir həvəsdi.
Qəbrimin üstə qoymağə
Başına düşən daş bəsdi!

Birin behlə, çıxım gedim,
Kimsəyə gərək olmasın.
Nə qəribə peşən varmış,
Görüm, mübarək olmasın!

Yonduğun məzar daşları,
Sənə dərd, azar verməsin.
A müştəri gözləyənim,
Heç Allah bazar verməsin!

BİLİRSEN, SÖZ ADAMIYAM

Ay sinəmə dağ çəkənim,
Gəl məni düzələ aldatma.
Yoxsa sənə üz vermişəm,
Üzümü üzlə aldatma.

Donmuşam, yumşaq deyiləm,
Əyilmişəm, şax deyiləm,
Mən daha uşaq deyiləm,
Deyib də “gözlə” aldatma.

Dünyanın düz adamıyam,
Tanrıının öz adamıyam,
Bilirsən, Söz adamıyam,
Sən məni sözlə aldatma.

Nə barışdım bu dünyayla,
Nə də bir yol küsdüm, anam.
Verdiyin ömrü varağa
Misra-misra düzdüm, anam.

Qaldım necə, öldüm necə,
Axırı gördüm heç-heçə,
Baxdim güzgüyə bir gecə,
Öz-özümüz süzdüm, anam.

Gün kimi qara-ağ qaldım,
Dərdin üzünə şax qaldım,
Böyümədim, uşaq qaldım,
O ki var uduzdum, anam.

MƏKTUB

Dəyişə bilmədi bu illər məni,
Elə həmənkiyəm sadəlövh, fağır.
Xəbərin oldumu, başına dönüm,
Bir dərdə düşmüşəm özümdən ağır?

Sən getdin, dünyada nələri gördüm,
Bir qız da doğmadın deyəm, bacım var.
Nə pula, nə vara, nə də şöhrətə,
Bircə can sözünə ehtiyacım var.

Kimsə yox qapımı özümtək açan,
Sənsiz yaralarım bitişmir, Ana.
Bu kasıb komamda nəyim yoxdu ki,
Başımın sığalı çatışmir, Ana.

Boylandım gülümsər şəkillərimdən,
Üşdüüm, darixdım, sixıldım, Ana.
Hər kəsin dünyada bir düşməni var,
Mən özüm-özümdən yixıldım, Ana.

Bu xəbər ox kimi bağrını dələr,
Çatlayar torpağı bürünər qəmə.
Bir dəfə ölmüşdü, min dəfə ölər,
Xəstə olduğumu atama demə.

Mən də misra-misra qovrulum odda,
Həsrətdən ağaran saçını hörüm.
Ay Ana, yixılım ayağın altda,
Qoy mən də cənnəti gözümlə görüm.

Dəyişə bilmədi bu illər məni,
Elə həmənkiyəm sadəlövh, fağır.
Xəbərin oldumu, başına dönüm,
Bir dərdə düşmüsəm özümdən ağır?

19 FEVRALIN ŞEİRİ

Hansı gün doğuldum elə,
O dad hanı, o tam hanı?
Gelişimə qurban kəsən
Anam hanı, Atam hanı?

Hanı mənim o xoş çağım?
Hanı qırmızı yaylığım?
Hanı sıniq oyunçağım?
Hanı kövrək uşaqlığım?

Quş qanadlı ötdü günlər,
Şirin hanı, acı hanı?
Yarpağına söz yazdığını
Hanı tut ağacı, hanı?

Ürəyimdə bir sərr qalıb,
Qoy çağırım, yarım gəlsin.
Çiling-ağac oynadığım
Uşaqlıq dostlarım gəlsin.

Gəlsin gözlərim önünə,
Coşub qaynadığım günlər.
Bilməyib dünya beş gündü,
Beşdaş oynadığım günlər.

Hansı gün doğuldum elə,
O dad hanı, o tam hanı?
Gelişimə qurban kəsən
Anam hanı, Atam hanı?

TANRIDI, ÇIXIB YİYƏ

Heç bekar vaxtı yoxdu,
Başını qatır adam.
Bazarı bağlananda
Adamı satır adam.

Əl atır, ayaq qalır,
Od tutur, soyuq qalır.
Bəs niyə ayıq qalır?
Bəs niyə yatır adam?

Deyir sözün düzünü,
Ömrə baxır, üzülür,
Özgədən çox özünü
Elə aldadır adam.

Min yoxuş əzib çıxır,
Dolaşib, gəzib çıxır,
Sulardan üzüb çıxır,
Quruda batır adam.

Tanrıdı, çıxıb yiye,
Əlini açır göyə,
İçini yeyə-yeyə,
Görən, nə dadır adam?

GÖYLƏR ŞAIRLƏRİNDE...

Oğluma

Çıxar, qadası, çıxar,
Şeytan atasız çıxar.
Sonra xatası çıxar
Bəynən oynama, bala...

Göz-qasıń yer süpürür,
Ömürdü... adam sürür –
Zülməti kor da görür,
Aynan oynama, bala.

Bu yer ki var, dərindi,
Yerləşmişən, yerindi,
Göylər şairlərində –
Göynən oynama, bala.

YIXILAN BİLSƏ...

Heç kim bilmir qisməti,
Sınacaq, əyiləcək.
Bu gündən sabahadək
Başına nə gələcək?

Həyat sirdi, nağıldı,
Batıb boğula bilər.
Ömür muncuq kimidir,
Qəfil dağla bilər.

Dərdin də ağırı var,
Payız yıxar, qış əyər.
Yixilan bilsə yerə
Yorğan-döşək döşəyər.

DEMƏ, CANSIZ KAĞIZDI

Könlünə dağdı, bəlkə,
Bu təzə dərdim sənə.
İndicə çəkdirmişəm,
Şəkil göndərdim sənə.

Vaxtsız gələn qonaqdı,
Görən, nə deyir indi?
Şəklim acdı, bilirom,
Ömrünü yeyir indi.

Gözlərinə yaxşı bax,
Gör bir necə saralıb.
Bəlkə, yuxusu gəlir,
Yol gəlibdi, yorulub.

Demə, cansız kağızdı,
Hərarəti, odu var.
O qədər həsrət çəkib,
Bənövşənin adı var.

Dönüb qayıda bilməz,
Hər yerdən yolu bağlı.
Bəlkə, ona görə də
Boynu bükülü qalıb.

Könlünə dağdı, bəlkə,
Bu təzə dərdim sənə.
İndicə çəkdirmişəm,
Şəkil göndərdim sənə.

ŞAİRİN YAŞI OLMUR

Hara haradı bilmir,
Ağdı, qaradı bilmir.
Ömür indi başlayıb,
Yoxsa yarıdı, bilmir,
Şairin yaşı olmur.

Bahara gəndən baxır,
Payızı, qışı olur.
Dünyada şirin nə var –
Dadmağa naşı olur,
Şairin yaşı olmur.

Dağ boyda əzabına,
Tab gətirən sinədi.
Yaranışdan itirir
Ömür adlı sənədi,
Şairin yaşı olmur.

Əyilmir nakəslərə,
Şamşax qalır eləcə,
Çiynində illər yatır,
Uşaq qalır eləcə.
Şairin yaşı olmur.

Bu gedimli dünyada
Ölsə də, diri olur,
Ötüb keçən hər günü
“Aprelin 1-i” olur
Şairin yaşı olmur.

EH... DİLİM QUŞ DİLİDİ

Saldım aləmə soraq,
Bir kağızdı, bir varaq.
Bu dünyani ƏNƏLHƏQ –
Sandım Nəsimi kimi...

Dolandım çırğına,
Sarıldım varağına.
Tək Tanrı ayağına –
Endim Nəsimi kimi..

Misra qovuran sacam,
Hər şeirə, sözə acam.
Kaş olaydı bir hecam –
Bəndim Nəsimi kimi..

Sür ömrü... alnıaçıq...
Yerin yoxsa, Goyə çıx.
Şəhərim dar ağacı –
Kəndim Nəsimi kimi..

Həsrətim mürgülüdü,
Dözümüm daş külüdü..
Eh... dilim quş dilidi-
Dindim Nəsimi kimi..

Yapışdım gərəyimdən,
Oxlandım kürəyimdən,
Soyuldum ürəyimdən-
Yandım Nəsimi kimi!!!

TƏNDİR

Keçib boğazımız gəlib kəndirə,
Dərdimiz bəllidir, dərman tapılmış.
Evin dalındakı qərib təndirə
Gör neçə zamandır çörək yapılmır

Bu uzun-uzadı ömür yolunda
Anamla qosaca çalışıb təndir.
Ələ düşməyəndə kibrət əvəzi
Anamın içindən alışib təndir.

Qaçanda ağlayan uşaq səsinə
Əlindən birbəbir düşüb kündələr.
Beləcə, böyüdüb anam bizləri,
Qəlbinin odunda bişib kündələr.

Təndirin tüstüsü çıxanda başdan
Anam gözlərindən su ciləyibdi.
Küt gedən kündəni ovutmaq üçün
Ərkyana təndiri şillələyibdi.

Əyninə özgə don geyməyən anam
Təndir tüstüsündən yüz don geyinib.
Başını bir kəsə əyməyən anam
Təndirə çatanda min yol əyilib.

Doğma anasıtək sevib təndiri,
Könlünə şipşirin ovqat olubdu.
Anam getməyəndə təndirə yaxın
Təndirin sinəsi çat-çat olubdu.

Kündələr üstündə qırırlan əllər,
Bəs bu gün, görəsən, nələri anır?
Bir zaman təndirdə qovrulan əllər
İndi ehtiyacdən alışib-yanır.

Analar neyləsin, Allahın altda
Bir az da çoxalıb umu-küsüləri.
Əriyən, azalan ömürləritək
Azalır dam altda un kisələri.

Təndir anam kimi doğmadır mənə,
Mən onu müqəddəs ocaq sanacam.
Gün gəlsə, olmasa anam həyatda,
Gün gəlsə olmasa anam həyətdə
Mən yanıb, közərib təndirdən betər
Qaçib o təndiri qucaqlayacam.

Anam bölə bilər bir tikəsini,
Anam mərd öндənə dizin qatlayar.
Damdan əskiltməyin un kisəsini,
Amanın günüdü, anamdan qabaq
Həyətdə təndirin bağıri çatlayar.

SİZ MƏNI QOYMAYIN ŞAIR OLMAĞA

Bu da xasiyyətdi, cəhətdi deyin,
Sənə söz deyənin nə həddi, deyin.
Başına bir sənət qəhətdi, deyin,
Siz məni qoymayın şair olmağa.

Yandırın kağızı, yanacaq edin,
Sındırın qələmi, oyuncaq edin.
Üçbəndlə şerimi üçbucaq edin,
Siz məni qoymayın şair olmağa.

Keçin qabağıma, yolumu tutun,
Bir az ərk eləyib qolumu tutun.
Hərəniz bir yandan əlimi tutun,
Siz məni qoymayın şair olmağa.

Bacarın içimdən çıxarın məni,
Bir az da incidib çıxarın məni,
Girdiyim küncümdən çıxarın məni,
Siz məni qoymayın şair olmağa.

Qəbrinin qapağı açıqdı, deyin,
Qurduğun yurd-yuva uçuqdu, deyin.
Ay ANA, ATAmız yazıqdı, deyin,
Siz məni qoymayın şair olmağa.

Şairlər bölünməz, bütün olurlar,
Tüstüsü çıxmayan tütün olurlar.
Şair balaları yetim olurlar,
Siz məni qoymayın şair olmağa.

Taleyin köcümə köçü çatmadı,
İstədim “beş” alam, “üç”ü çatmadı.
ATAmın, ANAmın gücü çatmadı,
Siz məni qoymayın şair olmağa.

SEVGİ ŞEİRLƏRİ YAZA BİLMİRƏM

Axırdan yazıram, başdan yazıram,
Torpaqdan yazıram, daşdan yazıram,
Ağacdan, budaqdan, quşdan yazıram,
Sevgi şeirləri yaza bilmirəm...

Sevgidisovuran qanımı elə,
Sevgiyə qurbanlıq canımı elə.
Elə hey deyirəm, Anamı elə,
Sevgi şeirləri yaza bilmirəm...

Şeirləbölürəmbutəndərdimi,
Vərəqlər üstündə bitəndərdimi.
Yazıramel-oba, Vətəndərdimi,
Sevgi şeirləri yaza bilmirəm...

Mənmisradərirəmgül ağacından,
Yazırambalamın umacağından.

Yapışib atamın əl ağacından
Sevgi şeirləri yaza bilmirəm...

Yazıram, ürəyim, könlüm sıxlır,
Sevgisiz ömrəm evi yixılı,
Nə yazsam, ayrılıq olur axırı,
Sevgi şeirləri yaza bilmirəm...

Bəlkə, əlimdədir, kilid-açarım,
Sevgi şeirləri ümid açarım,
Məni bağışlayın, oxucularım,
Sevgi şeirləri yaza bilmirəm,
Sevgi şeirləri yaza bilmirəm.

EHTİYAC

Tükənib evimdə nə desən elə,
Gəlhagəl dediyin su kimi axır.
Bükülübürküncə utandığından
Görək qazanım da üzümə baxmrı.

Arzular, istəklər çəkilib dara,
Ürək hər çəkdiyin açıb-bələmir.
Maaş gözləyirəm mən üzü qara,
Maaşsa bir kisə un da eləmir.

Birtəhər keçinim, eh... sabah yenə
Əllərim ehtiyac qulu olacaq, –
Qoy xörək əvəzi atım qazana,
Bilmirəm ya quru, sulu olacaq.

Məndüzüm sözləri vərəq süfrəmə,
Kim bilir, familli, adlı çıxacaq.
Ürək qabarından yaranan şeirin
Çox güman, tikəsi dadlı çıxacaq.

Məni qınamayın, ürək yağımıla
Sözü qizardacam soğan əvəzi.
Özgəyoltapmadım, üz tutdum hara,
Qonağım olarsız, ay mən kimilər –
Şeirbişirəcəmsabahnahara!

QADINLAR, SIXMAYIN KİŞİLƏRİ SİZ

Allah, üzü dönsün bu zəmanənin,
Görən, çoxmu çekər beləcə işlər?!
Utana-utana gələrlər evə,
Əli ətəyindən uzun kişilər.

Doğma ocaqları yad gəlir bəzən,
Kimin nə vecinə, kim oyaq, yatan?!
Kişilik adına bəd gəlir bəzən,
Allah, özün saxla bu sıxıntıdan!

Gözümdə dağ olur əlin qabarı,
Əlləri nə haya, köməyə çatır.
Səhərdən axşama qazandıqları
Bircə siqaretə, çörəyə çatır.

Qadınlar, sıxmayın kişiləri siz,
Bəzən kükrəyirik, bəzən daşırıq...
Yox, yox, danlamayın, incitməyin siz,
Mən də sizində – özümqarışıq.

Siz elə bilməyin kefindən çıxıb,
Rahat baş qoyurlar elə balınca?
Səhərdən axşama evindən çıxıb,
Düşürlər bir tikə çörək dalınca.

Bilmirlər toyuna-vayına qalsın,
Kim töksün ətəkdən daşlarını da.
Görəsən, kimlərin hayına qalsın,
Vallah, itiriblər başlarını da...

Hamı bir havanı çala bilməyir,
Qabağa, de, hansı işini salsın?
İşləyir, haqqını ala bilməyir,
Başına haranın daşını salsın?

Çox çekməz, şeytana papiş tikənlər,
Hələ çox sirrimiz qalıb dərində.
Fəhlə tikəsinə gözün tikənlər
Şişib dağılacaq günün birində.

Hər evə gələndə siz bilirsınız,
Qəlbində əlacsız yarası sizlər.
Gözü kölgəlisə uşaq yanında,
Özünə dipdiri qəbir qazırlar...

Qadınlar sıxmayın kişiləri siz,
Eşitsin səsimi qoy uzaq-yaxın,
Yox, yox danlamayın, incitməyin siz,
Köhnəni təptəzə geyinib çıxıb.

Qadınlar sıxmayın kişiləri siz,
Bu da bir dövrəndi, bəxtdi, qismətdi...
Siz Allah, dəyməyin xətirlərinə,
Özləri çekdiyi özünə bəsdi.

PAYIZIN YANINDA...

Ay özür yarıda könül qıranım,
Payızın yanında gözlərsən məni.
Məni gözləməyə yer axtaranım,
Payızın yanında gözlərsən məni.

Könlünü ovuda-ovuda gəlib,
Göylərdən yerlərə piyada gəlib.
Həmin o ünvana, o ada gəlib,
Payızın yanında gözlərsən məni.

Yaraşmir bu yerim, göyüm əynimə,
Payız don biçdirsin, deyim əynimə.
Payızın donunu geyim əynimə,
Payızın yanında gözlərsən məni.

Qızılı əlindən tutub payızın,
Küsəyən könlünə yatıb payızın,
Başını söhbətə qatıb payızın
Payızın yanında gözlərsən məni.

Ay özür yarıda könül qarınam,
Sən gələn yollara çıxm, sarınım,
Məni gözləməyə yer axtaranım,
Payızın yanında gözlərsən məni.
Payızın yanında gözlərsən məni.

Qulu AĞSƏS

YEDDİ İL VƏ YEDDİ GÜN Fərqañə Mehdiyevanın əziz xatirəsinə

...Bacım o lənətəgəlmış xəstəliyin ucbatından dünyasını dəyişəndə Fərqañənin hələ tükü duruydu: redaksiyaya girməyiylə aləmi qatırdı, gərək "Ulduz"da hamı biləydi ki, Fərqañə iş başındadı, içimizin ən qaradınməzi Dürdanə üç kərə "Fəqiş!" çığırandan sonra onu güclə sakitləşdirmək olurdu, səhər yeməyini Əhmədlidə, günorta yeməyini Salyanda, axşamı Gədəbəydə yeyən Fərqañənin həyatı civə kimi qaynayırdı... Xəbəri eşidən kimi mənə zəng vurdu, bacın ölsün, dedi. Öldü, dedim. İki gün sonra yenidən o idi, yas yerini soruşurdu, izah elədim. Məlum oldu ki, Fərqañə ayrı yasa gedib, orda ağlayıb, başsağlığı verib, pul da yazdırıb çıxanda... məni xəbər alıb – orda kimdi Qulu Ağsəs tanıyor?! Arxasınca maşın

yolladı, Fərqañə yas yerinə girəndə üzündə günahqarışlıq təbəssüm vardi...

Üstündən bir neçə ay ötməmiş özü o lənətəgəlmış xəstəliyə yoluxdu, hər gün eyni sualı eşidirdim: "Bacın xərçəngə nə qədər tab gətirdi?" Hər gün onu inandırırdım ki, ondakı başqa şışdi, birtəhər qulağını doldurub İrana yolladıq, Təbrizdə əməliyyatı uğurlu alındı, ora gedib-gəldikcə oxucuları da artmağa başladı, hamı Fərqañəni evinə qonaq çağırırdı, kitabını da çıxardılar İranda, beləcə, Fərqañə yenə əvvəlki Fərqañə oldu: deyən, gülən, tədbirlər bəzəyi, ayaqqabısı ütülü, şeir qazanı dəmdə...

Və bu dəmdə... korrektorumuz Rəfiqə xanım o lənətəgəlmış xəstəliyə düçər oldu, tez də dünyasını dəyişdi... O vaxtdan

Fərquanənin həyatı, ümidləri alt-üst oldu, oturub-durub özünə ölüm arzuladı, feysdəki statusları qara geydi, bir əlini bu dünyadan üzüb, o birini o dünyaya uzatdı. Yenə həkimlər, yenə diaqnostika, yenə Bakı-Təbriz yolları...

Epikrizlərini mənə oxudurdu:
“Gör burda nə yazılıb?..”
“Doxsan il ömür!”
“And iç, elə yazılıb?”
“And içirəm!”
“Sənə inanıram!”
“Inan!”
“Oğlumun toyunu görəcəm?”
“Əlbəttə!”
“And iç, elə yazılıb?”
“And içirəm!”
“Dəqiq oxudun?”
“Dəqiq!”
“Sənə inanıram!”
“Inan!”

...Nə yaxşı ki, epikrizdə bir şey düz yazılıbmış: oğlunun toyunu görə bildi Fərquanə... Amma tək onu yox: nəvə sevgisini, oxucu rəğbətini, daha nələri, nələri! “Payızın yanında gözlərsən məni” kitabını mən redaktə eləmişdim, hər dəfə poçtuma bir şeir yollayırdı, kitabın adı üstündə neçə kərə çek-çevir oldu, axırda razılaşdı, təqdimatda uşaq kimi sevinirdi – hamı gəlmışdı deyə; Fərquanə hamının Fərquanəsiydi; sağlam vaxtı da, xəstə olanda da! Feysdə hamiya ürək şəkli qoyurdu – dost, düşmən bilmədən, bir yol hətta əleyhinə yazılan statusu da bəyənmişdi, bunu özü danışanda gülməkdən gözləri yaşarırdı.

Mən işə getməyəndə votsapa mesaj yazırırdı: “Töhmət alırsan!” Bu, o deməkdi ki, nigaraniq səndən, ona görə çəkilişə gedəndə mütləq Fərquanəyə xəbər eləyirdim, o da işdəkilərə: “Bu gün baş redaktora özüm icazə vermişəm!” “Ulduz”da qonaqlıq olanda Fərquanənin yeri başqaydı və başdaydı: şeir desin, oxusun, oynasın, amma yeməklə arası geniydi. Kefinin kök vaxtında qəfil hali pişləşərdi, “Doxsan!” deməyimlə rəngi üstünə gələr, təzədən həmin adam olardı.

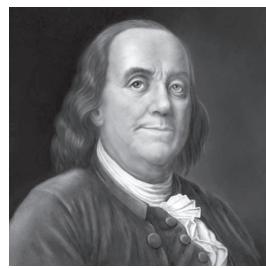
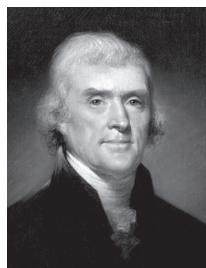

Yeddi il xərçənglə doyüşdü, yeddi günə təslim oldu...

Şeirləri qalacaq, balaları, nəvələri onun xatirəsini yaşadacaq, biz də əlimizdən gələni edəcəyik. “Ulduz”un may sayını Fərquanənin şeirləri ilə açırıq, Fərquanəylə açılması hələ çox sabahlar var. İşdə yerinə adam götürmədik. O öz yerini özüylə apardı...

QISA FİKİRLƏR XƏZİNƏSİ

Benjamin FRANKLIN:

Səni kim özün qədər addımbaşı aldadıb?

Sən uşaqlarına susmağı öyrət, danışmağı
özləri öyrənərlər.

Müdrikliyin qapısı heç vaxt bağlı olmur.

Əgər möhkəm yatmaq istəyirsənsə, yatağa
təmiz vicdanla gir.

Acgözlüklə xoşbəxtlik heç vaxt
qarşılaşmayıb, necə tanış ola bilərdilər?

Salamatlığı üçün azadlıqdan keçən kəs nə
salamatlığa, nə azadlığa layiqdir.

Əxlaqdan məhrum siyasətdə qanunlar nə iş
görə bilər ki?!

Əlinə tikan batmadan gül toplaya
bilməzsən.

İnsan iki dəqiqli havasız, iki həftə susuz, üç
həftə yeməksiz, ömür boyu səfələtlə yaşaya
bilər, ancaq bir an olsun düşünmədən
yaşaya bilməz.

İntiqam hissiylə yaşayanların yaraları hər
zaman təzədir.

“Pul hər şeyə qadirdir” deyən kəs pul üçün
hər şeyə gedəndir.

İnsanlar din sahibi ola-ola, bir belə
pisdirlərsə, dinsiz nə olardılar?..

Tomas CEFFERSON:

Dəhşətli qanunu var təbiətin: azadlıq ağacı
vətənpərvərlərin, bir də zülmkarların
qanıyla vaxtaşırı suvarılmalıdır.

Həqiqətdən qorxmayanın yalandan
qorxmağa heç əsası yox.

Mənim vətənim – azadlığın olduğu yerdir.

Heç nə oxumayan adam bir tək qəzet
oxuyandan daha elmlidir.

Heç bir nəslin öz qanunlarına gələcək
nəsilləri tabe etmək hüququ yoxdur.

Əminəm ki, başqasına yaxşılıq edəndə hər
kəsin qəlbi şad olur.

Uğura möhkəm inanıram. Diqqət eləmişəm;
mən çox çalışdıqca bəxtim də çox gətirir.

İnsanlarda sərvət artdıqca səmimiyyətin də
çoxaldığını görmədim.

Avraam LİNKOLN:

Başımızı bəlaya salan bildiklərimiz yox,
doğru sandıqlarımızdır.

Biciklə yaltaqlıq – qan qohumudur.

Əgər köləlik hələ də rüsvayçılıq sayılmırsa,
onda dünyada rüsvayçılıq deyilən heç nə
yoxdur.

Göylərə baxaraq varlığın əzəmətini
müşahidə eləyib Allaha inanmayanlara
mat-məəttəl qalmışam.

Heç kimdə elə güclü yaddaş yoxdur ki,
yalanı həmişə istədiyi kimi baş tutsun.

Kim olur-olsun, haqqın tərəfindəsə, onunla
ol. Ta o vaxtacan ki, haqdan yanadır, elə ki
başladı yolunu azmağa, ayrıl ondan.

Məndən oxuduğum kitablardan ən
gözəlinin hansı olduğunu soruşursunuz,
söyləyim: Anamdır.

Otto fon BISMARCK:

Məğlublara yalnız göz yaşı verəcəyik ki,
doyunca ağlaya bilsinlər.

Mühəribə dövrü, ovdan sonra, bir də
seçkilərdən əvvəl olduğu qədər heç vaxt
yalan danışmırlar.

Bütün el-aləmi tovlayıb aldatmaq
istəyirsənsə – doğrunu söylə.

Fikrin aldatmaqsa, qısa danış.

Axmaqlıq Allah vergisidir, ancaq ondan sui-
istifadə etmək də lazım deyil.

Gəncliyə üç öyündüm var: Çalışın, çalışın,
çalışın...

Jan Pol SARTR:

Bir insanın bir başqasına nifrəti bəsdir; o nifrət qonşudan qonşuya keçərək bütün bəşəriyyəti yoluxduracaq.

Gün boyu on altı saat işləyə-işləyə müqəddəs olmaq mümkün deyil.

Üçüncü Dünya ölkələri mənim fəlsəfəmi anlaya bilməz.

Öz-özümdən qaça-qaça yorğun düşdüm.

Başqasının dərdinə şərik olmaq üçün insan olmaq yetər, amma başqasının sevincinə şərik olmaq üçün mələk olmaq lazımdır...

Həyatda ediləcək o qədər xəta var ki, eyni xətanı təkrarlamaqdə israr etməyin bir mənası yoxdur.

Aliya İZZƏTBEQOVİÇ:

Biz savaşda öldüyümüz zaman deyil, düşmənlərimizə bənzədiyimiz zaman uduzarıq.

Tanrısız bir dünya cənnəti qurmaq xülyasına qapılanlar, bu xülyalarının xarabalıqları altında qalmağa məhkumdurlar.

Şükürlər olsun ki, tarixə Allah hökm edir.

...Bu günədək insanlığın böyük simaları daim eyni əxlaqi aşılamışlar. Əxlaqi həqiqətlər əbədidir.

Mənim üçün yer üzündə yaxşı, doğru və gözəl olan nə varsa, adı İSLAMdır.

Mən Avropaya başım önə əyili getmirəm. Çünkü uşaq, qadın və qoca öldürmədik. Çünkü heç bir müqəddəs yerə soxulmadıq. Ancaq onlar bunların hamısını elədilər...

Herman HESSE:

...Mən bilməmişəm, inanlı olmaq elə sağlam və sevincli olmağın özüymüş...

Təhlükəsiz yolla bir tək zəifləri göndəririrlər.

Təbiətə yaxın olduqca Tanrının sədasını da duyursan...

Bir ata övladına burnunu, gözlərini, hətta ağlını irsən ötürə bilir, amma ruhunu verəmməz; ruh hər insanda yenidir.

Həyat həvəsi çoxdan sönmüş bir adama dünyadan heç bir təbibi əlac eləyə bilməz.

İçində kitablar olmayan bir ev - yerinə nə qədər qiymətli xalı sərilə, divarları nə qədər bahalı rəsmlərlə bəzədilə, yenə yoxsuldur ki yoxsul.

Xorxe Luis BORXES:

Mənim xəyalımda cənnət həmişə bir
kitabxana kimi canlanıb.

Tanrı-taala əvvəlcə xəbərdarlıq etmədən
heç kimsəni cəzalandırırmır.

Meymunlar qəsdən danışdır ki, onları
işləməyə məcbur etməsinlər.

İki eyni cürə dağ tapammazsan, amma yer
üzündə hər yanda düzənliklər eynidir.

Oxucum, Allah özü səni uzun-uzadı
müqəddimələrdən qorusun.

Mənim yerim cəhənnəmdədirssə belə, səma
var olsun.

Keçmişdə olduğu kimi gələcəkdə də,
əminəm ki, kitabı heç nə əvəz etməyəcək.

Qalaktika balaca ha deyil; necə yaşamağı
özü seçər.

Nils BOR:

Heç vaxt fikrini düşündüyündən daha aydın
ifadə etmə.

Elə ciddi şeylər var ki, onlara gülməsəniz,
olmaz.

Əgər beyniniz kvant fizikası ilə qarışmırsa,
demək, fizikanı anlamamısınız.

Bəşəriyyətin iki ən böyük kəşfi olub; biri –
Tanrıının varlığı, o biri – Tanrıının yoxluğu.

Söz yox, at nalının uğur gətirməyinə
inanmiram. Amma eșitmişəm ki, inanıb-
inanmamağına baxmayaraq, o, dadına yetir.

Ayzek AZİMOV:

Həyatda məgər suallara cavab axtarmaqdən
da gözəl nə isə varmı?!

Səni gülümseməyə vadər edən çöhrədə
cazibədar nə isə var.

Səhraya çevirdiyimiz Yer üzünü görəndə
gələcək nəsillər bizə necə bəraət
qazandıracaqlar?

İnsan qəribə varlıqdır; heç hansı ümid yeri
qalmayanda, baxırsan ki, ümidi lənir.

Riçard FEYNMAN:

Həqiqət hər zaman güman edilə bildiyindən
də sadə olur.

Təbiətdə bir sadəlik və bu üzdən də böyük
bir gözəllik vardır.

Bildiyini anlada bilmirsənsə, deməli,
bilmirsən.

Buddist dininin bir ata sözüydü: Hər insana cənnətin qapısının açarı verilmişdir; eyni açar cəhənnəmin qapısını da açar.

Təbiətin xəyal gücünün insanın xəyal gücündən qat-qat artıq olduğu açıq- aşkardır.

Vasili NALIMOV:

Azad fikirlərdən məhrum bir Dünya son dərəcə bayağı və cansızıcı olardı...

Bilmək gərək ki, Yaradılış Sırrə qərq olmuşdur – o sirri açmaq olmaz, buna cəhd eləməyə lüzum da yoxdu. Yalnızca onu qəbul etmək gərək.

Dünyanın sirləriylə təmas bizi romantiklərə çevirir.

Mən bir tək azadlığa səcdə edirəm.

Köləcəsinə itaət deyil, məhz azadlıqdır insani Allaha yaxınlaşdırın.

Martin HAYDEGGER:

Bizi qurtarsa, bir Tanrı qurtara bilər.

Ali dəyərlərin çöküşü mənasız və dağıtmaga yönəlmış yeniləşmə ehtiraslarından baş veribdir.

Fəlsəfəylə poeziya əks ucalıqlarda dayanırlar, fəqət anlatdıqları bir-birinin eynidir.

“Haydegger” imzasıyla olmasayı, kimsə bu gün mənim heç bir kitabı oxumazdı.

Ömrüm boyu gözlədim ki, biri gələcək və mən də onunla dərin-dərin söhbətə başlayacağam. Amma o gəlmədi.

Jan BODRİYAR:

Hər yer Qərb olan zaman günəş hardan doğacaq?..

Amerikanın da bir keçmiş yox,.. bir “dədə-baba yurdu” yox. Qıscası, Amerikanın kökləri ancaq gələcəkdədir.

Özü köhnəlməyən məfhüm olan modanın təmsil elədiyi nə varsa, hamısı köhnəlməyə və yox olmağa məhkumdur.

Hər bir əntiq əşya ona görə gözəldir ki, bizim günlərədək gəlib çıxmışdır.

Arif Nihat ASYA:

Qulun olaraq doğulmasaydım, özüm gəlib fəxri qulun olardım, Allahım.

Aramızdakılardan biri körpü olmağa razılıq verməsə, qiyamətəcən bu çayın qırağındaca gözləməli olacağıq.

İşığın ardından get! Kögən arxanca istər
gəlsin, istər gəlməsin!

Ölülərin çənəsini bağlayırlar ki, burda
gördüklərini orda danışmasınlar.

Rūnoske AKUTAQAVA:

Azadlıq dağ zirvəsindəki hava kimidir –
zəiflərçün dözülməz olur.

Klassiklərin xoşbəxtliyidir ki, ölüblər. Bizim
də, sizin də xoşbəxtliyiniz ondadır ki,
onlar ölüblər.

Özünü büsbütün məhəbbətə verməkçün ən
əvvəl vaxt lazımdır. Yada salın ötənlərin
aşıqlərini: Verter, Romeo, Tristan... Hamısı
ihsiz-gücsüz, avara adamlar idi.

Təhlükəli o fikirlərdir ki, beyni düşünməyə
məcbur edir.

Stanislav LEM:

Adamlar əbədi yaşamaq istəmir. Onların
istəmədiyi, sadəcə, ölümdür.

Əgər cəhənnəm varsa, onda mütləq ora
kompüterləşib.

Vicdanı tərtəmiz idи, çünki onu heç
çalışdırılmamışdı.

Ulduzlarla planetlərin hər birinə ad verdik,
halbuki hamısının, bəlkə də, öz adı vardi.

Lüdvik VİTGENŞTEYN:

Allaha inanmaq – həyatın mənəsi olduğunu
anlamaq deməkdir.

Mən yeganə fəlsəfə professoruyam ki,
Aristoteldən heç vaxt bircə kəlmə də
oxumamışam.

Sən yalnız söyləyə bildiyini bilirsən.
Söyləyəmmirsənsə, deməli, bilmirsən.

Herbert UELLS:

Hər vaxt doğrunun tərəfini tut; anlayan
olmasa belə, vicdanın çək-çevirindən
qurtularsan.

Yalanın olduğu yerdə azadlıq ola bilməz.

Saatlara və təqvimlərə imkan verməyin ki,
həyatın hər anının bir möcüzə olduğu
gerçeyini kölgələsin.

Yulian TUVİM:

Dünyada, Allah bilir, nə baş verir! Əvvəllər
heç vaxt ölməyən adamlar
indi başlayırlar ölməyə.

Elə yaşamaq lazımdır ki, öz tutuquşunu
şəhərin ən sözgəzdərən qadınına
satmaqdan qorxmayan.

İnsanlar nəfəs almasa, dünya
təngnəfəs olardı.

Nurəddin TOPÇU:

İmansızlıq ruhun kainatla bağlarının qoparılmağdır.

Həqiqət ruhun sevgilisidir və bu eşqin övladı düşünməkdir.

Ulduzların hərəkətiylə qəlbin gizlin hərəkətlərini eyni qanun idarə edir.

Klarens DARROU:

Bu dünyada öz şəxsi azadlığını yalnız başqasının azadlığını müdafiə etməklə qoruya bilərsən.

Əgər siz gülmək qabiliyyətindən məhrum olmusunuzsa, demək, düşünmək qabiliyyətini də itirmisiniz.

Həqiqət axtarışı, hətta onu heç vaxt tapmasanız belə, sizə azadlıq bəxş elər.

Tomas ADORNO:

Bizim əsrədə məsum heç nə yoxdur.

Osvensimdən sonra şeir yazmaq – barbarlıqdır.

*Toplayan, tərtib və tərcümə edən:
Cəlal BƏYDİLİ*

Məhsəti MUSA

İŞİQLI ADAM

Keçdi ömrümün ikinci fəsli də,
Daha yağışlar döyəcləyir yanaqlarımı.
Günəş qurub edir ucalığımdan,
Ulduzlar tökülür eşq ağacımdan...

Daha 4 yaşlı qızım məni aldada,
7 yaşlı oğlum ağlada bilir...

Silkələyirəm xatirələri,
Kədər tökülür hər küncündən...
Atamın sınmış vüqarını,
Anamın əyilmiş belini
Düzəldə bilməmişəm bu günəcən...

Başımı üstünə qoyub
Dizlərimə sarılıram...
Yavaşıyır ürək döyüntülərim,
Qaranlıq çökür gözlərimə,
Tunellərin sonundakı
İşıqlar da ölüb...
Boğuluram...

Qəfildən
bir dost səsi diksindirir məni:
“Sənə nə olub,işıqlı adam?”

BİR AZ DA ÇOX SEVİM SƏNİ

Elə şirin ağrışan sən,
İstəmirəm ki, bitəsən.
Qapayaram gözlərimi,
Gəlib dilimdə bitərsən.

Dua kimi piçıldaram
Adını hər səhər-axşam.
Sən mənim zəif damarım,
Sən sarıdan bir az boşam.

Aldanma sərt duruşuma,
Yaşayıram veyil-veyil.
Bu yazını mən yazmadım,
Pozmaq da əlimdə deyil.

Həsrətin də məlhəm mənə,
Dərdi şirin eyləyənim.
Məni haqqqa çatdırınam,
Məni dərviş eyləyənim.

Bu səfərin mənzili yox,
Yollar uzun,yollar yeni...
Qoy bir az da uzaqlaşım,
Bir az da çox sevim səni.

O ÇİÇƏYİN XATİRİNƏ GEÇİK BİR AZ

Yuxuların
ən şirin yerində çalar
zəngli saatlar.
Doğmaların dəyərini anlayanda
başlayar ayrıqlar.
Yayın son nəfəsinə aldanan
tumurcuq çiçeyin
arzusunu gözündə boğar
qaşqabaqlı payız...

Sus, zəngli saat!
Yuxularda xoşbəxt olaq heç olmasa.
Durun, ayrıqlar!
Sinəmizdəki boşluqlar
onsuz da çox dərindir...
Gecik, payız!
O çiçeyin xatırınə –
gecik bir az!

Sizi and verirəm
dan yerinin (utancaq) qızartısına,

sizi and verirəm
qağayıların təlaşlı çıqtısına,

xəyallarımızı hürkütməyin,
sevdiklərimizi öldürməyin,
çiçəkləri soldurmayın!

Sevgisizlikdən gileylənib,
köks ötürən Dost,
əlini ver mənə.
Sən də...
Bax, sən də...
eeey, sən də!
Qoşulun bizə –
böyüyək, böyüyək!..
Sevgidən halqa yaradıb
qucaqlayaq Yer kürəsini!

Utansın zəngli saatlar,
utansın ayrıqlar,
utansın payız...

XÖŞBƏXTLİK sözünü
dünyanın alına yazsın
kəpənək qanadlı bir qız!

PƏNCƏRƏLƏR AĞ PƏRDƏ YELLƏYƏNƏDƏK

Mən pəncərəyə
ağ pərdə tutdum,
geri qaytardım işığını...

Bilirsən,
zülmətdə boğulanlar var,
Sənin bir zərrənə möhtac...
Mən o qədər də nursuz deyiləm,
onlarsa işığa ac...

Get!
Açıq qalmış pəncərələrdən
şuan hopsun ürəklərə
Günəş ol,
evlərə dol...
Pəncərələr
ağ pərdə yelləyənədək.

ÜÇÜNCÜ SƏS

Sıfırlayıram bütün sevgilərimi...
Yenidən başlayıram
yeni səhifədən,
yeni adlardan –
Yeni dünya yaradacağam!
Çeşidləyəcəyəm
Cənnətlik və cəhənnəmlik olanları...

Mənim qır qazanım yoxdu,
Amma baxışlarımıdan əriyəcək
“Cəhənnəm”ə düşənlər...

Sıfırlayıram bütün sevgilərimi...
Mən Allah qədər səbirli deyiləm!
Bütün sinaqlarımı keçirmişəm,
bütün Eşqimi əritmişəm,
daha artığına dözəcəyim yox...
Sıfirdan quracağam dünyamı –
öz dünyamı...

Qiyamət qopacaq...
Üçüncü səsi gözləyirəm!

Arzular bu qədər tez
Açıb solmamalıydı, dostum,
Nəsə,
Nəsə belə olmamalıydı, dostum!

Millətlərə bölünməməliydi varlığımız,
Dünyaya hakim olmamalıydı
Bizim gözüdarlığımız...
Allah içimizdən qaçın
“Göylərdə” durmamalıydı,
Öz “ucaliq” taxtını
Körpələrin
Cəsədləri üzərində qurmamalıydı.
Dostum, nəsə belə olmamalıydı!

Ümid-ümid sökülməməliydik,
Eşqin o üzündə gizlənən
Boşluqlara tökülməməliydik.
Yıxılmamalıdıq özümüzdən,
Asılmamalıdıq sözümüzdən,
Gedişimizi istəyənlərin
Gelişini gözləməməliydik.
Gözlərimiz yollarda qalmamalıydı, dostum!
Nəsə belə olmamalıydı, dostum!

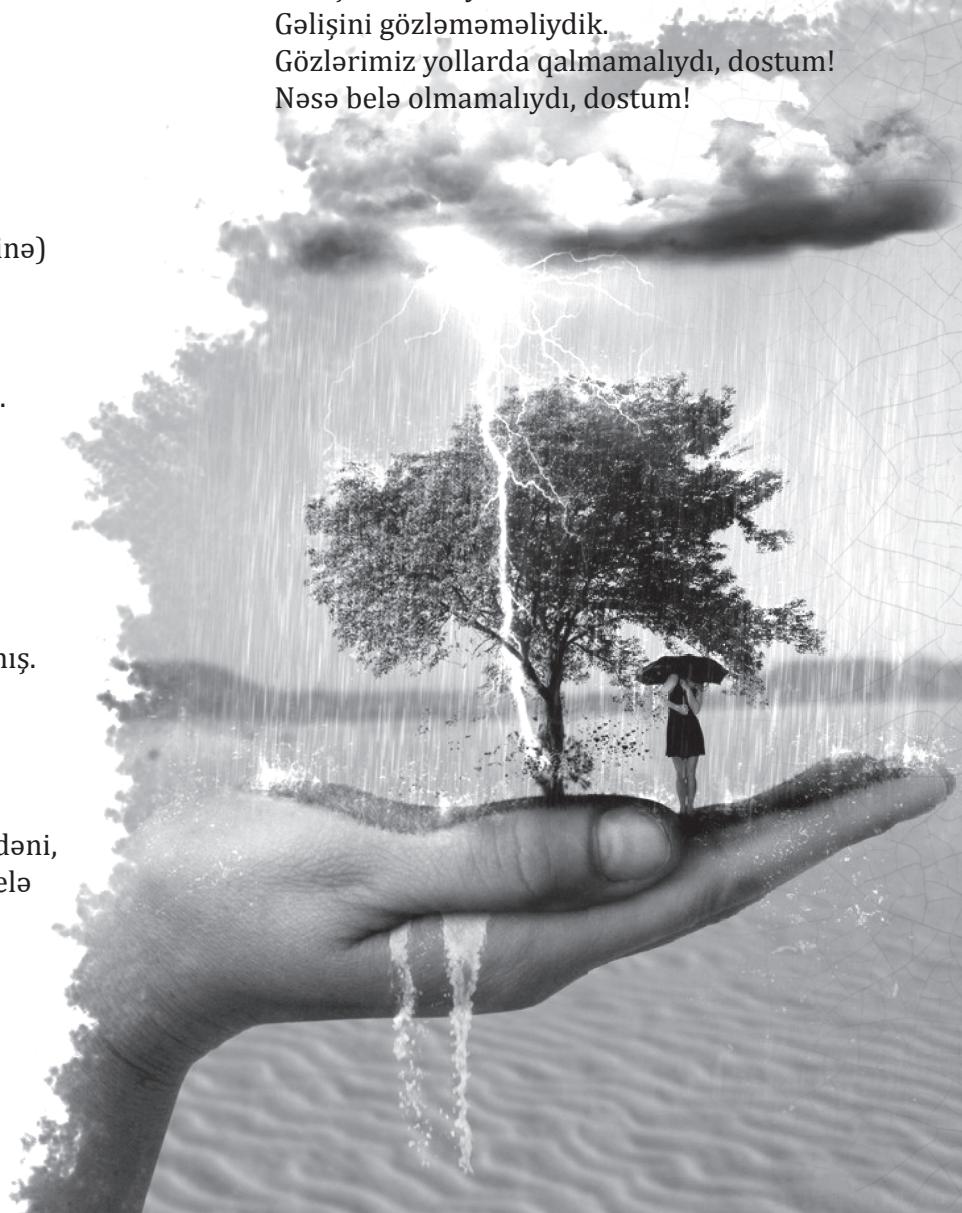
NƏSƏ BELƏ OLMAMALIYDI

(Saqif Zeynalın eyni adlı şeirinə)

Biz yağışlarla yuyunmuşduq,
Günəş daramışdı saçlarımızı,
Göy qurşağı idi xəyallarımız...

Biz Ay ışığına bələninib
Yağışın təmizlədiyi yollarla
Qaranlıqları qovacaqdıq...

Amma bilməzdik ki,
Yağış həm də palçıq yaradırmış.
Buludların arxasında
İtib-bata bilirmiş Ay...
Ümidin ucuna həsrət
İşıqsızlığı varmış dünyanın.
Saxlaya bilməmək varmış gedəni,
Canından qopduğun qadın belə
Anlaya bilməzmiş səni...

Bəxtiyar ASLAN

NƏQLİYYAT

Səhər obaşdan yol kənarında dayanıb gözləməyə başladıq. Bir gözüm kəndin yuxarısındaki həmin kiçik təpədə idi. Bir nəqliyyat; traktor, yük maşını, avtobus, yaxud... Yaxud? Başqa nə keçər ki bu yoldan? Bir nəqliyyat, deməli... "Nəqliyyat" deyir atam. Yoxuşun başından burnu görünərsə, sonra gəlib yavaşlayaraq yanaşsa, yanaşib dayansayıdı. Beləcə, kim bılır, daha nə qədər gözləyəcəyik? Hər dəfə eyni şey olmurmu? Lakin keçən bazar? Hələ yola çıxar-çıxmaz bir yük maşını gəlməmişdimi? Bəzən bəxtin gətirir, qonşu kəndlərdən birindən kimsə bazar günü qəsəbəyə odun aparmaq fikrinə düşür. Yaxud payızda, üzüm yeşikləri yüklənmiş traktor yedəyində, ya da yük maşınının banında. Yolda bir gözləyən gördümü, dayanar, götürər bizim bu yerlərin adamı. Yolda qalıqlar, bilirlər yolda qalmağın nə olduğunu. Bir də bazar günləri gözləyənlərin hamısının tələbə olduqlarını

bilirlər, oxuyanı sevərlər buralarda. Hər kənddə iki-üç uşaq var. Bizim kənddən də bircə mən. Qarabəkirlərin Ümməti də var, amma anası-atası onun arxasınca düşüb qəsəbəyə köçdülər. Ümmətin nəqliyyat gözləmək kimi bir dərdi yox.

Günəş yüksəldikcə sümüklərim isinər, sanmışdım, olmadı. Hava getdikcə küləkli olur. Arxada Mədətsiz dağının başına ağlar düşməyə başlamış. Dağlar ixtiyardır. İkinci gün kompozisiya dərsimiz var. Türkşen hoca... Bunu unutmasam, dağların saçının ağardığından filan bəhs etsəm, mütləq on bal verər. Türkçə dərsinə üç bal qatqısı olur kompozisiyanın. Mövzuları da tapıram onsuz da, beş də ordan, səkkiz etdimi. Gəl-gələlim, bir də iki ballıq dil bilgisi var. Türkşen hoca, "Dil bilgisini də mənimsəyə bilsən, on verəcəyəm sənə" deyir, "On verəcəyəm". Mənimsəyə bilmirəm heç cür. Hey səkkiz, hey səkkiz. Lakin bu dəfə on almaqdə qərarlıyam. Atam gündəliyimdə bir on görsün... Gündəlikdəki onun xəyalı isitmır məni, dişlərim şaqqaşaqla bir-birinə dəyməyə başladı. Əynimdə mövsümlük bir pencək, - böyük qardaşımın köhnəsi, - pencəyin altın-dan anamın toxuduğu qısa qollu süni bir köynək. Və yaxalı. Pencəkdən keçən soyuğun qarşısını omu alacaq, canım? Atam daha bir siqaret yandırır. Hövsələsi daralıb. Ağlından qəsəbəyə köçmək keçir. Məni belə pərişan görmək istəmir artıq. Lakin necə? Qəsəbəyə necə köçəcək? Orda neyləyəcək, bir çətən külfəti nəylə saxlayacaq? Əli iş tutmaz ki. "Rəncbərik biz, oğlum, rəncbər" deyər, "Siz oxuyun, qurtarın özünüüzü, həm məmləkəti. Dəyyuslara buraxmayın bu yurdları". Atamın "dəyyus" dedikcə gözlərinin öündən onlarca millət vəkili fotosəklinin keçdiyini anlamam üçün illər keçməsi lazım gələcək.

Atamın yurd dediyi Mədətsizin döşünə söykənmiş kənd evləridir. Lakin o kənd evlərindən başlayıb bütün ölkəni başdan-sona

dolaşan, sarıb-sarmalayan, uğrunda heç göz qırpmadan ölünecek bir sevgidən bəhs etməkdədir. Onun Mədətsizin döşüylə, üzüylə sərhədlənmiş coğrafiyası o sevgiyə bollaşib genişlənir, üfüqləri çatır-çatır yırtaraq böyük bir coğrafiya olur. Məni bu üzdən israrla, bütün imkansızlıqlara rəgmən oxutduğunu bilirəm. Yoxsa bu küləkdə hansı ata övladını çöldən gələn bir yük maşınına, traktor qoşqusuna əmanət edər ki!

Küveytin kənarından qurumuş otları toplayır, barmaqlarını dirmix kimi işlədərək. Bir kibrıt çalıb yandıracaq. Otların üstünə neçə vaxtdır yağış yağır, çıskın düşür. Çətin alışırlar, şapkasını çıxardıb yelpik kimi istifadə eləyir. İliq bir duman büryür üzünü. Alovun başında çoməlib əllərimizi isindiririk. Bir siqaret də yandırır. Gözləri nəmli. Dumandandır, yəqin. Bir az qızınınca ayağa qalxıb sağa-sola qaçıır, əllərini sıpər eləyərək uzaq tarlalara, geri dönüb ümidsizcə bağlara baxır. Bir yük maşını, bir traktor görsə, ümidiłnəcək. Yoxuşa doğru qulaq verir, bir səs, bir motor uğultusu... Yox, ən kiçik bir ümid işığı yox.

Duman qoxusunun üstümə-başına hopduğunu bilirəm. Bunu ertəsi gün məktəbdə sinif yoldaşlarım deyəcəklər. Hər dəfə belə olur sanki. "Kaş ki" deyirəm, "Kaş ki sabah azanında oyanaydım, mədənə gedən kömür işçilərinin avtobusuna minəydim". Onların avtobusu isti olur həm də. Batareyası yanır. Amma gün isinmədən qəsəbənin orta yerində düşürdülər məni. Anam buna razı olmur. Oturduğum ev çarşıya çox uzaq. O saatda uşaq başına küçələrdə... Böyük bir daşın üzərinə qoyduğum bağlamani açıram, islanıb yapışmış yuxalardan bir parça qopardıb ağızma atıram. Sıxıldığım üçün belə eləyirəm. Yoxsa hələ acmış-zad deyiləm. Alov tez keçir. Bu dəfə mən girirəm küveytə, saralmış otları gətirib yiğirəm sönməkdə olan alovun üstünə. Atam əlinə kiçik bir çubuq keçirib, hardan tapıbsa, otları bir yana doğru verib küləyin öünü açır. Öncə boz, qatı bir duman yüksəlir, sonra yavaş-yavaş o dumanın içindən atəş dilləri görünür.

Belə-belə vaxt gəlib günorta oldu. Aradabir sağa-sola gedənlər salam verir, atamla hal-

əhval tuturlar. Sonra ümidi mi əməllicə qıran cümlələrlə uzaqlaşırlar. Bazarda burdan maşın-filan keçməzmiş, boşuna gözləyirmiş soyuqda. Uşağı üzütməyin mənası yoxmuş. Bilirik, bilirik də, başqa çarəmi var? Gözləyəcəyik o keçməyən maşın-filanı, gözləyəcəyik, demək. Bir ara "Neyləyək, oğlum, evəmi dənək?" demək istəyir atam, səsində bir ağırlıq, bir acizlik. Bir yenilmişlik... Sonra aramızdakı dumanın incələn yerindən ayaqlarımı, baş barmağımın ucundan dəlinmiş ayaqqabılarıma baxır. Bir siqaret də çıxarıb yandırır. "Bu həftə bazara gələndə bir cüt başmaq alarıq sənə" deyir. Boş bir vəd olduğunu ikimiz də bilirik. Lakin bunu da deməsə... Heç olmasa deyir. Həm özünə, həm mənə təsəlli verir beləcə. Bir baş aldatmaq deyil bu, xeyr. Mənim üçün gözəl xəyalları var, onu bəlli edir, hamısı bu. Şalvarının cibində boş yerə üç-beş quruş arayır barmaqları. Məcburmu, məğrurmu? Oğlunu oxudub adam etmiş olmanın ertələnmiş qürüru boğur məcburiyyətini.

Bir gödəkcə ala bilsə mənə. Belə içi tüklü-tüklü. Şapkası da olmalı, sonra şapkasının bağları da. Bağları çəkib bağlaşam, yanaqlarıma qədər örtülsə başım. Tükləri qulaqlarımı dəysə, isitsə. Mavi olsun, ta dizlərimə qədər düşsün. Geniş olsun cibləri, geniş və tüklü...

Soyuqdandır, yəqin, yuxum gəlir, əsnəyirəm. Külək şiddətini artırdı, uğultusu bütün düzü tutdu. Sağda, solda kiçik bağçalar var. Yarpaqlarını töküb çılpaqlaşmış ağacların arasında fit çalaraq dolaşır külək. Atamın üstüstə yandırıldığı siqaretlərin tüstüsü ağızından çıxar-çıxmaz dağılır, nazilib yoxa çıxır. Havadə bir müddət təqib eləməyə çalışıram, həməncə boşluğun rəngini alırlar.

Tam bu zamanda təpənin arxasından küləyin yaxasını yırtan bir motor səsi eşidilir. Atamın gözləri, dumanlı gözləri parıldayıb birdən. Dönüb gözləməyə başlayırıq. Çox çəkmir, sarı bir traktorun burnu görünür. Bizə doğru bir xəbər kimi gəlir ağır-agır. Təpənin üstünə tam çıxanda arxasında iki qoşqusu da olduğu görünür. Atam gözlərini qayıb uzunuzadı baxır, "bu" deyir, "Bu, dayının motoru". Traktor deməyə heç cür alışa bilmədi nədənsə.

İki dəqiqə belə çəkmir, gəlib dayanır önümüzdə. "Haydi" deyir atam, "Uğurlar olsun". Qoşqlar çuğundur yüklü. Sürücü kreslosunun sağındakı palçıqlı yerdə otururam. Dəstəklərdən yapışib yuxa dolu bağlamanı qucağıma yerləşdirirəm.

Öncə sürət qutusunun uzun qolunu çəkir dayım, qıçır-qıçır bir səsin ardından hərəkət edirik. Bir-iki kilometr aşağıda kəndin bir məhəlləsi, oymağı var, ordan sağa dönüb yönümüzü küləyə verəcəyik. Küləyi tam qarşidan alacağıq yəni. Traktor sürətləndikcə daha çox üzüyürəm, üzüdükcə üzütməm artır. Kiçik, qupquru əllərim dəstəyin dəmirinin soyuğunu alıb içimə, ciyərlərimə qədər daşıyır. Barmaqlarım-dan biləklərimə qədər qıpqrımızı oldular hələ indidən. Nazik köhnə pencəyim, süni köynəyin altında büzüşdükcə büzüşürəm. Dayım başına qəzildən bir papaq qoyub. Bütün üzünü örtür, yalnızca gözləri açıqda. Əynində qalınca, qırışlı bir gödəkcə var. İri əllərinə də yun əlcəklər keçirib. Yenə də üzüyür. Oymağı keçib küləyə dönüncə əməllicə sürəti artırır. Qızaran əllərim qaralmağa başlayır. Külək vurdυqca gözlərimə yaşı dolur. Yanaqlarına doğru sürüşən damlalar həmən yayılır. Bir gödəkcə ala bilsəydi atam... Belə tüklü-tüklü... Rəngi önəmlı deyil, mavi də, yaşıł... Hətta qəhvəyi rəngli belə ola bilər. Mədən işçilərinin geydiklərindən də ola bilər. Dayım bir ara göz ucuyla boşluqda sallanan ayaqlarımı, baş barmağımın ucundan deşilmiş ayaqqabılarımı baxır. Başındaki papaq üzünü örtdüyü üçün bir şey düşünürmü, anlaya bilmirəm. Yol kənarında kiçik kölətlərin ətrafına düzülmüş çılpaq söyüd ağaclarına baxıram, uzaq bağçalara, dağların döşünə söykənmiş yurd'lara... Amma ən çox da gələcəyə... Keçəcək bunlar, bilirəm, keçəcək. Atam yaşayıb o günləri görəcək.

Bir saat sonra çevre yolunda bir yerdə düşürtdü məni dayım. Günəş batmağa yaxın, üfüqdə soyuq bir qızartı... Dağların üzərindən buz kəsmiş cəhənnəm alovlanır. Ev, şəhərin ta o biri tərəfində, yarım saatdan artıq getməyin lazımdır. Çörək bağlamasını qoltuğumun altına sixişdirdim. Əllərim getdikcə daha da qızarır, qızardıqca da hissizləşir. Qollarımın ucunda

uzanan boş əlcəklər kimi. Ciblərimə soxuram, ikitə bir çıxarıb ağızma aparıb hoxururam, təsir eləmir. Üzümdə ən son ifadəmin donduğunun fərqindəyəm, yanaqlarımı, dodaqlarımı qıçırdada bilmirəm. Alnıma kəskin bir ağrıyla yerləşən qəribə bir qatılıq var. Neyləsəm də, qaşlarımı oynada bilmirəm. Lakin yenə də donmaq, donaraq ölmək ağlıma gəlmir nədənsə. Küçələrdən evləri sıpər edərək keçirəm sürətli addımlarla. Bir ara qaçmağı sınayıram. Azığın külək arxamdan əsir artıq. Küçələr bomboş. Hər kəs köçüb getmiş sanki, yaxud külək alıb aparmış, kimsə yox. İtlər belə bir daldanacaq tapıb gizlənmişlər bəlli ki. Buradakı geniş bağçalı böyük evi də keçincə az qalır. Sola dönen yolun sonunda. Yüz addım var, ya yox.

Təkotaqlı evdi bu. Evin sahibi üç-dörd otaqlı evini bölmüş, arxa tərəfdən də bir qapı açmış. Keçən il kirələdik bu tək otağı. Əlimi şalvarımın cibinə salıb açarı çıxartmağa çalışıram. Açıra toxunub-toxunmadığımı əmin deyiləm. Heç bir şey hiss eləmirəm artıq. Qoltuğumun altından çörək bağlamasını sürüsdürüb yerə qoyuram. Əllərimi ağızma aparıb hovxururam, təkrar cibimə salıb axtarıram. Bir yandan da ayaqlarımı, qıçlarımı isindirmək üçün olduğum yerdə atılıb düşürəm. Bunu şüurlu olaraq eləmirəm. Bir refleksdi, yəqin. Bədən özünü qorumağa çalışır, hücum çəkən soyuğa qarşı qorunur.

Açıra toxunuram mütləq, lakin toxunduğumu demir əllərim. Təkrar ağızma aparıb tez-tez hovxurmağa başlayıram. Bir azacıq isinsə, açarı tutub qifla salacaq qədər isinsə, yetər. "Sonrası asan" deyirəm, "Sonrası asan" deyə təkrarlayıram ürəyimdə, özümü inandırmaq istəyirmiş kimi. Əllərimi cəld-cəld şalvarıma, pencəyimə sürtürəm. Sonunda kiçik bir canlanma gəlir, açarı tapıb çıxardıram. Yenə də hələlik iki barmağının arasında tuta bildiyim deyilə bilməz. Bir şikəst adamin əsuluyla tuturam. Lakin şikəstlikdə usta deyiləm. İllərdir çolaq olan, hətta barmaqları olmayan biri belə mənim qədər çarəsiz ola bilməz. Açarı yuvasına yaxınlaşdırıram, cənəmdəki titrəmə artır, bədənim üst-üstə üzütmələrlə bir iç zəlzəlesi yaşıyır. İnildəyərək gülməyə başlayıram bir

yandan. Çarəsizliyin bir komediyyaya döndüyü anlardı bunlar. Eyni zamanda ağladığımın da fərqindəyəm. Üşyandan deyil, xeyr, amma özümü çarəsizliyə, ümidsizliyə qarşı müdafiə eləyəcək bir silahım yox. Ağlamağım buna görədir, yəqin.

Açarı bir neçə dəfə yerə düşürdərək çətinliklə götürdüyüm xatırlayıram. Ümidimi bütünlükə itirdiyim dəqiqlərdə çıxıb getmək istədim. Lakin burdan daha tez çata biləcəyim tək bir yer belə ağlıma gəlmədi. Əllərimi hovxuraraq, üstümə-başına sürtərək isitməyə çalışdım. Kiçicik bir foyedəyəm, deyəsən. O tək otaqlı evin kiçik bir foyesi də var. Elə isə mütləq bir də foyeyə açılan qapı olmalı. O qapını necə keçdim? Keçdimmi? Elə bir qapı varmı, həqiqətən? Bilmirəm, bilə bilmirəm. İllər sonra xatırlamaq o qədər zor ki... Nə qədər unutmaq istədim o tək otaqdı evdə keçən günləri, nə qədər!

Dizlərimin üstünə çöküb əllərimi pencəyimin aralığından qarnıma salıb bədənimin istiliyinə qovuşdurdum. Bunu, yaxşı ki, ağıl elədim. İşə yarayır sanki. Bir müddət beləcə gözlədim titrəyərək. Sonra qalxıb daha bir kərə sınadım. Açar yuvasında döndü donuq bir səslə. Dönük, tutqun, soyuq bir səslə. Qapının qolunu dirsəyimlə sıxb endirdim. Əyilib yerdəki bağlamamı götürdüm, evimə girib qapını sürətlə bağladım.

Evin içi buz kimi. Ən az çöl qədər soyuq. Şüşələr cingildəyib durur. Divardakı boşluqlardan sızan küləyin fiti gəlib qulaqlarımı tapır. Tələsik sobanı yandırmayıam. Yoxsa ölücəyəm. Öləcəyəmmi? İlk dəfə ölüm düşüncəsi gəlir ağlıma. Sobanın önündəki kibrit qutusuna tərəf əyilirəm. Nə yaxşı, sobanı evdən çıxanda doldurmuşam. Bir parça qov da var Allahdan. Əllərimi təkrar hoxururam, qovu dişlərimin arasına yerləşdirib, kibriti çaxmağa çalışıram. Barmaqlarımın arasından sürüşüb düşür. Dişlərimin taqqıltısı çaxmayı titrədir. Yenə də yanacaq, demək, yenə də alov alacaq. Heç bir şey buna mane ola bilməz. Bir kibrit də çıxarıb çaxıram, alov alır. Alov sanki içimdə bir yerdə, bəlkə də, göz bəbəklərimdə parıldayı. İki əlimin arasında tutub qoruyuram. Əllərim

istiliklə tanış olur. Əyilib dişlərimin arasındaki qovu alışdırıram. Qapqara bir tüstü yüksəlir, sifətimə yapışır. Gözlərim yaşarır. Qovun əməllicə tutuşduğuna əmin olandan sonra sobanın qapağını aralayıram. Birdən sobanın içindən əsən bir külək əlimdəki qovu söndürür. Çöldəki külək, deyəsən, evin içindəki bütün havanı sobaya, sobanın baca borusuyla göy üzünə doğru çəkmək istəyir. Bir dəfə, bir dəfə də cəhd eləyirəm, hər dəfə qov eyni sürətlə sönürlər. Yenə də şükür, əllərim tutur artıq.

Gedib küncdəki köhnə divanın üstündən bir parça qəzet götürüb gəlirəm. Xeyr, başqa cür olmayacaq. Parçalayıb bir qismini sobanın içində, odunların arasına yerləşdirirəm. Qovu da onların üstünə qoyuram. Əlimdə qalan qismini yandırıb əməllicə alovlandığını görünçə, son həmləni eləyirəm. Qəzet kağızları od alır, alovun dilləri avqust istisində çöldə susuz qalmış bir iti xatırladır mənə. Tarladayıq, bəlli ki, suyumuzy tükənmiş olmalı. Dərzlərin kölgəsinə sığınmağa çalışan, fəqət sığmayan bir it. Bizim itimiz olmalı. Büyük dilini çölə çıxarıb. Sürətlə yalmanır. Sobanın qapağını bağlayarkən durub bu fotosəklə baxıram bir neçə sañiyə. Qapaq bağlanıncı birdən partlama olmuş kimi bütün tüstü evin içində hücum edir. Duşanların arasından sobanın qapağını tapıb açıram. Qəzet kağızları qaralıb, sönüb. Qovunda, odunların da alov alacağı yox. Maşayla yamiş kağızları qarışdırıram, aralarından parlayan atəşə yeni kağızlar atıram. Beləcə fərqində olmadan sobada alovu söndürəcək havaya yer buraxmırıam. Bir az gözləyib sobanın soyuduğuna əmin olunca əlimi sobaya salıram, əvvəl kağız küllərini, sonra iri odunlardan bir-ikisini çıxarıram. Bir dəfə də, son bir dəfə də cəhd eləyirəm.

Küncdəki yer palazını sürüyərək sobanın yanına gətirirəm, yavaşça büzüşüb yatıram. Yuxumda atamla yol kənarında dayanıb gözləməyə başlayıram. Atam "Nəqliyyat" deyir, "Bir nəqliyyat gəlsə"...

*Çevirəni:
Aslan QULİYEV*

O QƏDƏR UZAĞIQ Kİ...

Nəfəs alıb dərindən ötüb keçən ayıma,
ilimə inanmışam.
Göz-qasını görəndən qaşla göz arasında
ölümə inanmışam.

Gözlərimi zilləyib baxırdım uzaqlara,
sənsə getdin yağışla.
Sən yağışı sevirsən, güvəndiyim dağlara
qar yağarsa, bağışla...

Canına od qoyduğun yoxluğunda Tanrıni
gözüylə zikr eylədi.
Tanrı səni yaradıb əlini göyə açdı,
Özünə şükər eylədi.

Gecə-gündüz demədən gözlədim ki, gələsən,
gəlməmisən hələ sən.
Tələyə düşmək arzum, çünki mənə tələsən,
mənəm sənə tələsən.

Ümidimə qar yağa, qardan həyat düzəldim,
dizi keçincə qayıt.
Sol qolumu dişləyib sənə saat düzəldim,
izi keçincə qayıt.

Gülümsəmir birinə sən gedəli gözlərim,
mənimlə üz-göz oldun.
Gülüm, sənin yerinə o qədər ölmüşəm ki,
artıq ölümsüz oldun.

Ay bəri bax, bəri bax... Mən tərəfdə od yanır
kül olmağa hazırlam.
Tanrıının iki əllə yaratdığı qadını
mən tək əllə yazırám.

Üzməyimi bilmirik, niyə bizi dərd boğur,
içimizdə kin yatır?
O qədər uzağıq ki, sən tərəfdə gün doğur,
mən tərəfdə gün batır...

El Roman

ADAMIN BİQ DƏFƏ ON YAŞI OLUR...

Adamın bir dəfə on yaşı olur,
Bir dəfə böyüür uşaq yaşında.
Bir dəfə vurulur bulaq başında,
Bir dəfə qocalır uşaqlaşanda.

O yaşıda nə bilim, nə etməliydim?
Elə bil ürəyin parası gedir.
Adamın bir dəfə on yaşı olur,
Adamın bir dəfə atası gedir.

Adamın bir dəfə anası olur.
Nə bilim, qismətim oyuncaq deyil?
Yıxıldım, özüm də dizimdən öpdüm,
Həmin gün anladım, anam sağ deyil.

Həmin gün böyüdüm, elə o gündən
İcimdə yaralar yetişir mənim.
Dodağım torpaqla, əlim kürəklə,
Çiynim tabutlarla sevişir mənim.

And içib haqqına az girməmişəm,
Bununçın içimi üzürər Allah.
Adamı ömründə cəmi bir dəfə
Yalan and içəndə eşidir Allah.

Əslində, o, səni öldürmür, ancaq
Səni həm kor edir, həm də lal edir.
Sağ ikən belinə mindiklərinin
Hamısı haqqını min halal edir.

Adamın bir dəfə on yaşı olur.
Bir dəfə böyüür uşaq yaşında.
Bir dəfə vurulur bulaq başında,
Bir dəfə qocalır uşaqlaşanda.

SƏNSİZLİYİN BAŞ HƏRFİ

Körpülərin yıxıldı, sən onu səhvlərindən
keçə-keçə unutdu.
Dünən ayaqlarına qaça-qaça sevirdin,
içə-içə unutdu.

O da səni unutdu, gedənlər ayrılığın
adını qismət qoyar.
Həyatdı da, gün gələr, xətrinə can qoyduğun
ətrinə həsrət qoyar.

Elə gözəl gedər ki, göydən düşən hər ulduz
gedəninə bənzəyər.
“Sənsizliyin” baş hərfi yataqda tək qıvrılan
bədəninə bənzəyər.

Sənsiz nə edə bildi, gözlərinin yaşını
qurutdu – qurutmadi?
Daha sevməkdən keçib, ləçəkləri qopar, de:
“Unutdu, unutmadı...”

Ya da, bəlkə, hələ də səni unuda bilmir
unutduğun həmin qız.
Kitabın arasında çıçayın əvəzinə
qurutduğun həmin qız.

İKİ TANRI

Göylərdə yaşayan qız, baxdım ki, göylərdəsən,
sənə qanad gətirdim.
“Salamat qal” demişdim, sən salamat qal deyə,
mən salavat gətirdim.

Sən məni tərk eylədin, mən də səni unutdum,
indi harda günahdi?
Unudardım, heyif ki, unutmaq intihardı,
intihar da günahdi.

Evinizin önündə həsrət çəkən ürəyə
dağlamaq öyrətmışəm.
Adını çəkə-çəkə küçənizin itinə
ağlamaq öyrətmışəm.

İti də bezdirmişəm, artıq o da öyrəшиб,
dərdini mənlə böllür.
O qədər bezdirmişəm, məni görəndə hürür,
səni görəndə gülür.

Od olmayan yerlərdən tüstü çıxmır, əzizim,
bu da sənin tüstündü.
İki tanrı var mənim, biri səndən üstündü,
biri sənin büstündü.

AT NALI

Bir heykəlin önündə, təxminən, iki saat
bardaş qurub oturdum.
Cürbəcür inanclarla yenə səni diləyib
yenə arzu tuturdum.

Gah şeytana inanıb qabağımdan düz keçən
pişiyə təpik atdım,
Gah da səni diləyib əlli metr sağdakı
quyuya qəpik atdım.

Bir yandan istədim ki, gözlərimi yumaraq
gəldiyini zənn edim.
Bir yandan da təsbehələ adını zikr eyliyib
yeddi dəfə “sən” dedim.

Axı yaxşı bilirsən, mənim həyat yolumdur
sənin barmaq izlərin.
Göz muncuğu tapmadım, mənə təsəlli oldu
muncuq kimi gözlərin.

Mən ki adət etmişəm, çəkilib bir kənara
için-için ağladım.
Ayaqqabı ipimi ağacın budağına
lent əvəzi bağladım.

Hər inancı yoxladım, adını çəkə-çəkə
unutmağa başladım.
Əlimə daş götürdüm, keçib güzgü öünüə
şeytanı da daşladım.

Sağ cibimdə at nali, sol cibimdə yoncanın
qoparılmış ləçəyi.
Bir də ki əllərimdə, hər ehtimala qarşı,
“Sevir-sevmir” çıçayı...

Elnarə QARAGÖZOVA

KAFKANIN “PROSES”İNDƏ PARABOLALAR

XX əsr ədəbiyyatının fenomen yazıçılarından olan Frans Kafkanın şəxsi həyatı kimi, yaradıcılığı da qəribə və qeyri-adi olmuşdur. Modernizmin əsas nümayəndələrindən hesab edilən yazıcının yaradıcılığını tədqiqatçılar müxtəlif metodlarla izah etməyə çalışmışlar: psixoanaliz, struktur analiz, iudaizm, xristianlıq və s. Çex yazıçısı Karel Kozik “Kafka dünyası” anlayışını belə izah edir: “İnsan arzularının, fikirlərindəki mücərrədliyin dünyası; dəhşətli və mənasız labirintə bənzər dünya; insanların bürokratiya maşınının cəngində əzab çəkdiyi, insanların gücsüz olduğu dünya. Fransız ədəbiyatşunası L.Qoldman Kafka'nın absurd dünyasını insan şəxsiyyətinin monopolist kapitalizmin mexaniki sistemində inkişaf etdiyi bir dünya kimi izah edir”. Kafka'nın əsərlərində xərıcı aləm iblis görkəmində görünür, insan xa-

rakterinin bütövlüyüünə inam itir, onun yerini ümidsizlik, tənhalıq tutur. Kafka insanın əzablarının mənbəyini və səbəbini insanın özündə, onun öz təbiətində axtarırdı. Kafka şərin hakimiyyətini mütləq hesab edir, buna görə xeyirin qələbə imkanlarına inanmırı. Əsərlərinin bir çoxunda Kafka tənhalığı və onun atributlarını – susqunluğu, sakitliyi tərənnüm edir. Kafka'nın “Gündəlik”ləri də onun yaradıcılığının dərinliyinə enməyə kömək edən bir vasitədir. Müəyyən məqamlarda ancəq bu gündəliklər vasitəsilə Kafka'nın əsərlərinin mahiyyətini anlamış, müəllifin öz əsərlərinə münasibətini və həyata baxışlarını öyrənmək mümkündür. Məhz bu gündəliklər sayəsində məlum olur ki, Kafka'nın bütün yaradıcılığı onun uşaqlığının ağır təəssüratları üzərində qurulmuşdur. Yazarı bütün səhv'lərində, günahlarında keçmişini

günahlandırır və “Qəsr”, eləcə də “Proses” romanlarının qəhrəmanları kimi dolaşıqlıq içində çəş-baş qalır. Fikirlərimizin təsdiqi üçün Kafkanın gündəliyindən aşağıdakı qeydləri təqdim edirik:

“Öz uşaqlarından minnətdarlıq gözləyən valideynlər sələmçilərə bənzəyirlər, onlar faiz almaq üçün həvəslə kapitalı risk altında qoyular”.

“19 yanvar 1914. “Çevrilmə”dən çox nəzəriyam. Hər şey tamamilə natamamdır”.

“Bu gün Maksla, daha sonra Baumla olduğu kimi münasibətdə özümü bir neçə saat insan kimi aparanda yuxudan öncə artıq təkəbbürə doluyam”.

“Mən tez-tez bu barədə fikirləşirəm və belə nəticəyə gəlirəm ki, mənim tərbiyəm bir çox cəhətdən mənə ziyan vurub.”

“Yazıcıının individuallığı ondadır ki, hər kəs öz çatışmayan cəhətlərini özünəməxsus şəkilədə gizləyir.”

“Tamaşaçıdan zahiri oyunu anlamaqdan da ha artıq heç nə tələb etmək olmaz”.

Kafkanın gündəliklərində qarabasmaları və qorxuları da təsvir olunur. Bəlkə də, Kafkanın gündəliklərini bu qədər maraqlı edən cəhət onda şüuraltının tam çılpasılığı ilə təzahür etməsidir. Kafkanın gündəlikləri oxucular tərəfindən əsl sənət əsəri kimi qəbul olunur. Burada həyat ədəbiyyatla qoşa addımlayıır, yuxular reallığa qovuşur, şüuraltının mübhəm piçiltiləri eşidilir və oxucunu yazıcıının daxili aləminə həyəcanlı səyahətə aparıır.

Kafkanın “Proses” əsəri haqqında ədəbiyyatşunaslar olduqca maraqlı fikirlər söyləmişlər. Bu əsəri analiz edən Helmut Rixter əsərin əsas məğzini şəxsiyyətin ikitəşməsində görür: professional, işgüzər Yozef K. və insan Yozef K. Yozef K.-nın bütün fikirləri və hissəleri onun sənətinin tələblərinə tabedir. Yozef K. yalnız o zaman vəzifəsində, sosial həyatda yüksələ bilər ki, öz şəxsi həyatını iş həyatına tabe etsin, ona uyğunlaşdırırsın. Kafkaşunaslar “Proses”in mənasını belə izah edirlər ki, Yozef K. düzgün ya-

şamayıb, o, özündəki insanı professionala qurban verib. H.Rixter əsərin fəlsəfi mənasını günahın, sadəcə, bir şəxsiyyətə deyil, bütövlükdə cəmiyyətə aid olması kimi açmışdır. Amerikalı tədqiqatçı İ.Henel qeyd edir ki, “Proses” əsərindəki məhkəməni nə ilahi qanunun icraçısı, nə dünyanın simvolu kimi izah etmək doğrudur, bu, insanın öz zəifliyinə haqq qazandırmasının simvoludur. Əsərdə qəhrəmanın özünü ilk dəfə şəxsiyyət kimi dərk etməsi, özünü da xildən seyr etməsi baş verir. Lakin bu, ona həyatını itirmək bahasına başa gəlir.

Kafkanın “Proses” əsərində paraboladan geniş istifadə olunmuşdur. Əsərin şərhinə keçməzdən əvvəl, ümumiyyətlə, parabola anlayışının mahiyyətinə diqqət yetirmək lazımdır. Parabola ikili mənaya malik olan termindir. Belə ki, bu termin həm riyaziyyatda, həm də ədəbiyyatşunaslıqda işlədir. Ədəbiyyata bu termin riyaziyyatdan gəlməşdir. Riyaziyyatda parabola abstrakt riyaziyyatın əsas konsepsiyalarından biridir. “Bir çox hallarda ədəbiyyatşunaslıqdakı parabola anlayışı pritça ilə eyniləşdirilir. Pritça isə, bildiyimiz kimi, didaktik allegorik janr nümunəsidir. Bu xüsusiyyətləri ilə təmsilə daha yaxındır. Lakin təmsildən aşağıdakı keyfiyyətləri ilə fərqlənir:

Pritça müəyyən kontekstdə yaranır.

İnkişaf etmiş süjet xəttinə malik olmaya da bilər.

Lakin bununla bərabər, öz rəmzi bütövüyünü, tamlığını qoruyur.

Əsasən mənəvi, əxlaqi, dini-fəlsəfi dəyərlərə yönəlir”.

Parabola yunan sözü olub “müqayisə, tutuşdurma” deməkdir. Əsasən dram və nəşr əsərlərində özünü göstərir. Parabolanın kökündə rəmzlərə yönələn, istiqamətlənən, çoxmənalılığa hesablanmış, köçürməyə əsaslanan surətlər durur. Parabola allegoriyadan onuna fərqlənir ki, allegoriya yalnız birmənalılıq, parabola çoxmənalılıq üzərində qurulur. Buna görə də parabolaya bəzən “rəmzi pritça” da deyilir. Burada parabolaya oxşar digər bir termi-

ni - hiperbolanı da izah etmək yerinə düşərdi. Bu termin də ədəbiyyata riyaziyyatdan gəlib. Riyazi mənasına görə “konusun oxuna paralel kəsiklərdən biri” deməkdir. Ədəbiyyatda isə mənası “mübaliğə, şışirtmə” kimi izah olunur. Bu poetik fiqurdan müəyyən bir xüsusiyyəti, obrazı daha qabarıq, ifrat göstərmək üçün istifadə olunur. Hiperbola çox zaman ironik keyfiyyət də kəsb edir.

Bu poetik figur əsərin üzdə görünən mənasından başqa daha böyük, fəlsəfi mənaya malik olduğunu göstərir. Belə ki, Yozef K-nı həbsə alan orqanın dəftərxanası çardaqda yerləşir. Bu dəftərxanada sakinlər paltar sərir, hər cür lazımsız əşyalar saxlayırlar. Rəssam Tito-rellin də evi belə bir çardaqda, belə bir “dəftərxana”nın qonşuluğunda yerləşir. Bir sözlə, “gözə görünməz” məhkəmə əslində hər yerdə hökmrandır, qəhrəmanın ünsiyyət saxladığı insanların çoxu onun məmurlarıdır. Yozef K. çardaqdakı dəftərxanaya gələrkən buradakı hava çox boğanaq olduğundan halı pisləşir və dəftərxana işçiləri onu bayırə çıxarmalı olurlar.

Havaya çıxan qəhrəmanın halı yaxşılaşır, lakin onu çölə çıxaran dəftərxana işçiləri təmiz havada nəfəs ala bilmirlər. Burada, ümumiyyətlə, bu məhkəməyə və onun apardığı prosesə rəmzi bir işarə vardır. Yozef K. ona görə boğulur ki, bu mühitə yaddır, dəftərxana işçiləri üçün isə azadlıq, təmiz hava dözülməzdır. Əsərin sonunda da Yozef K. nəfəs ala bilmədiyi bu dünyadan qurbanı olur. Yozef K.-ya elan olunur ki, o həbs olunub, haqqında cinayət işi açılıb, yalnız niyə və kim tərəfindən həbs olunduğu haqqında məlumat verilmir. Bu prosesin özü də sanki xəyalidir, ara sözlərindən, dedi-qodudan ibarətdir. Burada əslində insanın şəxsiyyətini sıxan ictimai sərhədlərə işaret olunur. Cəmiyyətin daimi təzyiqi altında olan insan son nəticədə ümidsizliyə düşür olur. Yozef K.-nın istintaqa çağrıldığını mənzilin şəxsi ev olması da mətiqsizlik kimi diqqəti cəlb edir. Bu prosesin ciddiliyi, məhkəmənin hər şeyə qadirliyi ilə onun belə məkanda yerləşməsi əkslik təşkil edir. Bizim fikrimizcə, burada yenə də ictimai mühitə, onun insan azadlığını məhdudlaşdırmasına işaret olunur. “Məhkəmə”nin daim məişət səhnələri fonunda aparılması da bunun sübutudur. Yozef K.-nın əsərin əvvəlindəki əhval-ruhiyyəsi ilə sondakı əhval-ruhiyyəsi kəskin fərqlənir. Belə ki, əvvəlcə bütün olidlər oyun kimi baxan, qalib gələcəyinə inanan qəhrəman axırda hadisələrə müticəsinə boyun əyir, iki nəfər teatr aktyoruna bənzəyən şəxsə onu edam etməyə imkan verir. Burada mühitin insanı ümidsizliyə, fəaliyyətsizliyə, bədbinliyə gətirib çıxarması əsas ideyadır. Cəlladların da “teatr aktyoruna” bənzədilməsi bütün yaşananların mənasız və acımasız bir oyun olduğunu simvoludur. Əsərdəki bu parabolaların açılması nəticəsində Kafkanın yaradıcılığından bir şuar, haray kimi keçən “Tənhalıqdan boğulan insani xilas edin!” fikri tam aydınlığı ilə özünü göstərir. əsərin daxili mənasının açılışı ilə sanki ikinci bir “Proses” yaranır. Kafka humanizminin bərqərar olduğu bir dünyani tələb edən “Proses”.

KARANTİN DÖVRÜNÜN İKİ ŞEİRİ

Əkbər QOSALLI

Uzaqdakı qara sevdam,
Getdi qara qışlar, getdi;
Gəldi sevdalı yaz, gəldi,
Mən getmədim qara qıştək,

Gəlmədin sən yaz kimi...
Barı bir xəbər uçurt,
İçin-dışın necədi?.. –
Sən yenə də qalın gey,
Heç bilmirəm nədəndi
Üşüyürəm burda mən...

Dil yüyrəkdi, əl yüngül,
ağirdı ayaqlarım...
Bağlıdı bütün yollar...

Yəqin, sizin bağlarınız
Yenə gülşən çağıdı;
Sən təzə gül qoxlarsan,
Mən də səni – olarmı? –
Xəyalımı çağırdım...

Canın-başın necədi?
Ürək sözə baxır mı?
“Əlayam!” yaz, göz nurum,
Lakin bir həkimə get,
Ürəyim heç dinc durmur...

Nəsə sancır dalağım,
Bir söz deyim, incimə,
Məni heç vaxt unutma!..
“Dəli, elə şey olar?” –
Belə yazsın barmağın.
Nəsə sancır dalağım...

Ah, o gözəl bağlarınız
Gəlibmi gülşən çağı?
Sən təzə gül qoxlarsan,
Mən də xəyallarımı...

Bilirəm, bilirəm, hamı ölücək,
Bilirəm, amma ki, qəbul etmirəm;
Sən tez-tez
söz salırsan
ölüm adlı nemətdən,

deyilən sözdən adı sözə də inanırsan,
eşitmışəm, nəyin var – yiğibsan, saxlayırsan –
saçdan, dırnaqdan... belə – heç nəyi
atmamışan...
yarımcıq işlərini pis-yaxşı toplamışan...
Əzrailin gəldimi?.. –

Hazırsan
ölüm adlı
geridönməz dünyaya?..
Amma
bilməyirsən ki,
mənsiz olə bilməzsən,
bir uppuuzzun saçını,
bir ürək xatırəni,
sakitcə gülüşünü
və dərin baxışını...
özümdə saxlamışam...
bu boyda əskiyin var –
səni belə almazlar o dünyaya,
gəlinqiz...
ölümün məndən keçir,
mənim ömrümsə səndən...
di, Öl, olə bilirsən...

Dalğa XATINOĞLU

Modern ədəbiyyatın yolу

Tarix boyu qeyri-ciddi yanaşilan və təxmininən, modern dövrə qədər, ədəbiyyata keçməsinə icazə verilməyən satira və humor bu gün sənətin ən parlaq elementlərindəndir. Klassik ədəbiyyatda biz bunu qəti görə bilmirik, hətta Homerdə də bir nümunə belə yoxdur.

Zənnimcə, satira və humor modern sənətkarların ixtirasıdır. Çağdaş demirəm, ona görə ki, intibah dövründən 18-ci əsrə qədər dörd yazarda bu elementləri aydın görürük: Fransua Rable, Migel de Servantes, Vilyam Şekspir və Deni Didro.

Şeir sənəti də eynən belədir. İstər Şərq, istərsə Qərb, İntibah dövründən bəri özəlliklə lirik şeirlərdə humor və satira öz yerini sənətə verib. Elə yaxın örnəyi Füzulinin qəzəlləridir. İnsan nə qədər zövqsüz olmalıdır ki, Füzulinin simasını dodağında bir gülüş olmadan beynində canlanırsın?

Rable, Servantes və Didro ilkin romancılar olaraq, daha təbii şəkildə hadisələrə və hissələrə yanaşırıdlar. Milan Kunderanın dili ilə desək, tamamilə macəra romançılarıdırılar.

Onlar sənət texnikaları ilə duygu və düşüncələri təhrif etmədən, sistem yaratmaq üçün götür-qoy eləmədən ildirim kimi üstlərinə şığıyan duyğuları və düşüncələri olduğu kimi təsvir ediblər. Nitsə filosoflar haqda da eyni fikirdədir: “Can verə-verə, uzun-uzadı düşünüb sistem qurmaq yerinə, vəcd ilə çevik düşünüb yazarlar...”

Fikrimi bir qısa örnekə açıqlayım: Rable və adını çəkdiyim yazarlar yalnız vəcdə gəldikləri düşüncələrdən və hisslerdən yazıblar. Heç nəyi vəsf etmirlər, sistem yaratmırlar, sadəcə, üstlərinə ildirim kimi şığıyan düşüncələri, təsvirləri və hissələri olduğu kimi köçürür, yazıları bir xeyli humor və vəcdlə bəzəyirdilər...

Rable “Qarqantüa və Pantaqrüel” əsərində bir neçə səhifə çox dərin və fəlsəfi məsələlərdən danışdıqdan sonra birdən dərhal körpə Qarqantüanın tualetdən sonra özünü silmək üçün kəşf, ya da icad etdiyi bir xeyli vasitə və yolların siyahısını açıqlayır. Eyni məqamları “Don Kixot” əsərində də görürük. Didro, “Fatalist Jak” əsərində Jakın soyadının nə olduğunu yazmır, onun ustادının da nə adı var, nə də soyadı. O

qədər maraqlı hadisələr və macəralar var ki, bunlar yada da düşmür. Bu özü-özlüyündə bir yumordur.

Sistem yaratmaq çabasını biz Balzak, Tolstoy, Dostoyevski və bir çoxlarında görürük. Bunlar səhnə və xarakter yaratmaq ustalarıdır. Hissləri və hadisələri əsas götürmək yenidən Floberlə roman dünyasına qayıtdı və indi dünya ədəbiyyatında ən çox diqqət mərkəzində olan bir elementdir.

Ən azı iki modern yazar, yəni Kafka ilə Edqar Allan Po əsərlərini qəhəqəhə ilə yazdıqlarını deyirdilər. Onsuz da sağlam zövqü olan birisi onları oxuyanda bunu dərhal hiss edir.

Söz çeşidli yazarlardan getməsin deyə, yalnız Milan Kunderanın yazılarına diqqətinizi çəkmək istəyirəm.

Kunderanın variantları

Qısa desəm, durumun dəyişkənliyinin insan xarakterində buraxdığı izləri ustalıqla göstərən bir yazardır. Başqa sözlə, bir az bəsit desəm, Milan Kunderanın yaratdığı xarakterlərin vücudu, situasiyadan yaranan və ondan asılı olan variantlardır, sərf bir variant.

Onların heç biri xarakter deyil, yalnız variantdır. O, insanların vücudu haqda deyil, sərf varlığı haqda danışır. Xarakterləri haqqında da çox cüzi məlumat verir. Onun üçün xarakterlərin özü yox, varlıqları maraqlıdır. Bir neçə məqaləsini, müsahibəsini və iki tənqidçi əsərini oxumuşam. Özüylə də romanlarındakı xarakterlər kimi davranışır, yəni özü, keçmişə ilə bağlı danışmaqdan boyun qaçırır. Yəqin, Kundera da Qüstav Floberin ideyasını qulağına sırga edib: "Yazar yaratdığı xarakterinin arxasında mənliyini gizlətməlidir".

Bioqrafiyası ilə əsərlərindəki xarakterləri qarşılaşdırırsaq, xarakterlərin hamısı Kunderanın vücudunun bir variantıdır, təkcə durumlar fərqli olduğu üçün çeşidli xarakterlər ortaya çıxıb. Buna görə Kundera heç vaxt həqiqəti göstərməyə və incələməyə çalışır, çünki durum dəyişdikcə insanlar da dəyişilir və insan dəyişdikcə həqiqət də dəyişilir.

"Zarafat" ("The Joke") romanında açıq görürük ki, bir insanın faciəsi, nəinki başqasının zarafatından yarana bilər, hətta başqalarına zarafat kimi də görünə bilər.

Alman filosofu Fridrix Nitsse demişkən, hər kəsin öz həqiqəti varsa, demək, sonsuz həqiqətlər var, yəni mütləq həqiqət yoxdur.

Bu növ baxış bu gün, sadə və çoxlarına bəlli bir mövzu kimi görünür, ancaq dərin baxanda Kunderanın bu baxımdan yazıya yanaşması, bütünlükə özündən öncəki modern ədəbiyyatın söykəndiyi təməlləri dağıdır.

Modern ədəbiyyatda insan mərkəzdədir, onun keçmiş, nə hiss etdiyi və nə düşündüyü (bir daha vurğulamaq istəyirəm: necə hiss etdiyi yox, nə hiss etdiyi), onun çatlığı həqiqətlər, əzabı və sevinci olduqca incələnin çözülür, ancaq Kunderanın əsərlərində hər bir xarakter sərf hansısa bir durumdan yaranan və asılı variantdır.

Kunderanın keçmişinin detalları haqda danışmaq səmərəsizdir, qısa desəm, Çexiyada doğulub, kommunist partiyasından qovulub və canını götürüb Fransaya qaçıb, onun həyatı haqda bu qədər bilmək kifayət edər.

Baxmayaraq ki, bütün əsərləri, təxminən, SSRİ-nin Çexiyani işgal etməsi ilə bağlıdır, ən az həmin günlərdən bəhs edir. Onun özü ilə bağlı, mənəcə, ən əsas məqam budur ki, atası musiqiçi olub, özü də yeniyetmə yaşlarında musiqi ilə məşğul olub, sonra şeir yazıb və nəhayət, roman yazmağa başlayıb.

Kunderanın əsərlərinin çoxu 7 hissəyə bölgünür, hər hissə bir musiqi notu kimidir, musiqi dili ilə desək, hər roman bir polifonik (çoxsəslü) əsərdir.

Romanlarının dili tamamilə şairanə, hətta musiqi dilidir.

Misal üçün, onun birinci yazdığı roman, "Zarafat" ("The Joke") yeddi hissədən ibarətdir, hər hissədə bir xarakter danışır(bütövlükklə 4 xarakter var), ikinci hissədə ikinci xarakter danışında görürük ki, həqiqət başqa şey imiş, digəri danışında görürük, əslində həqiqətin hamısı öncə danışan xarakterlərin sözlərində deyilmiş və nəhayət, oxucu başa düşür ki, həqiqət bunların heç birinin dediklərində deyil, özünün gəldiyi qənaətdədir.

Postmodern romanlarda oxucu da yazar qədər romanın yazılışında iştirak edir.

32 yaşında Çexiyada yazdığı bu romanın qısa mesajını Kunderanın öz dilindən desək: “Bizi həyata bağlayan ən güclü ip zamanla əriyib məhv olur və adama qalan yalnız bir bəlirsiz nostalgiyadır”. Onun son romanı “Varlığın dözülməz yüngüllüyü” də yeddi hissədən ibarətdir. Həmçinin “Ölməzlik”, “Gülüş və unutmaq” romanları da 7 hissədən ibarətdir. Onun hətta “Roman yazmaq sənəti” və “Sənət və unutmaq” ədəbi tənqidî əsərləri də, “Gülməli sevgilər” adlı qısa hekayələr toplusu da 7 hekayədən ibarətdir. Dediym kimi, Kundera romana bir musiqi bəstəsi kimi baxır: vəcdlə, ildirim kimi üstünə şığıyan hisslər və düşüncələr...

Musiqi həqiqəti izah etmir, yəni bir musiqiyə qulaq asıb, onu arqumentlər və fəlsəfi düşüncəyə çevirmək olmaz, ancaq musiqi adamı düşündürür, adam hiss edir ki, hansısa həqiqətə çatıb və öz həqiqətini yaratmağa başlayır.

Musiqi onsuz da yumoristik və şəndir.

Təxminən, bütün əsərləri üzdə siyasi və ictimai yüksə malikdir, ancaq dərindən baxanda onun əsərləri sırf bir zarafatdır, acı bir humor.

“Zarafat” əsərində qız dostu ilə ideoloji bir zarafat üstündə oğlanın həyatı məhv olur, həbsə düşür, yaxud rəsmi iclasda ciddilik nümayiş etdirən bir insan tualetə getmək üçün iclası tərk etməyən, axıra kimi iştirak etməyə qərar verən birisinin sidikliyi partlayıb olur. Ciddiliyin bu qədər rüsvayçı, gülünc vəziyyətlə qurtaracağı, yaxud adı bir zarafatın faciə ilə bitəcəyini Kundera qədər yaxşı göstərən yazıçı çətin tapmaq

olar. Onun ən əsas əsəri “Varlığın dözülməz yüngüllüyü”dür.

Roman yüngüllük və ağırlıqla başlayır, həyat laqeydiliklə keçirsə, insan yerdən və özündən uzaqlaşır, yüngülləşir, ancaq nəyəsə bağlı bir insan yük kimidir, ağırlaşır, yerə daha yaxın olur və daha da öz qinina çəkilir. Hekayənin gedisi ardıcıl hadisələr deyil, bəzən Kundera şəxsən ortaya çıxıb, oxucu ilə birbaşa monoloqa başlayır, fəlsəfi məqamlara varır. Kitabın yarısında əsas xarakterlərinin ölçəcəyini əvvəlcədən danışır. İt oldüyü an yiyesinə (Tumanın qadını Trezaya) elə baxır ki, qadın ömründə heç kimin bir daha ona belə baxmayacağını hiss edir. O bir baxış növünün sonuncu dəfə olaraq şahidi olur.

İtin ölüm səhnəsi insanların acı taleyindən daha acı təsvir olunub. Həmişə bu fraqment yadına düşəndə bir tərəfdən Nitsşenin şallaqlanan atın boynunu qucaqlayıb ağlamasını xatırlayıram, digər tərəfdən də Dekartın heyvanları “təbiətin canlı maşınları” adlandırması ağlıma gəlir. Kundera Dekartın qənaətinə daha qalın qələmlə qırmızı xətt çəkə bilib.

Kundera romandakı itə ad da verib: Karenin. Heç vaxt dəyişilməyən, müxtəlif durumlara düşərkən xarakterində dəyişiklik yaranmayan bir it, ümumiyyətlə, dəyişilməyi istəməyən bir it. Karenin sözü Tolstoyun “Anna Karenina” əsərində Aleksis Aleksandroviç Karenini yadınıza salmırı? Necə də məzəlidir!

Bu romanın sonu musiqi ilə bitir, həqiqətən, musiqi ilə bitir. Sonuncu cümlə belədir: “Aşağıdan piano və skripka səsi uzaqdan gəlmiş kimi eşidilirdi”.

Səfər FUAD (ABS)

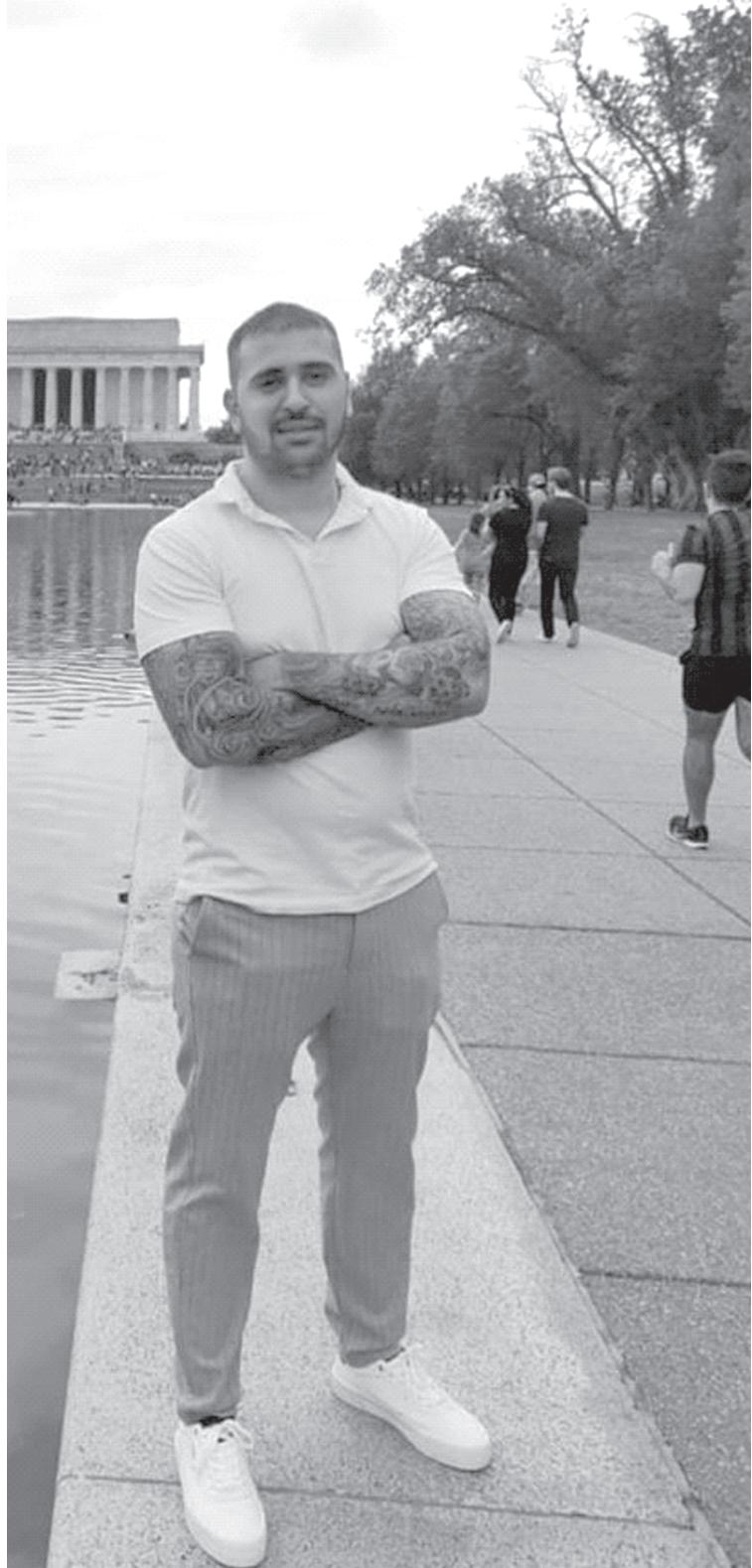
Üç şey oğurlamışdım:
Tanrıdan bir qismət azadlıq...
Nazimin şeirindən bir parça –
bazar səhərinin günəşİ...

Və dörd yaşında
qaranlıqda ağlayan uşağıın
bir-iki damcı göz yaşı...
Azadlığımı sahibi geri aldı.
Günəşim səndə.
O uşaqla heç böyümədi...
İçimdəki qaranlıqda ağlayır hələ də...

Və bir gün gələcək...
qucaqlamağın heç bir işə yaramadığı
o gün...
anlayacaqsan
illərlə qəlbində daşlığıın bu adamın,
sadəcə, daş bir heykələ çevrildiyini.

Və sən
illərin ən imanlı bütərəsti kimi
sarılacaqsan nəfəs alan bu daş heykələ.

Ən böyük hesab etdiyin heykəl Tanrı –
illərin deyil,
sənsizliyin yonub düzəldiyi
heykəl Tanrı, adam, ya da hər nəsə –
o gün anlayacaqsan,
qucaqlamaq artıq heç bir işə yaramaz –
üşütməkdən başqa.

Bir mağarada, anam yuxuda olarkən doğulmuşam mən. Hər yer qaranlığıydı... Yer üzündəki qaranlığa bənzəmirdi heç. Goy üzündə nə ay vardı, nə də bir ulduz... Doğularkən anamın bədənindən bir azca aralandım, köklərinə sarılıraq aylardı böyüyürəm...

İki qardaşım da var, onlar anamın o tərəfindədir deyə, qaranlıqda görmürəm. Bəlkə, mənə bənzəyir onlar da... Mən ən balacalarıyam, qaranlıqdan çox qorxduğum üçün tez yanım-dakı Nənəmin köklərinə sarılıram. Heç görməsəm də, Nənəmin danışdığı nağıllardan öyrəndim Yer üzünü. "İşıqlı dünya" – deyir Nənəm. İşığın nə olduğunu bilmirəm hələ ki. Goy üzü, bulud, yağış, külək, kəpənəklər, quşlar, arılar... Bir də insanoğlu! Nədənsə "insanoğlu" deyəndə soğanağı büzüşür, bədəni titrəyir, kökləri gərilir, halının dəyişdiyini hiss edirəm Nənəmin. Dedi-yinə görə, Yerin üstünə çıxanda mən də görəcəyəm bütün bunları... Yaylaqda doğulsayıdım, qohum-əqrəbalarımızı da görə biləmişəm. Amma lalələr, sünbüllər, novruzlar, süsənlər Nənəmin cənnət dediyi o yaylaqda qalıb. Biz burada sürgündəymışik. Görən, nədi sürgün?!

İmdat AVŞAR

İTMİŞ BAHAR NƏRGİZİ

Nənəmgil hər bahar qar əriyər-əriməz Yerin üstünə çıxar, əqrəbalarıyla birlikdə o yaylağı min bir rəngə boyayıb cənnətə çevirərmişlər. Nənəm: "Madam ki yer üzünə çıxanda o qədər rəngli, gözəl oluruq, o halda biz çicəklər niyə bu qaranlıq zindanda gözləyirik?" – deyirəm. Nənəm ah çəkir.

"Buzu əridən bir eşq atəsi var biz nərgiz-lərdə... Bir qıçılcımla bədənimizə eşq atəsi düşüncə bu qaranlığı yara-yara çıxarıq gün üzünə. Amma unutma, qızım, gözəllik başa bə-ladı. Gözəllikdi bizi yurdumuzdan edən" – deyir və əvvəllər heç anlatmadığı həzin bir köç hekayəsinə başlayır. Mən bütün köklərimi nənə-min köklərinə dolayıb qorxuya dinləyirəm.

"...Torpağa yenicə düşmüşdü cəmrə. Süsənlər, zanbaqlar, novruz gulləri, lalələr, sünbüllər, qar çicəkləri bir yarışa girmişdik. Üstümüzdəki torpağa dəyən baharın iliq nəfəsi səbrimizi kəsirdi. Əriyən qarın yumşaltdığı tor-pağı yara-yara başımızı günəşə uzadırdıq. Əriyən qar suları da üstümüzdəki torpağı sürükləyib yardım edirdi bizə. Mən, anam, atam, qardaşlarım, başqa qohum-əqrəbalarım... hamımız birlikdə itələyirdik başımızın üstündəki torpağı. Bir səhər qaranlıqda rəngi yaxşıca solmuş qollarımın üzüdüyüñ hiss etdim. Qollarımı açanda par-par yanınan günəşini yenidən gördüm. Sonra hamımız birlikdə ətrafi seyr elədik.

Novruzgulleri, süsənlər bizdən əvvəl çıxıb qızılı, bənövşəyi çicəkləriylə yaylağı bəzəməyə başlamışdilar..."

Bu qaranlıq pərdəsini yırtmaq istəyirəm. O rəng əyləncəsinə qatılmaq, torpağı, üstümüzdəki buz qatlarını dəlib başımı günəşə uzatmaq... Nənəmin səsi kədərə boyanır sanki... Mənə sarılan köklərinin titrədiyini, bədəninin soyuduğunu hiss edirəm:

"... Sonra əvvəller heç vaxt duymadığımız bir gurultu başladı. İlin çoxunu yerin altında yaşasaq da, o yaylaqdakı bütün səsləri tanırıdıq. Küləyin, suyun, quşların, çobanların səsinə alışmışdıq. Bir az göy gurultusuna bənzəyirdi bu səs. Amma çox guruldayanda o qorxunc səs qulaqlarımızda bir müddət uğuldar, xortultuya uzaqlaşış yox olardı. Üstəlik, o səsdən sonra damarlarımıza işləyən yağış başlardı. Bu səs heç kəsilmirdi, ara vermədən davam edirdi. Arabir insan səsləri gəlirdi. Amma çicəkləyəndə bizi sevən, oxşayan çobanların səsinə bənzəmirdi bu səslər..."

Köklərimi bir az daha yuxarı çekib soğanağına doladım. Ona daha yaxın olmaq istəyirdim. Elə bərk sarılmışdım ki... Qorxudan dərinlikdəki köklərim torpaqdan sıyrılib yuxarı dərtlirdi. Nənəm saçaklı köklərini bədənimə sarıyaraq davam etdi:

"... Sonra altımızdakı torpaq yerindən oynadı. Köklərimizin gedib çata bilmədiyi yerlərdən, dərinlərdən çartıltılar yüksəldi. Bir müddət sonra yaşadığımız məhəllə daşıyla, torpağıyla göyə sovruldu. Bizim məhəllədə yaşayan zəfəran, novruzgülü, qaymaqcıçayı də nə olduğumuzu bilmirdilər. Qorxa-qorxa bir-birimizə baxırdıq. Hər bahar bizi qarşılıyan, şən mahnilər oxuyan arılar, böcəklər təlaşla uçuşaraq dağlışdırılar. Ahhh! Sevimli balam... O an uça bilməyi çox istərdim.

O gün köklərimin torpağa bağlı olduğuna ilk dəfə üsyan etdim. Bütün məhəllə artıq bir yük maşınının kasasında sürgünə gedirdi. Çömçənin ağızındaykən son dəfə baxdım yaylağı. O yaşıllıq, o rəngarəng dünya hələ də gözümün qabağından getmir. Hər bahar işığa çıxanda o yaylağı axtarır gözlərim..."

Sürgün olmaq aid olduğun torpaqdan qoparılmayıydı? Niyə biz də quşlar, arılar kimi uçmur, insana asanca təslim olurduq? Bunca gözəlliklər bəxş etdiyimiz insanlar niyə bizi sürgün edirdilər? Biz gözəlliyyimizin qurbanlığını?

Nənəm bir sürgün hekayəsini davam edirdi:

"... Sonra bizi bir binanın bağçasına gətirdilər, bu evlər çobanların, yazda yaylağa köçən obaların çadırlarına heç bənzəmirdi...

Bizi bir bağçaya yerləşdirildilər. Qaymaqçicəkləriylə novruzgulleri yaylağın həsrətinə dözəmmədilər, o bahar tumurcuqlarının qönçəsini yarmadan, çicəklərini açmadan solub getdilər, onları bir daha görə bilmədim..."

"Solmaq nə deməkdi, Nənə?" – deyə, soruşuram piçilti ilə. "Mövsümsüz ölmək", – deyir Nənəm. Səsi torpağın dərinliklərini yandırır. Başa düşmürəm. Mən heç görmədim mövsümləri. "Diriliş mövsümündə ölmək", – deyə əlavə edir Nənəm. "Yatıb sonrakı baharda yenidən oyanmaq... Yalançı bir solmağımız var bizim. Payızda yarpaqlarımızı günəşə qurban edib çəkilirik qaranlığa və hər bahar çoxalaraq yenidən baş qaldırır, bəzəyərik işıqlı dünyani... Amma vaxtsız solanda nə toxum səpə bilərik yer üzünə, nə də soğanaqlarımızı çoxalda bilərik yerin altında. Çürüyüb gedər bədənlərimiz, heç bir bahar yaşıtmaz artıq bizi..."

"Mən solmaq istəmirəm", – deyirəm. Nənəm kökləriylə daha möhkəm sarılır mənə, davam edir:

"Biz bu bağçanı yurd elədik o gündən sonra. Dörd bahardı burada çıxırıq gün üzünə. Sən də burda doğuldun... Burada da yasəmənlər, xanımbarmaqları, başqa güllər var. Onlar da gözəl rənglərlə açırlar, qoxuları da xoşdu. Amma bu bağça o cənnət yaylağı heç bənzəmir. Buradaki evlər günəşin qabağını kəsir. Günəşin istisini hiss etsək də, onu heç görmürük. Bir də tez-tez sulayırlar bu bağçanı. Buranın sularını içmək də mümkün deyil. İnsanlar içməli suyu bizim yaylaqdan gətirirlər. Amma bağçanı o qəribə suyla sulayırlar.

Bir də burda bizi yaylaqdan gətirənyük maşınlarına oxşayan maşınlar var. O xortultulu

səsləri eşidiləndə havaya çox pis qoxu yayılır, çıçəklərimiz boğulur bu qoxudan. Yaxşı ki, köklərimiz yerin altındadır. Yoxsa biz də çoxdan solub gedərdik...”

“Gün işığına çıxmaq istəyirəm”, – deyirəm, köklərimlə üçəm soğanağıma toxunaraq. Köklərimi daha rahat hərəkət etdirirəm artıq. İliq sular axıb evimizin damından köklərimizə doğru yayılır. Anam, atam, nənəm və başqa qohumlarımız başımızın üstündəki torpağı yuxarı itələyirlər. Səbrim bir tikə olur. Çiçəklər niyə zindanda doğulurlar, bunu heç cür başa düşə bilmirəm. Sixləram qaranlıqda, günəşini görmək ən böyük arzumdur. “Gözlə”, – deyirlər əvvəllər günəşini görən böyüklərim. “Baharın işarətini gözlə...”

Mən bu qaranlıqda baharın işarətini necə görəcəyəm?

Quşların nəğmələrini duyuram... baharın işarəsi budurmu? Nənəmin və anamın bədənindən tutaraq başımı günəşə uzadıram bu səhər. Nəhayət, nağıllardan tanıdığım günəşini görürəm. Qollarım bir-birinə yapışib, qollarımı aça bilsəm, işığı qucaqlayacağam. Böyümək, çıçəyə dönmək, suyun güzgüsündə özümü görmək istəyirəm. Köklərimi daha dərinə salmaq, başımı daha yuxarı uzatmaq həvəsin-dəyəm. Coşur nərgiz arzularım, köklərimə sözülən suları bədənimə daşıyıram, torpağın altından ağ çıxan qollarım günəş vurdुqca tündləşib yaşıllaşır. Soğanağın tam ortasında çıçək üçün qönçə şəkillənir, bədənimdə qərib bir sizilti, bir istilik duyuram. Nənəmin eşq atəsi dediyi budurmu?

Günəşə sarılacaq qollarım ikiyə ayrılır bu gün. Qəribə səslər duyuram. Budaqlarını ilk dəfə gördüğüm Nənəmin rəngi qaçıq birdən. “Bu, bağbandı”, – deyir. Əlində bellə yaxınlaşır bağçaya...

Sərt bir metal köklərimizi biçəcək, enir soğanaqlarımıza doğru. Nənəmlə mənim köklərimizin saçqları kəsilir, belin soyuq dəməri soğanlarımızi yalayıb keçir. Sonra torpağımızın yerində qaldırılıb tərs çevrildiyini görürəm.

Sürgün deyil, bu, nərgiz qırğınıdı! Aylardı qaranlıqda yaşadığımız üçün köklərimizi, soğanaqlarımızı da ilk dəfə görürəm. Sonra kobud barmaqlar tutur saçlarımızdan. Köklərimizi yolanda soğanaqlarımızı ayırır. Bağban anamla qardaşlarını ayırankən köklərimin yarısı onlarla birlikdə qopub gedir. Canım yanır. Qopan köklərimin ucundan sular damcılalar. Bütün gücümlə Nənəmin köklərinə sarılıb buraxıram. Sonra bir əl Nənəmlə mənim bir-birimizə sarılmış bədənlərimizi də ayırrı torpaqdan. Köklərimizin bir qismi hələ torpaqdan bərk yapışlığı üçün qopub qalır orda. Anamla qardaşlarım yoxdu. Həsrətlə gözlədiyim bahar nərgiz qırğınına dönür. Nənəmlə məni başqa bir bağçaya aparırlar... Çiçəyi ağızında olan Nənəmin soğanağına baxıram. Onu qaranlıqda belə xəyal eləməmişdim heç.

Köklərimiz yerin altındaykən darıxdığımız, doğacagini darıxaraq gözlədiyimiz günəş Nənəmlə mənə əzab verməyə başlayır. Bədənimizin suyu qopan köklərimizdən yerə sızır. Yaralı kökləriylə sarıyr Nənəm məni. Nənəmin ikinci sürgünüdü bu. Mən isə ilk dəfədir yaşayıram. “Əgər köklərimizi torpağa basdırmasalar, solacağıq”, – deyir Nənəm. Mən bu bağçaya sürgün edilən qaymaqcıçəklərinin, novruzgullərinin qədərini yaşamaq istəmirəm. Bədənimizdəki sular azaldıqca solur zoğlarımız.

Quru, beton bir yerdəyik. Bizi buraya gətirən adam o yüksək evlərdən birinə girdi. Hələ geri qayıtmayıb. Bir mərhəmətli əlin köklərimizi yenidən torpağa basdırmasını gözləyirik.

“Vaxtsız solmaq budur” – deyir Nənəm. “İndi damarlarını sıx, sularını bədənində saxlamağa çalış, bir az da döz, dayan”.

Solmaq istəmirəm mən, aylarca yolunu gözlədiyim Günəşin altında, bizi dirildən bu baharda solmaq istəmirəm....

Günəş bədənimizdəki suyu buxarlandırır. Köklərimizin ucu bərkiyib quruyur, rəngimiz qaçıq getdikcə... Sonra başqa bir əl tutur qollarımızdan və bizi bir çuxura yerləşdirir. Bir də dirilik suyu töküribimizə. Bu yeni yurda sarılırıq Nənəmlə. Amma köksümüzün orta-

sında qoruyub saxladığımız çiçeklərimiz elə incikdi ki...

Hələ ki qölçələrin yarmayan sarı çiçeklərimizi artıq hiss etmirik. Nənəmlə mən çiçeyi ağızında solan iki nərgizik indi. Mən başqa bir baharda görəcəyəm özümü. Görə biləcəyəmmi? Bilmirəm. Ciçeklərimiz solsa da, soğanağımız susuzluqdan qurumadı, solub yox olmaqdan qurtulduq bu bahar, amma indiki yurdumuzda ayrıq otları var. Asfaltın, səki daşlarının altından hay vurub gəliblər buraya. İlan kimi dörd tərəfdən dövrəyə alıblar bizi, durmadan sıxışdırırlar. Nənəm: "Biz yurdumuzdan sürgün edildik, gəldik buraya, bunlarinsa yurdları işgal edilib... Bu üzdən hirslidilər, uzaq dur bu ayrıq köklərindən", - deyir. "Nəbadə köklərini ona doğru uzadasan, bədəninə sarılar, soldurar səni..."

* * *

Yenə bir bahar işaretti duyuruq. Bir həvəs dolur içimizə. Mən köklərimi öz soğanağımın dibinə uzatsam da, nənəmin ayrıq otu dediyi otun kökləri bizi boğmağa çalışır. Bir də Nənəmin "axşamsəfəsi" - dediyi çiçeyin toxumları cüccərir yan-yörəmizdə. Biz özümüzü çiçek-ciçək bahara hazırlayıraq, ayrıq otları bizi oradan qovmağa çalışır. Axşamsəfəsi toxumları da qaba köklərini üstümüzə salır. "Əgər bu bahar çoxalmasaq, burada yaşayammarıq, solub gedərik", - deyir Nənəm.

Solub getmək... Heç baharı yaşamamış, öz ciçeyini görməmiş xirdə bir nərgiz soğanı üçün bundan daha qorxunc nə ola bilər?

Bu bahar da başımızı çətinliklə yuxarı uzaçıb ciçəksiz keçiririk. Bədənimizi çəpər kimi dövrəyə alan axşamsəfaları üstümüzə kölgə salır, günəşin üzünü görəmmirik. Ayrıqotu köklərinin sıxışdırıldığı soğanağım ağrıyır. Axşamsəfəsi və ayrıq kökləri, nəhayət, sakitləşir.

"Payızdı", - deyir Nənəm.... qol-qanadımızı yaz-yay günəşinə qurban etdiyimizdən, indi dərin bir yuxuya getmişik. İçimdə sonsuz bir kədər var. İki bahar oldu, amma bircə dəfə belə ciçək aça bilmədim...

Nənəmin yorğun olduğunu sezirəm. Bu bahar daha həvəssizdi. Hər bahar məni yerin üstünə çıxarmağa həvəsləndirən Nənəm indi işıqlı dünyaya çıxmır sanki. Ayrıq otunun kökü Nənəmi sıxışdırır. Axşamsəfasının yüzlərlə toxumu kök atmağa başlayır yan-yörəmizdə. Dörd yanımı tutur bu kor-kobud köklər, boğulacağam. Nəfəs alammıram...

Torpaq aralanır, yenə sular sizir üstümüzə, bir atəş düşür bədənimə, başımı uzatmaq istəyirəm günəşə. Axşamsəfaları, ayrıq otları oyanmamış günəşə çıxmaq, ciçeyimlə birlikdə bir bahar yaşamaq istəyirəm.

"Tələs" - deyir Nənəm ilk dəfə. "Gecikmə, çoxalıb, yer-yurd tutmalıyıq, yoxsa solduracaq bizi bunlar!".

"Solmaq" sözünü eşidəndə bütün bədənim sizildir. Yad toxumlar əməlli-başlı kök salmamış çiçekləməliyik. Baş qaldırırıq Nənəmlə birlikdə. Yerin üstünə çıxanda axşamsəfalarının şax-şəvəlini, ayrıq otlarının saralmış, qurumuş qol-qanadını görürəm... Torpağı yarsaq da, üstümüzdəki çör-çöpü qaldırıb günüşi görə bil-mirik hələ. Bir neçə gün boy atıb böyüməliyik...

Yenə qəribə səslər duyuram... keçənilki bağbanın səsinə bənzəyən bir insan səsi. Ayrıq otlarına və axşamsəfalarına acıqlanır. "Bunları təmizləmək lazımdı buradan" - deyir. Sevinirik. Sonra quru otları bir-bir tutub çəkişdirir. Amma sevincimiz yarıda qalır. Bunların kökləri bizim köklərimizə dolanıb... bağban başımızın üstündə şax-şəvələ dönmüş axşamsəfasının dibindən tutub çəkir. Nənəm: "Möhkəm tut", - deyir, "Torpaqdan yapış". Torpaq elə nəmli, kövrəkdir ki...

İkimiz də bahar həsrətiylə köklərimizi yumşaq torpağa salmışıq deyə, tutamırıq. Axşamsəfasının bədənimizə sarılmış kökləri bizi də torpaqdan ayırır. Ahhh! İkinci dəfə Nənəmin ağ soğanağını görürəm. Bir nərgiz ömründə görünməmiş işdimi bu!

Yenə Nənəm tələsdi, yenə ciçəyi ağızındadı, amma yenə açmayacaq. Mənsə düz iki bahardı ciçək açamırıam. Bu, üçüncü bahardı... Pərişan haldayıq... İlk dəfə ayrı düşür soğanaqlarımız.

Ot-ələfin içində bir az irəliyə sürünür Nənəm. Bir az sonra o quru otların, köklərin üstündən duman qalxır. Mən günəşin heç belə yandırıcı bilməzdim. Günəşin qızığın dilləri Nənəmin bədəninə yayılır. Nənəmin ağappaq soğanı getdikcə qaralır. Günəşin alov dilləri varmış yer üzündə. Alovların hərarəti mənim bədənim də neçə dəfə yalayıb keçir. Mən nənəmin köcdüyü yaylağı düşünürəm. O yaylağın büllür yağışlarını... Susuzluqdan yanıram...

Yarıbayığın halda bir şəfqətlə əl toxunur bədənimə. Bağbana acıqlanır. "Burada nərgizlər vardi, otları qopararkən onların soğanaqlarını da qoparmışan", - deyir. Məni barmaqları arasında bir az əzizlədikdən sonra günəsimizi qapadan binanın qapısından içəri girir... adamın əllərində olarkən son dəfə aşağıya, küllər içindəki Nənəmə baxıram, köklərimdə qalan son su zərrələri damcılıdır. Deyəsən, soluram...

Adam, nəhayət, balkondakı boş saxsilardan birinə basdırır məni, su da verir. Nənəmin mərhəmət dediyi, gərək ki, bu olsun. Ancaq mən yaşıllaşacaq, çiçək açacaq halda deyiləm. Tək-tənhayam bu saxsında. Diri qalan köklərim son gücünü toparlayıb torpağı qucaqlayı. Başım yandığı üçün heç cür yaşıllaşa bilmirəm. Amma içimdə bir bahar havası var. Eşq hərarəti var, bunu bütün qəlbimlə hiss edirəm. Torpaqdan bərk yapışram yeni bir bahar həvəsiylə. Nənəmi yaxıb-yandıran günəşin alov dilləri mənə mövsümləri unutdurur. Payz gəlmədən yenicə göyərən başımı soldurub erkəndən yuxuya gedirəm. Mövsümləri çasdırdım. Nənəm də soldu! Bu saxsında yeni bir baharın gəlişini hiss edəcəyəmmi, bilmirəm...

* * *

Uzun bir yuxudan oyanıram yenə. Bədənimdə ötən mövsümdən qalan nəmlə başımı soğanağımdan çıxarıram. Yağışı gözləyirəm. Göy gurultusunu, yağmurun səsini duyuram. Amma bura gəlib çatmır yağış suları. Bu balkonda hər yer qapalıdır. Başımı yer üzünə çıxaracaq yağışın, sadəcə, səsini duyuram. Balkonu yuyan qadın bir tas su tökmür mənim olduğum saxsıya. Neyləsin, mənim burada

olduğumdan xəbəri yoxdu. Səsini çoxdandı eşitmirəm məni buraya gətirən adamın. Qaranlıqda, susuzluqda əriyirəm getdikcə. Köklərimi güclə aşağıya salsam da, onlar plastmas qatla rastlaşır, bu, susuzluqdan da betərdi...

Aylar sonra gəlir məni bu saxsıya basdırın adam. "Bu saxsında bir nərgiz soğanı vardi" - deyib isladır torpağımı. Bu vaxtsız yağan yağışlar indi bədənim üşüdür. Solmamaq, çürürməmək üçün mübarizə aparan... İçimdə yaşamaq, çiçək açmaq həvəsi qalmayıb. Mən mürgüləyirəm. Sanki suyun aşağı çəkdiyi torpaq sıyrılır üzərimdən. Bu şəkildə günəşini görürəm. Qollarım yaxşıca uyuşub. Günlər keçsə də, qollarımı açmırıam. Eləcə qalıram həftələrcə. Vətənin, sürgünün nə demək olduğunu biliyəm. İndi Nənəmin Vətəni olan o yaylaqda olsam... Yazağrı içimə düşən eşq atəsiyle alışib əriyən qar, yağan yağış sularıyla birlikdə torpağı yarib çıxacaq, çiçək açacaqdım. Hər şeyin bir zamanı vardi orda. Burada günəşə, yağışa mane olan insanlar, onların binaları, balkonları var...

Zamansız gələn yağış içimdə sənən eşq atəşini diriltməyə yetmir. Kuskünəm, qırğınam mövsümlərə də, adamlara da.

Mən neçə gül mövsümündə çiçək açmamış qərib bir bahar nərgiziyəm. Nənəmin doğulduğu yaylağa - Vətənimə köçmək istəyirəm. Quşlara bənzəmək istəyirəm. Ahh! Mənim də qanadlarım olsayı! Siyrlib saxsının içindən köklərimi toplayaraq uçmaq istəyirəm. Bağçaları, balkonları, saxsları, bizi sürgün edən insanları sevmirəm. Günəsimi kəsən evlərə, nəfəsimi tixayan zəhərli qazlara nifrət edirəm.

Mən itmiş bahar nərgiziyəm.

Tərcümə etdi:
Təranə VAHİD

Hümmət ŞƏHBAZİ

CARƏSİZ BULUDLAR

Yolların qıyğacı gözündə
sorğu-sual görünür
ağacların nəslini aldadan
həyatın axımından...
Yağışın çürüməsindən
danişir hamı,
buludlar
cəsarətsiz ancaq.
Yellər
ağlayırdı ölən yarpaqlara...
Gecələr
udurdu kölgələri...
Və kölgələr
yeniləşmədən köhnəlirdi.

bu gün Dədə Qorqud gəlməşdi bizə,
“Basat”ı da özü ilə gətirmişdi;
səni gördüm, gözəlləşmişdin,
kirpiklərin açıldıqda
gözlərin daha da axıcı idi,
kirpiklərinin qatunda
sonsuz səsləri gizlətmək olardı.

İçimin dərinliyində
boğur qarışqaların nəfəsi məni,
darıxıram
xınovlanmış sükütuma,
amma sənin səsin
kirpiklərinin altında gizlənmiş.
Dünən
şeirimdə bir kəlmə yatmışdı,
eyni ilə
kirpiklərinin altında
mürgüləyən fəryad kimi,
sonra
o fəryad
“təpəgöz”ləşdi,
harınlaşdı,
bütün röyaları uddu
və sevgimiz
uyumayan qayalarda qaldı,
nə vaxt görüşə bilərik, sevdiciyim?
Hə! Ara vermədən deyim ki,

Günəşli pinarlarda
sıldırırm qayalı gözlərinin
şirəsi
axır
rrrrrr
o şirin,
o istəkli,
o yeməli,
o nilufər qoxulu dodaqların
ürəyimin ətəyini isındırır
bir yanar şam kimi,
saçaqları ucuqlayır
qaranquşlar
tavanlaşır,
lap son bucağında evimin
kəpənəklərlə sevişir balıqlar,
su aşırımı, zanbaqların kölgəsində,
ax!
Bu küləyin yumşaq əsməsi olsayırdı,
qartal da qonardı qaranquşların yuvasına...

Saat 23:23 idi. Tam çəşqinliq içindəydi, nə edəcəyini qərarlaşdırı bilmirdi. On dəqiqə əvvəl telefonuna gələn zəngdən eşitdiyi üzüçü qara xəbərin ağırlığı çiyinlərinə çökmüşdü. Kiçik qardaşı Muradın səsi qulağından getmirdi: "Vaxtında xəbər etdik, gəlmədin, yazılı kişi səni gözləyə-gözləyə iyirmi dəqiqə qabaq rəhmətə getdi..."

Bu sözləri eşidəndə ürəyi sıxıldı, nəfəsi daraldı, halsızlaşdı. İçinə ağrıya bənzər ağırlıq yayıldı. Elə bil şüurunda qısa qapanma yarandı, nəsə deməyə, dilini tərpətməyə heyi olmadı. Susdu.

Qardaşının hüznlü səsi olmasaydı, inanmazdı eşitdiyinə. İlahi, gecənin bu vaxtı atası rəhmətə getmiş, vəfat etmiş, ölmüşdür... Fərqi yoxdur, yəni daha canlı deyil, nəfəs almır, ruhu, yəqin ki, indi göylərdədir.

Dəhşət... Onun bir daha incik baxışlarını görməyəcəkdi, qınayıçı sözlərini eşitməyəcəkdi, darıxacaqdı məzəmməti üçün. Kaş yenə eşidəydi...

İllərdir ata-anasından kənardı, uzaqda yaşasa da, ürəyində atasını çox istəyirdi. Eynən atasının da onu çox istədiyini bilirdi. Elə çox

Rövşən YERFİ

AXIR NƏFƏS

Atanızın son günü yadınızdadımı?..

istəməyindən idi ki, atası daim ondan narazı qalırdı. "Heç mən deyənə qulaq asmadın, ancaq öz bildiyini etdin" deyirdi. Doğru idi. Ağlı kəsəndən üzünə qayıtmasa da, atasının məsləhətləri heç vaxt onu qane etmədi. Həmişə öz düşündüyü, öz istədiyi kimi yaşamaq istəyirdi. Niyə belə istəyirdi, niyə belə idi, özü də özünü anlamırı.

Atası onu ərköyün böyütməmişdən də, bacardığını da əsirgəməmişdi. Kasib idi, varından çox hörməti vardi. Cavan yaşında kolxoz sədri işləmişdi. Aclıq illərində imkanı ola-ola, anbardakı bugdaya dəyməmiş, ailəsinə arpa çörəyi yedirmişdi. Qanuna əməl edən, sərt intizamlı, kimsəyə zərər verməyən olmuşdu. Hörməti də elə buna görə qazanmışdı.

Amma dünyani tanışından atasının belə olması onu oğlu kimi fərəhləndirməmişdi. Başqa vəzifəlilərin uşaqlarını görəndə onların imkanlı dolanışığına ürəyində az da olsa, həsəd çəkmişdi. Qərara gəlmişdi ki, o, atası kimi olmayıacaq, onun sayaq hamını düşünməyəcək, kiminsə nə deməsindən narahatlıq keçirməyəcək, yalnız özü üçün yaşayacaq.

Orta məktəbi bitirəndə qərara aldı ki, nə bu kənddə, nə də bu rayonda qalsın. Atası ilə qalmaq, ona baxmaq onsz da, kiçik olduğu üçün Muradın boynuna düşürdü. Uzaqlara gedəcəkdi. Hər addımında irad bildirən,

qınayan, şəbədə qoşan adamlardan uzaq olub, kimsənin onu tanımayacağı yeni dostların, tanışların arasına gedəcəkdi.

Getdi də. Yeddi dağ aralı bir şəhərdə oxudu, işlədi, evlənməyə qız da tapdı. Qızı yanına qoşub kəndə, evə aparanda atası da, anası da dedi ki, ay bala, daha özün öz məsələni həll etmisən, biz nə deyə bilərik? Çarəsiz qalıb razılaşdırılar. Nə onlar gəlinə, nə də gəlin onlara qaynayıb-qarışdı...

O gündən atanının qəlbində ondan sindığını, acığı gəldiyini duydı. Sonralar ildə bir dəfə güc-bəla ilə vaxt tapıb kəndə – ata-anasına dəyməyə gəlirdi. Onu da tələm-tələsik. Gəlislərin birində atası demişdi:

– Ay oğul, sən ki gedib-gəlməyə belə əziyyət çəkirsən, gəlmə. Vaxtin çox olanda gələrsən. Uşaqlıqdan təkliyini arzuladın, tək başını istəmissən, bizi də sənsizliyə vərdiş elətdirmisən, Allah köməyin olsun, bu cür özünə əziyyət vermə...

– Ay ata, bu nə sözdü, oğlun deyiləm? Əziyyət çəkmək borcumdu.

– Eh, bala, oğul ki axır nəfəsində yanında olmadı, nə oğuldu... Get, yolun avand!

Həmin söhbətdən “axır nəfəs” yaddaşında ilişib dərin batan tikana dönmüşdü.

Bir il əvvəl Murad zəng etmişdi ki, “Kişinin vəziyyəti pisdir, imkan elə gəl, barı sevinsin”. Səfəri rahat oldu, gəldi, bir gecə qaldı. İynə-dərmanı ilə maraqlandı. Ürəyinə damdı ki, atası bu müalicərlə uzağı bir-iki il yaşayacaq, vaxtı çox qalmayıb.

Qayıdanda bərk xəstələndi, yolda soyuqlamışdı. Yoldaşı qarasına danışmışdı: “Gərək soyuq havalarda getməyəydin. Sən hər dəfə o kəndə gedəndə başına nəsə gəlir. Kəndin nəzəri səni kəsir”.

Keçən ay Murad yenə onu kəndə çağıranda üzrxahlıq etdi ki, ailəliklə “qrip”ik, ona görə gələ bilmirəm. Axırıncı dəfə – ötən həftə Murad təkrar zəng edib “Hali pisdi” xəbərdarlığını edəndə işindən icazə ala bilmədi, düşündü ki, gələn həftənin istirahət günündə gedərəm. Ağlına gəlməzdi ki, atası həftənin axırına qalmaz. Yaranışın “Ölüm göz ilə qaş arasımdadır” acı həqiqətini nədənsə unutmuşdu.

Demə, atanının son günləri imiş. Can üstə imiş, ölümü üçün can çəkirmiş. Nitqi tutulsa da, nəzərləri həsrətlə onu axtarımış. Hami gözləyirmiş ki, o gəlsin, kişi onu görəndən sonra rahat gözünü yumsun...

Anası da yaniqli-yaniqli deyibmiş ki, nooldu, yenəmi “qrip”di, adam nə qədər “qrip” olar, bunun xəstəliyi sağalmadı? Yəqin, arvadı qoymur gəlsin...”

Tale ata gözlərini əbədi qapatmaq “xoşbəxtliyini” hər oğula qismət etmirmiş. Hələ ölüm növbəsinə daha kimlər durmuşdu, daha kimləri dəfn ediləcəkdi? Həyat bu imiş: sərt, amansız və güzəşt bilməyən. Bızsə bir-birimizə “axır qəmin olsun” deyə-deyə min illər boyu yonulub cilalanmış, gözqamaşdırıcı mənasız sözlərlə təsəlli verir və guya dərk etmirik ki, ölüm varsa, qəmin axırı olmur.

Yox, sağlığında, axır nəfəsində yanında olmasa da, necə var, dəfninə çatmalı idi.

– Alo, Murad, eşidirsən, səndən xahiş edirəm, yalvarıram, mən gələnə kimi kişini dəfn eləməyin. Gözləyin məni, eşidirsən? Məni gözləyin...

– Yaxşı, sənə görə sabah saat üçə kimi gözlərik. Ancaq qışdı, kəndə qar yağış, gün qıсадır, axşam tez düşür. Kənar yerlərdən – şəhərdən, qonşu kəndlərdən dəfnə gələnlər olacaq. Onlar da qaranlıq düşməmiş evlərinə qayıtmalıdırılar. Ona görə camaati çox gözlədə bilmərik..

– Murad, xahiş edirəm! Bax bu dəqiqə yola çıxacağam, necə var, gəlib çatmalıyam, yalvarıram, gözləyin məni, yaxşımı?..

Qəhərləndi, kövrəldi, ipisti göz yaşı yanaqlarını yandırdı. O, mütləq dəfnə çatmalıydı. Çatmasayıdı, bunu ömrü boyu özünə bağışlamayacaqdı, ölenədək nisgilli qalacaqdı. Gecə ilə maşın tutub Bakıya, oradan rayona, saat üçədək kəndə çatmalı idi.

Evdən çıxanda yoldaşı soruşdu:

– Bəs məni aparmırsan?

– Yox, əvvəl özümü çatdırım, sonra sənə zəng edərəm, uşaqlarla birgə gələrsən.

Gecə yol boyu səhərədək gözünü yuma bilmədi. Atası ilə son görüşünü, uşaqlıq illərini xatırlayıb, uzun-uzun düşüncələrə daldı. Doğrudan, dünya fani imiş, mənasız imiş. Tam

əmin idi ki, mütləq, o, atası ilə yenə görüşəcək. Bu dünyada olmasa da, o biri dünyaya gedən kimi hamidan əvvəl onunla görüşəcəkdir. Qucaqlayıb öpəcəkdir, narazılığını bilib könlünü alacaq, oxşayacaqdır. İnsan niyə hər şeyin qədrini onu itirəndən sonra dərk edir? Niyə naşükür və nankordur?.. Hava işıqlaşana Bakıya, günortaya da rayona çatdı. İndi qalırdı yoluñ ən çətin hissəsi – üç saatlıq buzla, qarla örtülmüş dağ yolu.

Taksi işləyən bir "Villis"lə razılığa gəldi, xahiş etdi ki, onu saat üçdək kəndə çatdırınsın. Sürücü dedi:

– Əmi, söz vermirəm, hava qış havasıdır, yollar qarlıdır, çətindi, amma Allahın köməyi ilə çalışaram ki, vaxtında yetişək.

Əsas çətinliklər yoluñ ortasından – Təngə dərəsindən sonra başladı. Üzü dağlara tərəf getdikcə yoxuşlar sərtləşir, qarın qalınlığı artırdı. "Villis" sürüşməmək üçün sürücü maşını aramlı sürürdü. Bu gedişlə biz gecikəcəyik, – düşündükcə qanı qaralırdı.

– Əmi, burada bir çətin yer var, işgın gedən yerdi. Yağış, qar yağan kimi yol paralanır, sürüsür. Ən qorxuluşu oradı, onu keçəndən sonra problem yoxdur. Qalan yolu birtəhər gedəcəyik, – sürücü ona ürək-dirək verdi.

Az keçmədi "Villis" işgın deyilən yerə yaxınlaşanda sürücü maşını saxladı.

– Nə oldu, niyə saxladın?

– Əmican, görürsən, qar yiğini sürüşüb, yolu tamam örtüb, görünmür. Necə sürüm? Yolu gərək görəm ki, sürüm də...

– İndi bəs necə olsun?

– Maşında "lopatka" var. "Lopatka"nı götürüb yolu təmizləməliyik, başqa çarəsi yoxdur.

– Ay oğul, bu qədər yolu qarını biz nə vaxta təmizləyib qurtararıq? Mən çata bilməyəcəyəm dəfnə.

– Tezləşməsini isteyirsənsə, gəl belə et, – əli ilə aralıdakı kəndi göstərdi, – keçib əziyyətdən, get o kəndə, görsənən həyət traktorçunuñ, ona xahiş et, gəlsin, yolu tez təmizləsin. Yoxsa "Lopatka" ilə təmizləmək çox vaxt aparacaq.

Allah çarəsini kəsmişdi, hər kəsə yalvarıb-yaxarmağa hazır idi. Təki dəfnə gecikməsin.

O, qara bata-bata yoxuşdakı kəndə sarı yol aldı. Bir neçə dəfə sürüşüb yixildi, yaxşı ki, bərk əzilmədi. Sürucünün göstərdiyi həyətə girib, traktorçunu harayladı:

– Ay traktorcu qardaş, kömək elə bizə, Allah xatırınə...

Əvvəlcə bir başıbağlı qadın evin qapısından boylandı.

– Ay bacı, yoldaşına de, çölə çıxsın, xahişimiz var.

– Yoldaşım evdə deyil.

– Paho... Batdım ki,.. Bəs haradadı?

– Qardaşığıldədi...

– Uzaqdadı qardaşığıl? Bacı yolda qalmışıq, yasa gedirik. Allah xatırınə, uşağı göndər, onu çağırı, gəlib biziñ yol açsın.

Yas sözünü eşidən qadın tövrünü dəyişdi, tələsdi:

– Bu dəqiqə uşağı göndərərəm, çağırıar.

Traktorçunun gəlməyi on beş dəqiqə çəkdi.

– Qardaşoğlu, sənə qurban olum, atam rəhmətə gedib, dəfninə tələsirəm, yolu qar örtüb, traktorunla yolu təmizlə, mən dəfnə çatıım...

– Əmi, Allah rəhmət eyləsin, vallah, traktorda "salyarka"m yoxdur, qurtarıb. "Xod"laya bilmirəm.

– Qonşulardan soruş, gör kimdə var, pulunu verim, al, sənin də hörmətini edəcəyəm.

O, cibindən bir neçə onluq çıxarıb traktorçuya verdi. Traktorçunun "salyarka"nı tapıb, traktoru işə salması yarım saat oldu.

Daha yarım saat da vaxt yolu təmizlənməsinə sərf edildi. Saat elə bil uçurdu. Heç ayrı vaxt dəqiqələr belə tez keçmirdi. Zaman üç tamam olub dördün yarısına addımlamışdı. Deyilən vaxtdan keçmişdi. "Görəsən, onu gözləyib dəfni saxlayarları", – deyə fikirləşirdi. Axı Murada yalvarmışdı ki, onu gözləsinlər. İnanmırkı Murad o, çatmamış kişini dəfn etməyə qərar versin.

Nəhayət, yol açıldı. "Villis" yenə qarlı yolda aramlı irəliləməyə başladı.

– Əmi, daha çətinliklər arxada qaldı, uzağı bir saata kənddəyik.

Darıxdığından, əsəbləri gərildiyindən başqa söz demədi:

– Sür, bacardığın qədər tez sür, – dedi.

Saat beşə az qalanda maşın kənd görünən yerə çatdı.

– Hə, əmi, şükür ki, çatdıq, – sürücü sevinclə dilləndi.

Ağ qara bürünən kənd uzaqdan göz oxşayırdı. Nəzərini kəndin yuxarısındakı qəbiristanlıqdakı adamların qaraltıları cəlb etdi: deyəsən, onu gözləməyə səbirləri çatmayıb, qəbiristanlıqdadırlar... Hali dəyişdi, axşamdan bəri içində yiğilan qəhər boğazında düyünləndi. “Demək, o, atası ilə vidalaşa bilmədi, demək, o, son nəfəsinədək atasını xatırlayanda həmişə vicdan əzabı çəkəcəkdi. Niyə belə olsun, nə üçün?..”

Yaxınlaşdıqca hərəkət edən adamların üzvlərini kəndə sarı çevirdiklərini təxmin etdi:

– Sən çatdın, amma mən, deyəsən, çata bilmədim, – kədərlə dilləndi, – o qaraltıları görürsən? Ora qəbiristanlıqdır, sür birbaşa ora.

Sürücü onun qəmləndiyini görüb dinmədi.

Zənnində yanılmamışdı. Adamlar onun atasını dəfn edib geri, kəndə qayıdırılar.

Maşını saxlayıb kiminləsə görüşmək halı yox idi. O, indi hamiya nifrət edirdi. “Yarım saat da olsa, gözləsəyilər, dünya dağılardımı, başınıza uçardımı, yaramazlar?! Qoymadız cənazəsini, dəfnini də olsa, görüm, sizi lənətə gələsiz,” – əsəbindən göz yaşlarını saxlaya bilmirdi:

– Saxla burada, gözlə məni.

Qəbiristanlığın önündə tələsik maşından düşüb heç kimə baxmadan, əhəmiyyət vermədən məzarların arasındaki yeni torpaqlanmış kiçik təpəciyə tərəf addımladı.

Adamların arasından çıxıb ona yaxınlaşmaq istəyən Murad çağırıldı:

– Səid, bir dəqiqə dayan...

O, addımlarını saxlamadan çevrilib qardaşına qışkırdı:

– Sənə yalvardım axı, məni gözləyin. Nə olardı, gözləsəyin, niyə gözləmədin, niyə tələsдин?..

– Səid, söz verdiyim kimi üçədək gözlədik, sonra bir saat da artıq gözlədik. Dördü keçəndən sonra kənardan gələn camaati gözlətməyək, dedilər. Sən heç axır nəfəsində də gəlməmişdin deyə, ümidiüz yox idi gəlib çatmağına...

Elə bil kürəyinə bıçaq saplandı qulağına dəyən “axır nəfəs”dən. Yerində dayandı, hiddətlə qardaşına baxdı:

– Gəlmə yaxın, get burdan, imkan ver torpağı ilə tək qalım. Heç kimi görmək belə istəmirəm...

Murad onun qəzəbli gözlərini görünçə susaraq geri döndü. Camaata qarışılıb uzaqlaşdı. O, qəbrin önündə arxası kəndə çöməlib günahkar uşaq sayaq əlləri ilə üzünü örtdü...

“Ata, sən haqli çıxdın, neyləyəsən o oğulu ki, nə axır nəfəsinə, nə də dəfninə çata bildi, – hicqirtisini saxlamağı bacarmadı. – Dünyamı dəyişən günü birinci səninlə görüşəcəyəm, ata...”

Niyə, o ləngidi? Niyə yol qarla örtülüb itdi? Bəlkə, atasının incik ruhu yolu bağlayan, onu ləngidən, acığından dəfnə çatmağa imkan verməyən?..

Heç nə ilə izahını tapmırı. Görünür, həyatda insanın anlamağa gücü çatmayan hələ çox şeylər vardı. Sağlığında yetərincə bilmədi atasının qədrini. Ötən həftə çağırılonda kaş ki, gələydi, atasını gözü yolda qoymayayıd... Deməli, o, bu cəzaya layiqdi.

Hələ harasıdır... Şübhəsiz, həyat ona da “borclu” qalmayacaqdı. Üç oğlundan – ən azından biri, Türkiyədə oxuyub qalanı, güman ki, onun da gözünü yolda qoyacaqdı.

Ah, çəkib uşaqlıqda atasının öyrətdiyi duanı oxumaq üçün ayağa durdu: “Gərək belə olmayıyadı, ata! Çox heyif ki, taleni, olanları, olacaqları dəyişmək mümkünüsüz...”

O, boğazına yiğilmiş qəhərini boşaldanadək ürəyində atası ilə danışıb, vidalaşıb “Villis”ə qayıtdı.

– Sür, şəhərə qayıdırıam.

– Əmi, bəs evə dəymirsiz?

– Yox, istəmirəm kimsəni görüm...

Hamidan küsmüşdü. Qardaşından, onu arvaddan qorxan hesab edən anasından, kənd camaatından, elə özündən də ömürlük küsmüşdü...

MÜASİR FARS ŞEİRİNDƏN SEÇMƏLƏR

Ehsan PƏRSA
(1979)

Dəyişilmişəm bir az.
Məni tanımaq üçün
əzişdir
şəklimi!

Sağların olmasaydı,
necə çekərdim
küləyin rəsmini?

Sevirəm
səninlə birlikdə addımlamağı...
Yol tikəcəyəm
sənin üçün -
ev əvəzinə...

İçimdə
bir qar adamı var
ki, aşiqdır Günəşə.
Və bu,
dünyadakı bütün eşq hekayələrinin
xülasəsidir...

Sən
daş dövrünə qaytarırsan məni.
Adəmin
çayı
Həvvanın gülüşüylə
şirin etdiyi zamana...

Mən yarpaqların dilini birlərəm!
Məsələn, "xış-xış",
yəni "Aman ayrılıq əlindən!"

Heç bir yarpaq
xışıldamaz
ağacdan ayrılmadan...

Əlirza RÖVŞƏN (1977)

Yarpağın əlini
yelin əlində,
sahilin əlini
suyun əlində
görürəm
və səni düşünürəm
əllərim cibimdə.

Mən
bir çinqılam
ki, töküürəm
sən qalxdıqca.

Fəsil dəyişir.
Gavalının yerini
xurma tutur.
Və darıxmaq tutur
darıxmağın yerini.

Ətrin
səndən tez gəldi.
Sən
ətrindən tez getdin.

Darıxmaq
ortasında dayanmış olduğun
qarışq bir küçədir.
Görürsən ki, gəlirlər,
Görürsən ki, gedirlər.
Sən isə eləcə
dayanıb qalmışan.

Hər güllədən
bir quş
ölür.
Min quş
uçur.

Xalçanın xovları
sən gedən səmtə
əyiliblər.

Ayrılığında
təzə bir şeir yazmaq üçün
çox şeylərə bənzətdim özümü.
Amma
əksinə oldu –
Bütün o şeylər mənə bənzədilər
və tutulduqlar
ayrılıq dərdinə.

Açarı olmaqdən
daha çox sevirəm
qapı döyməyi...

**Həsən AZƏRİ
(1975)**

Su
suyu batırmır.
Külək
küləyi dağıtmır.
Torpaq
torpağı basdırır.
Od
odu yandırır.
Amma insan
insanı...

Xudahafızləşərkən
havada əl yelləyən kəs
sanki bir şüşəni silir.
Bəli, vidalaşarkən
ikiyə bölünür sanki dünya
görünməz bir şüşə ilə.

Anamdan soruştum:

– Dərəcəyim gülləri
necə edim ki, heç vaxt
qurumasınlar?

Demişdi ki:
– Ək –
Sevgilinin ətəyində ək.

Atamdan soruştum:

– Yaralarına nə etmişən
ki, onlardan
bir iz də qalmayıb?
Demişdi ki:
– Bağlamışam –
Sevgilimin yaylığıyla bağlamışam.

Qardaşımı dedim:

– Necə edirsən ki,
heç kəs görməyib əsla
sənin ağladığını?
Dedi ki,
səni ağadan hər şeyə
kədər demə, ad tap ona
və adıyla çağır...

Çox illər keçdi
ki, anlayım
küçədə ağlayanın
məzarlıqda ağlayandan
daha qəmli olduğunu...

İllər keçdi...
Və mən
çox küçələrdən,
çox məzarlıqlardan
keçdim.
Və anladım ki,
hətta öz evində gizlincə
ağlaya bilməyən kəs
hamidan
daha kədərlidir...

Biz qoyun yeyirik, amma
quzuları sevirik.
Toyuq yeyirik, amma
cüçələri sevirik.
Biz bir-birimizi qırırıq, amma
uşaqları sevirik.

Səni saxlamaq istəyirdim.
İstəyirdim, ovcumda olasan.
Ovcum sixildiqca
daha çox əldən verdim səni.
Sən su kimiydin...

**Sabir HAKA
(1986)**

İndiyədək
görmüsənmi xar tutun düşdüyüünü?!
Öz qırmızılığını
torpaqla
necə bölüşdüyüünü?!
(Düşmək kimi ağrılı şey yoxdur...)
Çox fəhlələr görmüşəm mən,
yixılarkən tikintidən
xartut olurdular...

Tanrıyla dost olmamağımın
tək səbəbi
uzaq keçmişlərə gedib çıxır.
Belə ki,
altı nəfərlik ailəmiz
kiçik bir otaqda yaşıdığı halda,
tək olan Tanrıının evi
daha böyük idi
bizim evimizdən!

Bir gün ölsəm,
özümlə aparacağam
sevdiyim kitabların hamısını.
Sevdiyim insanların şəkli ilə
dolduracağam qəbrimi.

Kiçik bir otağım var deyə, sevinib,
gələcək qorxusu yaşamadan
uzanacağam,

bir siqaret yandıracağam,
sarılmaq istədiyim
bütün qızlar üçün
ağlayacağam.

Amma
böyük bir qorxu gizlənib
hər ləzzətin içində.
O qorxu ki,
səhər tezdən bir nəfər
çiyinini tərpədib deyər:
– Qalx, Sabir!
İşə getməliyik...

Atam fəhlə idi.
İmanlı bir kişiydi,
hər dəfə namaz qılarkən
Tanrı
xəcalət çəkirdi
onun əllərindən!

Kaş ki, heç vaxt böyüməzdim
və anlamazdım
atamın mənə yalan dediyini:
“Torpağa nə əksən, bir gün cürcərəcək
və bu, Tanrıının lütfürdür!”

Niyə heç kim anlamır?
Uzun illər gözlədim mən,
amma
anam
cürcərmədi!

Düşünürəm ki,
Tanrı da bir fəhlədir.
Məsələn, bir qaynaqcıdır
bütün başqa qaynaqcı kişilər kimi.
Onun göznləridir
gün batanda
hərdən qızaran.
Və köynəyidir
gecə
irili-xirdalı dəliklərlə dolu olan!

Elham ESLAMI
(1983-2011)

Ayrılıq

o qədər də çətin olmadı ki,
bir şeir yaza bilməyək.
Ya da unudaq acliği.
Nə qədər də dəhşətlidir
ayrılığın
çox da çətin olmaması...

Bir zamanlar Fransaya getmək idi arzum.
Amma bilmirəm niyə Fransanı seçmişdim?
Ya da
niyə bəzi qadınlar mənə bənzəyir,
bəziləri anama?

Arzum üçün heç bir iş görmədim.
Onu təyyarəyə mindirmədim
ki, yolları öyrənsin.
Onu yalnız mətbəxə apardım özümlə.
Meyvə bazarına.
Və bir də şeir məclislərinə.

Yüksəklikdən qorxmuram,
Günəş yandırmaz üzümü,
Xərçəng məni öldürməz.
Mən olmuşəm
və daha heç nə kar etməz mənə!

İllərdir torpağı kənar edirəm ki,
gün düşsün üzümə,
cucərib gül açım.
Bir ölüyəm mən –
ümidə dəfn olunmuş...

Kaş ki, biz iki maral olaydıq –
Sevinərkən
bir-birinə sürtəydik buynuzlarımızı.
Bir-birimizə zillənəydik
danışarkən.
Və balalarımız
ilin isti fəsillərində gələydi dünyaya.

Kaş ki, biz iki maral olaydıq –
Bezərkən bir-birimizdən
yuxu aparayıb bizi.

Saçımın sancağı
heç nə anlamır eşqdən.
Amma bunu bilir ki,
necə
bəzəsin məni
sən gələndə.

Gah gülür,
gah da ağlayıram.
Amma daha çox ağlamaq üz verər.
Hər halda, insan
paltarlarından birini daha çox sevər.

*Fars dilindən tərcüma edən:
Məhəmməd NURİ*

Nikolay LUQİNOV – yazıçı, dramaturq, ssenarist
14 avqust 1948-ci ildə Saxa (Yakutiya) Respublikasının
Kobyay ulusunun Tiaya kəndində doğulub.

Yakutiya Dövlət Universitetinin fizika-riyaziyyat
fakültəsini bitirib, sonra M.Qorki adına Moskva Ədəbiyyat
Institutunun ali ədəbiyyat kurslarında təhsil alıb.

1979-cu ildə SSRİ Yazarlar Birliyinin üzvü olub.

Yakutyanın Xalq yazarı və Əməkdar incəsənət
xadimidir.

Platon Oyunski adına Ədəbiyyat muzeyinin direktoru,
Saxa (Yakutiya) Respublikası Mənəviyyat Akademiyasının
vitse-prezidenti, Rusiya Yazarlar Birliyi İdarə Heyətinin
həmsədridir.

İyirmidən çox kitabın (nəşr) müəllifidir. Əsərləri
dünyanın bir çox dillərinə tərcümə olunub. "Taas Tumus"
– "Daş Burun" əsərinin fransız dilində tərcüməsinə görə
1987-ci ildə Beynəlxalq mükafata layiq görüldü. V.Şışkov
(2009), Rəsul Həmzətov, Platon Oyunski (2013) adına
ədəbi mükafatlar lauereatıdır.

İLDEGİŞ HAQQINDA ƏFSANƏ

I HİSSƏ

*"Geniş çöllərə yayılmaq – dibsiz
dənizlərdə batmaq kimidir.
Lakin torpağa atılmaq toxumun
sonudurmu məgər?
Bir mübarək yağış yağar quru torpağa
və toxum boy atıb məhsul verər.
Kimsə deyər ki, dağlıcı bir qüvvədir
yağış. Elədirmi amma?..
Necə də ağırdır – böhtana düçər olmaq!
Demədiklərimizi adımıza yazarlar,
etmədiklərimizi boynumuza qoyarlar!
Şər atıb, qara yaxıb, tabutlara qoyarlar
bizi.
Düşmən naqis əməllərindən qabar-qabar
olmuş dili ilə nurlu əməllərimizə kölgə salar.
Rüsvay edər şanlı adımızı".
(Qədim hökmdarlar haqqında əfsanələr)*

Günlərin birində...

Günlərin birində və Miladdan... il sonra
nəm və soyuq tufan yox olub getdi, günəşli
bahar günü doğuldu.

Bütün gecəni üzüyüb buza dönmüş bir
dəstə adam (qullar) səhər günəşinin istisində¹
yuxulamağa başlamışdı. Lakin bişmiş ətin xoş
ətri yatanları oyadı.

Qul tüccarı Xanay hesab edirdi ki, satışa
yalnız dolu bədənli qulları çıxarmaq olar.
Xanayın satışa çıxaracağı qullar əksəriyyətinin
indiyədək görmədiyi bir şəraitdə saxlanırdılar.
Böyük məbləğə alınmış belə qulları isə
sahibkarlar qiymətli əşya kimi qoruyurdular.
Köləliyə düşməzdən öncə kim idi bu qullar? –
Çoxu əsir düşmüş döyüşçülər idi.

Xanay bilirdi ki, ruh düşkünlüğünə
ugramış insanı hətta ən dadlı yeməklə belə

ayağa qaldırmaq olmaz, odur ki, zavallılara belə deyirdi:

– Keçmiş unudun! Əsl azadlıq yalnız nullara məxsusdur, çünkü daha ailə, uşaq və ya gəlir haqqında düşünmək ona lazım deyil. İslədinsə, yat! Odur ki, dünyaya yenidən gəldiyinizi düşünün. Axmaq inad edəcək və qaçmağa can atacaq; onu yaxalayacaq və cəza verəcəklər, çox güman ki, digərlərinə görk olsun deyə, öldürəcəklər! Əgər siz öz yeni taleyinizi sakitcə qəbul edərək, sahibkarlanıza sədaqət və etibarınızı isbat etsəniz, o zaman həm azadlıq, həm də ad-sana, yüksək rütbə və vəzifələrə sahib olacaqsınız.

“İnandırıcı deyil... – deyə düşünürdülər onun kölələri. – Yalnız Yaradan bilir ki, bizi qarşıda hansı əzablar gözləyir! Qaçmağa cəhd edərək ölmək mal-qara kimi satışa çıxarılmadan yaxşı deyilmə!”

Xanay üç arşın yerin altını görməsəydi, varlı olmazdı ki! O, hamilə buludan yeniyetməsini düzəldə bilən birisi idi.

– Yaradanı qəzəbləndirməyin! – deyirdi o. – Gözlərini qarğaların oyduğu silahdaşlarını xatırlayı! Sizcə, Yaradan nəyə görə sizin də canınızı almadı? Onun istəyi olmasaydı, siz də uçmaq üçün qanadı, qaçmaq üçün pəncələri olanlara yem olardınız. Yaradan sizə yeni həyat bəxş etmişdir, odur ki, bu həyatda necə kök atıb, necə boy verəcəyinizi düşünün!

– Düz deyirsiniz, Xan! – təmiz bir uşaq səsi eşidildi. Adamlar arxaya dönüb, haradasa on yaşlarında bir oğlan uşağı gördü. – Mənim ağam! Günəşim və ayım ol! Dualarımın Yaradanın qulaqlarına yetməsini diləyirəm: sat məni! Yeni həyatla yaşamaq səadəti bəxş et mənə!..

Onun sözlərinə hamı məəttəl qalmışdı.

Xanay özünü saxlaya bilməyib boynunu qasıdı:

– Necə yəni sat? Oğlum, sən haradan çıxdın, kimin uşağısan? Mən indiyədək elə bir adama rast gəlməmişəm ki, onu satmağımı xahiş etsin!

Oğlanın adı İldegis idi. Və o belə dedi:

– Valideynlərim kimdir, əslən haralıyam – deməyəcəyəm, unutmaq istəyirəm. Amma

geri qayıtmayacağam. Mənim səadətim irəlidədir!

– Hardandır səndə bu inam?

– Məni böyük Yaradan yönləndirir. O deyir ki, mən öz vətənimdə yüz il yaşasam belə, bu adı, sönük bir həyat olacaq. Orda könüllü olaraq nökərcilik edənlərdən fərqlənmək istəyənlərə mərhəmət və hörmət yoxdur. Mən də qaçmağa qərar verdim, qoy mənim bu canatmalarımı dəyərincə qiymətləndirən birisi məni alsın!

Ətrafi uğultu bürüdü. Oğlanın dörd yanında sanki bir boşluq yarandı.

– Sənin neçə yaşın var ki, sən belə... hm... qəribə fikirlər yürüdürsən?

– Mənim artıq 13 yaşım var.

Xanay təəccübə qaşlarını qaldırdı:

– Elə bildim ki, beş yaşın var. Nə balacasan! Səni kim alar axı?

Qullar da, nəzarətçilər də uşağın içəri batmış qarnına, dərisi altından tək-tək sayılan qabırğalarına baxaraq gülüsdülər.

– Ağlıldı mənə bərabər olan adam alacaq məni! – İldegis doluxsunmuş cavab verdi.

– Ağıl? Tutarlı bir yumruqla ağlı başdan çıxarmaq da olar! – Xanay, göstərmiş kimi yumruqla dizinə vurdu.

– Neyləməli... Ağılısının heç nə vecinə deyil, – o, daha xoşbəxtidir!

– Zavallı! – Xanay yenə təəccübəndi və gözətçilərini nəzərdən keçirdi, sanki onların da təəccübənməsini istəyirdi.

– Mən otuz kes¹ enində çölü piyada keçmişəm, – uşaq göz yaşlarını üzünə yaxaraq davam edirdi. – Mən acliğa və susuzluğa dözdüm, ölmədim, sadəcə, arıqladım! Mənim toyonum²! Xahiş edirəm, yalvarıram: məni qovma! Əgər mən İran torpaqlarına gedib çata bilsəm, sənə duaçı olacağam! Lakin öz istəyimə nail olsam, Yaradanın köməkliyilə alicənab toyon olsam, sənə bir karvan var-dövlət göndərəcəyəm. O zaman sən İran xalçalarına, Hindistanda düzəldilmiş gümüş qablara, qızıl pullara, rəngli daş-qasa, kök dəvələrə, incə dərili qoyunlara sahib olacaqsan!..

¹ Qədim ölçü vahidi

² Cənab, ağa

Hamı güldü.

Qulların şənlənməsinə şad olan tacir oğlana yaxınlaşdı, əlilə onun saçlarını qarışdırıldı.

- Razılaşdıq, razılaşdıq... - Xanay uşağıın başını tumarladığı əlini xalatının ətəyinə sildi.
- Səni götürürəm, mənim xarab malim! Səni satmağa çalışacağam, mənim paslı çənbərim. Mən xeyirxah adamam, qoy gözü və qulağı olan hər kəs buna əmin olsun! Ey zavallı noy-xodorlar!³ Bu danışan qoduğu yuyub təmizləyin, bər-bəzəkli paltar geydirin və elə yedizdirin ki, sanki o, böyük bir toyondur. Az qala, toxluqdan ölenədək yesin! Əgər alan olsa, mən bu oğlanı satacağam!

İldegisin atası başqa atalardan heç də pis deyildi. Anası da onu ürekədən sevirdi. Lakin o, kölə olmaq istədi, düşündü ki, şan-şöhrətə gedən yeganə yol qul olaraq satılmaqdan keçir.

O niyə belə düşünürdü?

İldegisin böyük qardaşı Baytalay bu qış ata evinə qayıtmışdı. Onun amansız döyüşlərin birində itkin düşməsindən yeddi il keçmişdi. Sən demə, döyüş zamanı onun atını vururlar, özü isə əsir düşür və kölə olur. Bu illər ərzində o, İran dövlətində, sahibkarı - məşhur döyüşçü Sultan Məsudun himayəsində yaşamalı olur. Sultan Məsudun dəstəsində ən təhlükəli cəbhələrdə vuruşur, çox qanlar tökür və sahibkarına öz sədaqətini isbat edir.

- O ölkədə belə bir adət var, - Baytalay danışındı, - onlar sadiq və etibarlı yadellilərə hörmət edirlər. Mən sədaqətlə xidmət edirdim və beş qış ötdükdən sonra toyon-meqeney⁴ rütbəsinədək ucaldım. Məgər bu azdır? Məgər mən öz vətənimdə bu ucalığa nail ola bilərdim? Ən yüngülbeyin adamın təxəyyülü üçün belə bu, əlçatmaz zirvədir.

- Qardaşım! - İldegis həyəcanından şamın alovu kimi titrəyirdi. - O necə ölkədir elə? Bu dünyada haqq-ədalət varmı ki?

Baytalay həyat eşqi sönmüş gözlərilə kiçik qardaşına baxdı: görəsən, bu ağıllı heyvancıgaz anlaya biləcəkmi ki, qardaşının

var-dövləti, qüdrəti artdıqca, rütbəsi yüksəldikcə içindəki vətən həsrəti daha kəskin, daha dözülməz olurdu?

- Ora heyrətamız, bərəkətli bir ölkədir, dünyanın hər yerindən ən gözəl, ən bahalı, ən füsunkar şeylər oraya axıb gəlir... Mənim kimi keçmiş bir qul, orada qul sahibi ola bildi... Lakin vətən həsrətindən bir ovuc qar kimi əriyib gedirdim... Qar da bir gün əriyib suya çevrilir, sular da çaylara... çaylarsa birləşərək doğma torpaqlara sarı axır... Bəs insan neyləsin? Mən nə yata, nə yeyə, nə də şənlənə bilirdim, qardaş... Görürsənmi, mənə kam-laniyalar⁵ da təsir etmir, otosutlar⁶ da çarəsizdirlər: mənim ruhum param-parcadır!

Baytalay, Sultana xidmətinin yeddinci ilində necə qaçmağından danışdı. Həmin günlərdə kiçik tayfalardan biri vergilərə və törədilən haqsızlıqlara qarşı üsyən etmişdi. Baytalay öz ordusu ilə bu üsyəni yatırtsa da, qənimət bölgüsü zamanı içində böyük ikrəh hissi yaranmışdı. Uca zirvənin başından öz tərəflərinə baxmış, doğan günəşi seyr etmiş və ata ocağı qarşısialınmaz bir güclə onu səsləmişdi. O, öz ordusunu qoyub qaçmışdı. Hay-küydə heç kim onun qaçmağından xəbər tutmamışdı. Çibləri qızıl dinarlarla dolu olan bir insan üçün bütün yollar açıqdır. Atları dəyişə-dəyişə, gecə-gündüz çapmış, taleyin gərdişilə ilk dəfə əsir düşdüyü yerdə onu bir də yaxalamışdır. Bu dəfə o, qudlurların əlinə keçmişdi. Onlar Baytalayın bütün var-dövlətini talaşmış, təkcə canını ona bağışlamışdır. Çünkü dilənçinin ölüdən heç nə ilə fərqlənmədiyini düşünürdülər.

Gündüzün qızmar istisi, gecələrin soyuğu, qanamış ayaqları, bədənidəki qamçı izləri və qartmaq bağlanmış yaraları onu Xanayın yanına qayıtmağa sövq edirdi. Xanayın köməkliyilə bir neçə aydan sonra yenə sultanın sarayında, əvvəlki mövqeyində ola bilərdi. Baytalay kimi yüksək rütbəli toyonun öz uğurlu mövqeyini qoyub qaça biləcəyi heç

³ Tayfalardan birinin adı

⁴ Yüksək hərbi rütbə

⁵ Şamanların xəstəni sağaltmaq məqsədilə keçirdikləri ritual

⁶ Təbib, logman

kimin ağlına gəlməzdi. Müharibə zamanı itkin düşənlərin sonradan qul bazarında üzə çıxmazı halları az olmamışdı.

Amma Baytalayın yorğun ayaqları heç nəyə baxmadan onu ata evinə aparırdı.

Budur, o, yarımcان halda gəlib çatıb. Bir aydan çox xəstə yatsa da, yerindən dura bilməsə də, heç nəyə peşman deyil. Bu müddət ərzündə İldegis onun yatağının yanından ayrılmamışdı. Baytalay xəstə olsa belə, başa düşürdü ki, altı yaşında qoyub getdiyi kiçik qardaşı indi onun həyatı ilə nahaq yerə maraqlanmış, valideynləri evdə olmayanda nahaq yerə onu sorğu-suala tutmur.

Baytalay bir qədər düşündükdən sonra dedi:

– Tooyuom⁷, balacam, unutma: qürbətdə sultan olsan da, ancaq öz vətənidə xoşbəxt ola bilərsən... hətta dilənçilik etsən belə. Mən bunu öz üzərimdə sinamışam.

İldegis qardaşının sözlərinə belə cavab verdi:

– İnsan siçovul deyil ki, yuvasının qarşısından çəkilməyə! Nə də quş deyil, dönüb geri qayıda. İnsanın vətəni – istedadına qiymət verilən, qədərinə inanılan yerdir!

– Ağılızsan, mənim balaca köşəyim! – Büyük qardaş köks ötürüb gözlərini yumdu, bir damla yaş onun əsmər yanağından aşağı süzüldü. – Sən bu göz yaşını gördünmü? Bu, yaş deyildi, mənim gücümən son daması idi... Sanki sixib suyumu çıxarıblar... Məni göylərə ucaltmışdır, güclü-qüvvətli idim! Mənim əllərimlə, mənim bacarığımı, mənim kimi iddialı döyüşülərin cürəti ilə sultan öz düşmənlərini yerlə yeksan edirdi. Lakin heç bir tərif mənim qəlbimə sirayət etmədi, ruhum solub getdi. Yox! Mən ancaq öz ölkəmə xidmət edərək xoşbəxt ola bilərdim, köşəyim mənim!..

Tezliklə Baytalay vəfat etmiş, İldegis isə evdən qaçmışdı.

II HİSSƏ

“Qoy, Odun-Biisin dediyi kimi olsun!

Qoy Çingizxanın əmr etdiyi kimi olsun!

Qoy Cılqa-toyonun qərarı ilə olsun!

Bizim iradəmiz nədir ki?

Bizim istəyimiz nədir ki?

Əsilzadələr versinlər qərarı!

Onlar əmr etsinlər!

Bax belə!”

Platon Oyunski,

“Nurgün Bootur Cəld”

– Gəlirlər...

– Tacirlər gəlirlər...

Günün aydın vaxtında keşikçilər yüksəkliyə çıxmaga, öz aralarında danışa-danışa İtnil çayının cənub dənizilə qovuşduğu yerə sarı boyylanmağa başladılar.

Qul tüccarları da təlaşa düşüb, sənətkarları çobanlardan, gənc qadınları yalnız ev işləri görməyə qadir olan yaşlılardan ayırmağa tələsdir. Xanay isə tələsmədi. O, baha qiymətə sata biləcəyi döyüşçüləri öncədən seçmişdi. Və indi şəhər meydanında sıraya düzdüyü iki yüz iyirmi altı köləni nəzərdən keçirirdi.

– Bunu – bu turşumluş sifətlini sıradan rədd edin!

Köməkçiləri ona etiraz etməyə çalışırlar:

– Xanay! O çox güclü və dözümlüdür. Sifəti ilə döyüşməyəcək ki?!

Xanay istehza ilə gülümsündü:

– Kədər elə bir mərəzdir ki, ordunun yarısı bu mərəzə yolu xa bilər. Onu daş karxanasına göndərin, orda özünə gələr. Onun əvəzinə isə satışa hazır olan gümrah birisini tapıb gətirin.

Beləliklə, Xanay on üç köləni sıradan çıxardı. Onların bəziləri Xanayın ayaqlarına döşənir və satışa hazır olduqlarını söyləyirdilər, lakin o, bu bədbəxtlərin yalvarışlarına biganə idi. Bir tacir kimi öz etibarını itirmək istəmirdi. Bilirdi ki, Sultan onun malına böyük dəyər verir. Bu isə onun rifahına, sabaha olan inamına dəlalət edirdi.

Günortadan sonra yadelli tacirlərin gəmiləri dik sahilə yan aldı. Sahilə enən tacirlərin günəş şüaları altında bərq vuran bər-bəzəkli paltarları göz qamaşdırıldı.

⁷ Uşağa edilən mehriban müraciət, məs.: “balaca”, “bala” kimi...

İldegis iri açılmış gözlerilə bu yadelli kişilərin başlarına doladıqları parçaları, enli şalvarlarını, ayaqqabılarının dik burunlarını, boyun-boğazlarındakı muncuq və boyunbaşları seyr edirdi.

Xanay alçaq boylu, dəqiqəbaşı püfüldəyərək, sanki dodağına yapışmış tükü qovmağa çalışan mis dərili adamı öz qullarının yanına gətirdi. Mis dərili adam bütün sıraları gəzərək öz balaca gözlərilə hər kəsi nəzərdən keçirdi. Yalnız bundan sonra İldegisin anlamadığı bir dildə danışmağa başlayan mis dərili gah qullardan birinin başını aşağı əyərək boynundakı çapığı, gah da digərlərinin çıyılindrindəki, ayaqlarındakı – döyüslərdən yadigar qalan – yara izlərini göstərirdi. O, belə qulları sıradan çıxarırdı.

İldegis tacirin ardınca qarabaqara gəzir, dediklərini anlamasa da, hər hərəkətinə diqqət edirdi. Tacirlər isə qulların hansı tayfalarla mənsub olmaqları barədə danışır, onların neçəsinin Xanqlardan⁸ olduğunu soruşturular, hansılara ki, ruslar öz aralarında “peçeneqlər” deyirdilər.

– Ümidvaram ki, qulların hamısı qıpçıqdır?

– Bəli, bəli! Hamısı, ağam! Və demək olar ki, yarısı – Xanqlardır. Mən tapşırığı unutmamışam.

Başlarındakı çapığa görə alınmaq istəməyən qullardan ikisi səsləndi:

– Biz də! Biz də Xanqlardanıq!

“Mən də əslən ulu Xanqlardanam”, – deyə düşünən İldegis Xanayı qolunu dartışdırıldı, o isə əlini yelləyərək aralandı.

Tacir alverinin sonunda sıradan çıxardığı qulları əllərinə götürdükləri ağır daşla qaçmağa məcbur edərək, necə nəfəs almaqlarını yoxladı. Yalnız bundan sonra onlar Xanaya əl tutuşub sövdələşdilər.

Öz işindən razı qalan Xanay İldegisin arıq boynundan yapışaraq, yadellinin qarşısına gətirdi.

– Hörmətli ağam, bu da mənim sənə hədiyyəm olsun.

Mis dərili qaşlarını çatıb dodağını salladı. İldegis özünü şax tutmağa çalışaraq, kömək

istayırmış kimi altdan-yuxarı Xanaya baxdı. Xanay davam etdi:

– Ağam, baxmayaraq ki, o, daş altda qalmış fidan kimi nazikdir, Yaradan ona iti ağıl və zəka vermişdir. Bu fidan böyükər, ağaclar olar və sən onun kölgəsində hər zaman ağıllı məsləhət, rahatlıq və dinclik taparsan.

– Bu, yoldaca ölü! – deyə mis dərili adam etiraz etdi.

– Xeyr, ağam! – İldegis zəif səslə dilləndi. – Xeyr! Dağ çağrı adı çaylardan daha itidir; o, daşlardan keçər, torpağın altından sızar, amma yenə gəlib dənizə qovuşar! Mənim səadətimi əlimdən alma...

Tacir İldegisin qarşısında çömələrək başını buladı:

– Hansı səadətini? Qul olmaq?

– Mən əslən ulu Xanqlardanam. Məni alın, peşman olmazsınız. Kiçik köpək böyük çaqaldan vəfalıdır!..

– Hmm, sən heç də ağılsız deyilsən, Xanqli!

– Mis dərili gülümsündü. – Mən səni alıram və sən artıq azadsan. Haraya istəsən, gedə bilərsən.

Tacir dikələrək söhbətin bitdiyinə işarə etdi, lakin İldegis dizləri üstə çöküb onun ayaqlarından ikiəlli yapıdı:

– Yox, yox, mənim toyonum! Sən mənə acidinsa, arzuma da heyfin gəlsin: mən səninlə uzaq İran torpaqlarına getmək istəyirəm!

– Axmaq! Bu dünyada azadlıqdan qiymətli nə ola bilər ki? Var-dövlət? Yox! Varlandıqca o sərvətin köləsi olduğunu anlaysırsan. Bilik? Yooxx! Yox! İnsan çox bildikcə bilmədiklərinin sayı daha da artır. De görüm, indi azadlıqdan qiymətli bir şey varmı?

Bu sözlərin qarşısında İldegis bir zamanlar qoca əmisinin dediklərini sözbəsöz təkrar etdi:

– Azadlıq – insan üçün deyil. O, heç kimə lazımlı olmayan yaranmışlar üçündür. Var-dövlətə və biliyə canatmaların əsl səbəbi – şöhrətdir. Şöhrət – təkcə bəndələrin ibadətgahı deyil, o – tanrıların iradəsidir. Şöhrətə sahib olan insan – ilahi əmri yerinə yetirmiş olur.

Həmi susub durdu – qullar da, tacirlər də. Bir anlığa sahildəki dalğalar belə səssiz qaldı.

Xanay bağırıldı:

⁸ Yakutiyyadakı Xanqlasların əcdadları

- Yox, yox, mən bu tuti dillini heç kimə vermərəm!

- Mən artıq aldım onu! - mis dərili tacir etiraz etdi və əlini İldegisin başına qoydu. - Qoy arzuladığı həyatı yaşasın. Bir gün anlayacaq ki, bu dedikləri - həqiqətdən necə də uzaq imiş! Hasanın sözlərini unutmayın!

* * *

Hasanın gəmisi cənuba üz tutmuşdu.

İldegis iyirmi gün ərzində firtinanın, sualtı qayalara oturmağın nə olduğunu öyrənmişdi. Lakin hər şeyə rəğmən, gəmiyə heç nə olmamış və o salamat qalmışdı. Nəhayət ki, Abeskun dənizinin qarşı sahilində yerləşən Arraan torpaqları görünmüdü. Bu torpaqların hökmdarı İran sultanı idi. Ən böyük kölə bazarı burada idi. Satılıq mallar: döyüşçülər, sənətkarlar, ağır işlər üçün qara qullar, nadir əl işlərilə məşğul olan ustalar, hətta mirzələr və alımlər idi.

İri cüssəli, boylu-buxunlu qullar dəstəsi yaxınlaşan zaman tacirlər onları əhatə edərək, bir-birlərindən yaxşı qiymətə almaq, sonra isə yenidən satışa çıxara bilmək üçün səy göstərdilər. Hasan isə tələsmirdi. O, bu haykükün üçündə öz soyuqqanlığını qoruya bilirdi. Hasan bu yerlərin hakimi Alp Əmirlə artıq sövdələşmişdi. İki yüz qulun hamısını ona təhvil verəcəkdi.

Günün sonunda, yorulub əldən düşmüş alicilar dağıldıqdan sonra Alp Əmir əyanlarının və on nəfər gözətçisinin əhatəsində təşrif buyurdu. O, say-seçmə qulları nəzərdən keçirib, üzünü Hasana tutdu:

- Mən sənə etibar edirəm!

- Sizin etibarınız mənim üçün hər seydən dəyərlidir. - Hasanın mis sifəti sanki işıqlandı, və o, dərindən nəfəs aldı.

Alp Əmir əlini yuxarı qaldırdı. Onun nazik barmaqlarındaki iri qaşlı, qiymətli üzüklər bərəq vuraraq, ətrafdakıları sanki ovsunladı.

- Ey qıpçaqlar! - Alp Əmir qıpçaq dilində səsləndi. - Ey uçsuz-bucaqsız çöllərdə böyümiş, günəşdə yanmış, küləkdə bərkimiş, düzümlü və cəsur soydaşlarım! Siz Tanrının iradəsi ilə bu mübarək torpaqlara gəldiniz.

Daha özünüüzü kölə hesab etməyin! Bundan belə siz - böyük sultanın savaşçılarısınız!

- E-e-e-e-e! - Bu sözlərə cavab olaraq dərin minnətdarlıqnidaları ilə dolu bir uğultu qopdu. Həyat eşqilə dolmuş kütlənin bir qədər sakitləşməsini gözləyən Alp Əmir yenə də əlini qaldırdı və bir anda səssizlik yarandı; adamlar artıq ona tabe olmuşdular və azad elan olunsalar belə, özlərinə məxsus deyildilər.

- Qıpçaq adı - şanlı addır! - Alp Əmir uca səslə nitqinə davam etdi. - Əcdadlarımızdan bizə miras qalmış bu şanlı ada ləkə gətirməyək!

- E-e-e-e-e! - Savaşçılar sevinclə qışqırıldılar. İldegis isə bayaqdan sahibinin alabəzək xalatının ətəyini dartsıdırıldı. Hasan uşağın nə demək istədiyini başa düşərək Alp Əmirə yaxınlaşdı və qulağına piçildədi:

- Sizə hədiyyəm də var... - O, əlilə İldegisi yaxına çağırıldı. - Qoca kimi müdrik, dəvə kimi düzümlü, bildirçin kimi fədakardır!

Alp Əmir hörümçəkdən can diləyən bu çəlimsiz oğlana baxdı. Üzdən narazılıq hiss olundu, lakin Hasan susmadı:

- Göt üzündə kiçik ulduzu görmək asan deyil, ağam... Mən bu işlərin xırıdarıyam.

Alp Əmir başı ilə razılığını bildirdi.

Bununla da İldegisin taleyi həll olundu.

...İllər keçdi, İldegis bu ölkənin hökmdarı oldu.

Onun övladları və nəvələri böyük, möhtəşəm bir nəslin başlangıcını qoydular.

Onlar uzun illər mübarək İran səltənətini idarə etdilər.

Onlar bizim oraya gəlişimizdək hakimiyyətdə oldular.

Lakin güclü və alicənab insanın qanı izsiz-tozsuz yox ola bilməz, elə dövr gəldi ki, alicənablığa, ağıla və istedada daha çox qiymət verməyə başladılar.

Yenə də siyah gecələrdə göyün üzündə parlaq ulduzlar, sonra bürclər görünməyə başlayır və sərraf gözlər səmadakı ən kiçik ulduzu da seçə bilir.

Tərcümə etdi:
Afaq ŞİXLI

Zahid SARITORPAQ

QÜRBƏT QAYSAQLARI

adının böyründə pas tutmuş suçların üstüylə
qəribin bir axsaq günü də yeriyib keçdi -
yeridi yenə bir ayağıyalın,
bir ayağındasa əsgər çəkməsinə oxşayan ürək.

illərdi pəncərəsindəki şüşənin çatında
doğranır rüzgarların səs telləri,
boğazları kəsilmiş notların qanı çılnır
daşa-divara, oxuduqlarına.

hərdən
arxasını işığına çevirmiş ölü günlərin kəfənidən
gül rəsmələri cızmaq keçir içindən
yazmaq da keçir: "Ey gül, göstər kərəmini,
ya məni də öldür buralarda,
ya bahar haqda röyalara bir son ver..."

burda
birçəyi ağacların biləyinə dolaşmış
əli ülgüclü qış küləklərindən
qəriblərin içində doğranır şaxtaların çəhrayı,
gözlərin dibinə sərilmiş xalçalara töküür qanı
polis dəyənəyindən çürüyən böyrəklərin.

günəşin sevdası ən çox
səkiləri süpürən yabançıların
sizlayan əllərinin çatlarında kirlənir.

bir muzdlunun heybəsindən qalxan qara
çörəyin qoxusu
gecələrin başını kəsəndə
bayram eləyir
sözlərinin qıraqında dəvətikanları
bitmiş cənublular,

qürbət zinakar bir qadına dönür asanca,
çilpaq göbəyinin oymağında şərab içirtməklə
oldurəndə bərəkətlərin halallığını
kürən kirpiyini qırpmaz da baxar.
beləcə, cavan qəriblərin qarışq yuxularının
damı damanda,
dənəvər leysanlar boğulanda qarışqa
yuvalarında
halallıq murdar bir nəsnəyə dönüb
çixar suyun üzünə
"Ey gül, göstər kərəmini..."

hər zaman uzaq xatırələrin
mumiyalanmış meytlərindən əsən
pətək qoxusu doldurmur gedər-gəlməzini
üzülmüşlərin,

odur ki sabahki günün şəkərinə çirpilan arılar
bir ahu-zarda bağlarlar şanlarını çox vaxt

bir ayağı yalın,
bir ayağındaşa əsgər çəkməsinə oxşayan ürək,
adının böyründə pas tutmuş suçların üstüylə
gün keçirkən axsaya-axsaya
qərib elə bilər yaşamına
yalqızlığına,
ölümünə
dünyada işıqlı olan hər şeyin
könlüllü sürgünü başlayır,
sevinər...

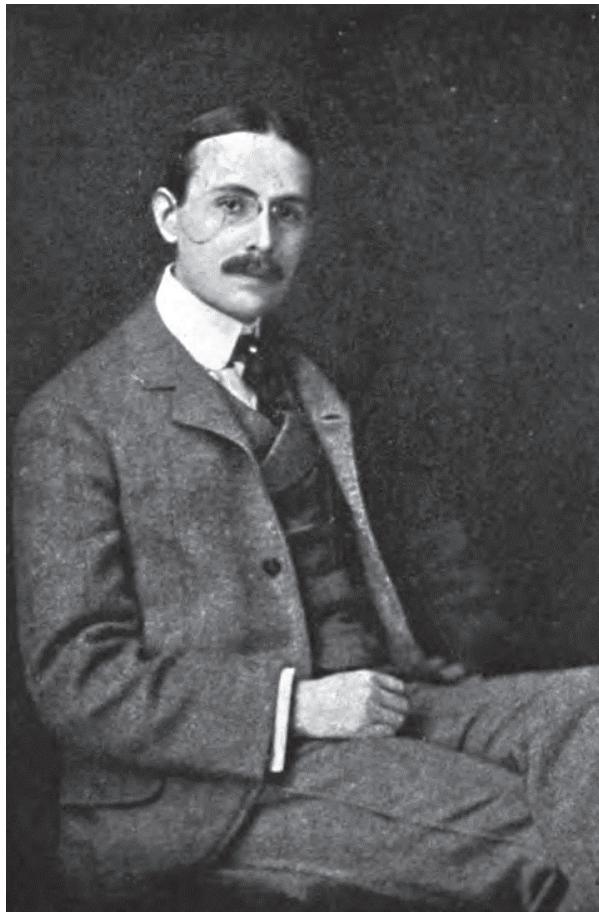
ACI SÜKUT

gün gələr,
sənin də ruhunu bir dərvish bulud,
çiyinini bir yağışlı üz,
dodağını
öz alovunun qanı içində çirpinan
şəhid bir söz yurd elər,

gün gələr,
damarlarındakı qan döyüntüsünün
Adəmin addim səsləri olduğuna inanarsan,
amma bu bir parça çörək,
bu bir parça çörək dediyini deyəcək
min il keçədə yenə;
deyəcək, bax, sevda budur,
deyəcək, bax, ömür budur,
deyəcək, bax, bəxt budur!

gün gələr,
sən də bilməzsən,
bilməzsən çörək göz yaşı,
ya göz yaşı çörək dadır...

Ralf HENRİ BARBOUR

ÖLÜM YATAĞINDA ETİRAF

görəndə heç ağlıniza da gəlməz ki, bir vaxtlar Saut Daunsda ən gözəl iki qızdan biri olmuşam. Bəli, mən gözəl idim, o biri gözəl qız isə mənim xalam qızı Lillian idi. Biz Vaytkroftda, xalam qızı ilə birlikdə dayımgildə yaşayirdıq. Dayım çox varlı bir fermer idi, çoxlu torpaq sahələri vardı.

İnsanlar yanında “vətən”, “ev” deyəndə mən Vaytkroftu düşünürəm. Balaca pəncərələri, saman döşənmiş damı olan evlər və fermalar gözümün önünə gəlir. Ağaclar az idi, dənizdən külək əsəndə ağacların budaqlarının necə əsməyi hələ də yadımdadır.

Vaytkroft Daunsun təpəsində yerləşir. Günəşli günlərdə ordan baxanda bağlar, kilsə açıq-aydın görünürdü. Sanki bağlar dənizdən əsən küləkdən qorunmaq üçün dərədə gizlənmişdilər. Gecələr Lillian ilə mən çarpayıda uzanıb pəncərəmizi döyəcləyən küləyin səsini dinləyirdik. Həmin anlarda bilirdik ki, külək evimizin tüstü bacalarını da silkələyir, az qala, evimizi beşik kimi yırğalayırdı.

Biz hələ balaca olanda bura gəlmişdik, bizi dayımız böyütmüşdü. Bir-birimizi bacı kimi çox istəyirdik-həmin hadisə baş verənə qədər. Bu hadisə haqda heç kəsə bir kəlmə də deməmişəm. Siz yeganə insansınız ki, sırrımı açıram.

Nə qədər peşman olsam da, faydası yoxdur, peşman olmaqla günahı yumaq olsayıdı, nə vardi ki...

Bir küləkli, yağılı gecə idi, sanki tufan qopmuşdu. Əgər qapını bircə qarış aralı qoysaydın, evin içində nə varsa, alt-üst olardı. Dayım, Lillian və mən odun sobasının yanında oturmuşduq. Biz əlimizdə mil nəsə toxuyurdıq, dayım isə qəzet oxuduğu yerdə yuxulmuşdı. Heç kim belə havada yuxuya gedə bilməzdi, yalnız dayım kimi bu yerlərdə doğulan adamın gözlərinə yuxu gedərdi. Lillian ilə mən dayımın bizə aldığı qış paltarlarından söhbət edəndə qapını kimsə döydü. Düzdür, taqqılıt səsi küləyin səs-küyündən möhkəm deyildi, ancaq hiss etmək olardı ki, bu fərqli taqqılıtdır, külək səsi deyil. Dayım səsə oyanıb bizə dedi:

– Sakit durun! Qulaq asın!

Bir an sonra yenə də taqqılıt səsi gəldi. Mən ayağa durub qapını azca araladım. Qapının ağızında bir cavan oğlan durmuşdu. Mən qapını aralayanda – işiq görən kimi həmin adam nəsə deməyə başladı, ancaq mən küləyin nəriltisindən onun nə dediyini eşitmədim. Yalnız ağacların şaqqıltısı gəlirdi.

– Qapını ört! Hər kimdir, de, içəri girsin, sözünü evin içində desin, – dayım mənə dedi.

Beləcə, həmin adam içəri girəndən sonra qapını örtdüm, bundansa tabutumun qapağını örtmək daha yaxşı olardı.

İçəri girən adamın pal-paltarı su idi. Saut Daunsda küləklə mübarizə aparmaq şirlə döyüşməyə bənzəyir. Əgər küləklə çox vuruşsan, külək səni öldürər.

İçəri girən kimi cavan oğlan divara söykənib dedi:

– Yolu azmişam, yixildim, deyəsən, qoluna nəsə olub, bəlkə də, sınız. Sizdən xahiş edirəm, mənə kömək edin. Əminəm ki...

O, sözünü sonacan deyə bilmədi, huşunu itirib ayaqlarımın altına yixıldı. O, yerə yixılonda mən qışqırdım. Səsə dayım gəldi, biz köməkləşib onu sobanın yanındakı böyük çarpayiya uzatdıq. Dayım onun qoluna baxıb dedi:

– Sınıb... Çox pis siniqdı. Qızlar, kim arabacı ilə gedib həkim çağırı bilər?

Mən tez dilləndim:

– Mən gedərəm.

Ancaq evdən çıxmazdan qabaq bir şüşə arağı Lillian verib dedim ki, oğlanın əllərini araqla ovuştursun, o ayında vəziyyətinin pis olduğunu görüb qorxmasın.

Niyə belə etdim? Heç bilmirəm. Yəqin, Allah məni çox axmaq yaradıb. Belə etmişəm ki, oğlan gözlərini açanda birinci Lillianın gözəl üzünü görsün. Mən o cavan oğlanın ağrısını az da olsa, yüngülləşdirmək üçün belə etmişdim. Bəli, mən evdən çıxdım, qərara aldım ki, arabacıları oyatmaqdansa, özüm Braun Bess adlı atı minim və gedib həkimi çağırıbm. Bilirdim ki, belə vaxtlarda arabacılar dərin yuxuda olurlar. Yorğun olduqlarından arabanı da yavaş sürürlər.

Mən Braun Bessi yəhərləyib, yola düşdüm.

Həkim çox da uzaqda yaşamırı. Təpəni keçəndən sonra kəndə çatacaqdım. Bəlkə də, arabacıları getsəydim, belə tez çatmadım kəndə. Həkim mənimlə gəldi: o, piyada, mən atlı.

Həkimi mən gətirmişdim, istəsəydim, mən o cavan oğlanla evlənərdim, buna mənim daha çox haqqım vardi.

Biz həkimlə evə girəndə gördük ki, Lillian çarpayının qırığında oturub, dediyim kimi, araqla oğlanın əllərini ovuşturur... Oğlanın gözləri açıq idi, yanaqları bir az qızarmışdı. O, Lillianə elə sevgiylə baxırdı ki... Əlbəttə, ən axmaq adam da bilir ki, gözlərini açıb belə bir qəşəng qızın əllərini ovuşturduguనı görən hər kişi belə edərdi.

Həkim cavan oğlanın Lillianə necə baxdığını görəndə üzümə baxıb qımışdı. Əgər mən Allah olsayıdım, bu, həkimin son qımışlığı olardı.

Bəli, həkim cavan oğlanın sınmış qolunu sarıdı, o bir az özünə gələndən sonra hamımız sobanın yanında oturduq. Cavan oğlan adının Edqar Linley, özünün isə rəssam olduğunu, tufan qopmazdan qabaq qırub edən günəş şəkli çəkdiyini dedi. Tufan qopanda o, yolunu

azıb, Daunsda bu, çoxlarının başına gəlir. Ancaq hər adamın onun kimi bəxti gətirmir ki, işiq gələn evi görüb, ora pənah apara.

Cənab Linley başqalarından fərqli idi. Onəinki qadınlarla, hətta kişilərlə də xoş rəftar edib onlarla dil tapa bilirdi.

O vaxtacan heç vaxt dayımın yad adama görə bu qədər narahat olduğunu görməmişdim. Ancaq o cənab Edqarla xoş rəftar edirdi. Edqar Linley bizim evdə bir ay qaldı, biz Lillianla birlikdə ona qulluq etdik. Bir ayın tamamında onun Lillianə necə həsrətlə baxığının şahidi oldum. Onlar o vaxtacan öz aralarında artıq "alış-veriş" etmişdilər.

Bir axşam isə mən yataq otağımın pəncərəsindən baxanda onların ay işığında çıçırla yanaşı gəldiklərini gördüm. Onları görən kimi qonaq otağına getdim. Dayım yenicə evə girib, çəkmələrini soyunurdu. Qonaq otağında oturdum, gözlədim ki, onlar dayıma nə deyəcəklər? Halbuki onların nə deyəcəklərini bilirdim. Bir neçə dəqiqə sonra onlar evə girdilər.

- Cənab Verinder, - Edqar utana-utana dayıma dedi. - Lillianla evlənməyə qərar vermişik. Sizin razılığınızla...

Dayım onun sözlərindən çox məmənun qalmışdı. O ki qaldı mənə, mən o vaxtlar Allaha inanmirdim, yoxsa Allaha dua edərdim ki, onların ikisi də durduqları yerdəcə ölsünlər.

Mən onlara niyə nifrət edirdim? Siz də insansınız, keşiş, hər halda, niyə onlara nifrət etdiyimi başa düşərsiniz. Niyə nifrət edirdim? Çünkü heç kəs Edqarı mən sevdiyim kimi sevə bilməzdi. Bəli, cənab, siz min il yaşasanız, onda mənim sözümün həqiqət olduğuna inanarsınız.

Mənə elə gəlirdi ki, o, mənim onu sevdiyimi hiss etmişdi. Çünkü hərdən mənə qarşı çox nəzakətli, mərhəmətli davranışındı. Mən yanında olanda o, Lillianə çox da diqqət yetirmirdi. Lillian xoşbəxt idi, ancaq o, Edqarı başqa qadınlar sevdiyi kimi sevirdi, mənim kimi yox.

Edqar yetim idi, ancaq kasib deyildi. Ona görə də nəyisə gözləməyə ehtiyac yox idi, onlar toyun tarixini yeni ilin əvvəlinə təyin etdilər.

Mən isə bu əllərimlə – barmaqlarım qabar ola-ola Lillianə təzə donlar tikdim.

Mən deyəndə ki, Lillianı ürəyimdə çox istəyə-istəyə həm də ona nifrət edirdim, normal düşüncəli insan məni başa düşər. Bəlkə də, həmin hadisə baş verən gün şeytan ürəyimi uğurlayıb aparmış, Lillianə olan nifrətim isə yerində qalmışdı.

Milad bayramından bir neçə gün qabaq şaxtalı bir gündə dayım Levesdən evə çox hırslı qayıtdı, sanki onu ıldırırmış vurmuşdu, rəngi qapqara qaralmışdı. Gözlərindən od yağırdı. O, birbaşa mətbəxə girmişdi, Lillian, Edqar və mən həmin vaxt çay içirdik. Onu deyim ki, o zaman Edqar artıq ailəmizin bir üzvünə çevrilmiş, bacardığı işlərlə məşğul olmağa başlamışdı. Dayım içəri girən kimi üzünü Edqara tutub dedi:

- Cavan oğlan, evimi bu dəqiqə tərk et! Mən evimi halal yolla tikmişəm, çörəyimi vicdanla qazanmışam, günahkar donuzların yeri bura deyil. Çıx bu evdən! Özün çıxmasan, itləri üstünə qısqırdacam!

Dayım bunu deyib tərbiyədən, insanlıqdan uzun-uzadı "mühazirə oxudu". Mən onun dediklərini təkrar xatırladıb vaxtinizi almaq istəmirəm. Edqarin rəngi ağappaq ağarmışdı.

- Allaha and içirəm ki, günahkar deyiləm, - o dedi. - Mən bilirəm, siz nə eşitmisiniz. Ancaq mən heç vaxt məni sevənlərə yalan demərəm.

O, belə deyib Lillianın və mənim üzümə baxdı. Bəli, o, mənim üzümə baxdı.

Lillian ağlamağa başladı, biz bundan sonra nə olacağını fikirləşməyə macal tapmamış o, şlyapasını başına qoydu, Lillianın üzündən öpdü və otaqdan çıxdı. Bir neçə dəqiqə sonra geri qayıdır dedi:

- Sənə məktub yazacam, ancaq dayın sözünü geri götürməyincə, bir də bu evə ayaq basmayacam.

O, son sözünü deyib getdi.

Edqar çıxbı gedəndən sonra dayım şəhərdə onun haqda eşitdiklərini bizə də danışdı. Dayımın dediyinə görə, şəhər camaati yayılan şeyiənin həqiqət olduğuna inanır.

Edqar kirayədə qaldığı evin qonşuluğunda bir evli qadını sevirmiş. Onlar tez-tez görüşürmüşlər.

Bir gün qadın özünü yaxınlıqdakı gölə atır, məktub yazıb Edqarı günahlandırır.

Mənə məlum oldu ki, heç də hər şey dayımın və Leves sakinlərinin dediyi kimi deyil. Sən demə, mən Edqar Linleyi ümidi-sizcəsinə sevən yeganə qadın deyiləm. Deməli, o qadın da Edqarı dəlicəsinə sevirmiş, hətta həyatını da onun yolunda qurban verib.

Dayım bütün bunları bizə danışanda da rəngi qəzəbdən qapqara olmuşdu. O, bizə dedi:

– Qızlar, özünüz də bilirsiniz ki, mən təmiz həyat yaşamışam, sizi Allah qorxusu ilə böyütmüşəm. Heç kimi mühakimə etmək fikrində deyiləm. Lillian, sən elə yaşıdasan ki, sənin əvəzinə qərar verə bilmərəm. Ancaq öz sözümü deyirəm, əgər sən o vicdansızla, yaramazla ailə qursan, sənə xeyir-dua verməyəcəm, həmişə sənə lənət oxuyacam! Və var-dövlətimdən sənə bir qəpik də pay düşməyəcək!

Dayımın sözləri bizi çox məyus etdi. İki gün sonra Edqardan Lilliana məktub gəldi. Lillian məktubu oxuyandan sonra mənə baxıb dedi:

– İzabel, mən nə edəcəyimi bilmirəm. Əziz dayımın razılığı, xeyir-duası olmadan Edqarla evlənə bilmərəm.

Üzümü çevirib getdim, onun mənim fikrimi öyrənməsinə dözə bilmirdim. O, bir həftə dayanmadan ağladı, ən çox da gecələr.

Dayım Londona getdi. Mən belə başa düşdüm ki, o, Lillianın halını görüb fikrini dəyişib, onun Edqarla evlənməyini istəyir. Dayım gecəni Londonda qalacaqdı, fermadakı xidmətçi qızlar bizimlə eyni evdə yatmırlılar, həmin vaxt Vaytkroft kəndindəki evdə Lillianla məndən başqa heç kim yox idi.

Lillianla mən son vaxtlar eyni otaqda yatmırıq, mən bəhanə gətirib evin o biri başındakı otaqda yatırdım. Çünkü hər səhər yuxudan oyananda onu görmək istəmirdim, o, yataqda çox gözəl görünürdü, ağ gecə köynəyində, sarışın saçları üzünə dağılırdı. Hər

dəfə səhərlər onu görəndə düşünürdüm ki, tezliklə Edqar da onu yataqda görəcək. Həmin gecə hər tərəf çox sakit idi. Lillian şamı götürüb öz otağına gedəndən sonra mən də dayımın adət etdiyi kimi, bütün otaqlara girib baxdım. Balaca anbarda ocaq yandırmaq üçün kiçik odunları görəndə, sanki şeytan girdi ürəyimə. Mən yuxarı mərtəbədə öz otağında yatan Lillianı fikirləşdim, tezliklə onun ərə gedəcəyini, ərinin onu ağ gecə köynəyində görəcəyini düşündüm. Öz-özümə dedim: "Yox, bu heç vaxt olmayıacaq, əgər yanıb ölsəm də, buna yol vermərəm".

Ümid edirəm ki, siz məni düz başa düşürsünüz, keşiş!

Həmin gecə nə etdiyimi indi sizə deyəcəm. Deyəsən, həmin anlarda dayımı nə qədər çox istədiyimi, Vaytkrofu necə sevdiyimi, Lillianı özümə bacı hesab etdiyimi unutmuşdum (mən onu sonralar da çox istəyirdim, ancaq biliyəm, siz mənim nə üçün belə dediyimi başa düşməyəcəksiniz).

Anbarda olan quru odunları, ocaq qalayar-kən istifadə etdiyimiz xırda çör-çöpü daşıyıb mətbəxə gətirdim. Bir qucaq odunu aparıb qonaq otağına yiğdim, bir topasını ən yaxşı çini qabları yiğdiğimiz şkafın yanına qoydum. Sonra anbardakı odunların üstünə neft töküb yandırdım.

Belə edəndən sonra şlyapamı başıma qoydum, paltomu geyindim, evdən çıxa-çıxa düymələrini bağladım. Guya mağazaya şam almağa gedirdim.

Bir az gedəndən sonra təpənin üstünə çıxbın yandığına tam arxayı olmaq istədim.

Əvvəlcə yanğın görünmədi.

Ancaq sonra hər şeyi gördüm. Bilirdim ki, əvvəlcə pərdələr od tutub yanıb. Sonra Lillianın yataq otağını alov bürüdü. Evin yanmış pəncərələri hələ də gözlərim önündədir.

Hə, mən yanın evə baxırdım, birdən şeytan içimdən çıxb getdi. Bir də gözlərimi açanda gördüm ki, oturmuşam. Mənə əziz olan ev yanındı, Lillian da bu evin içindəydi. Düşünürdüm ki, o yanıb ölüb, mən isə onun qatiliyəm.

Evimizə sarı elə qaçdım, həyatım boyu heç vaxt elə sürətlə qaçmamışdım. Pilləkənlərlə yuxarı qalxmağa başladım, bilirdim ki, pilləkənlər də artıq yanır. Hər yan mis rəngli tüstüyə bürünmüdü.

Heç bilmirəm, mən pilləkənləri necə qalxdım, çünki pilləkənlər də yanmağa başlamışdı.

Qapını açdım, ev sanki təndir idi. Lilianın otağına girmək istədim, çünki fikrim onu xilas etmək idi. Hətta özüm yanmış olsam belə, onu xilas etmək istəyirdim. Çünki biz kiçik vaxtlarımızdan bir yerdə böyümüdük, çünki mən onu özümə bacı hesab edirdim. Əynimdəki paltonu çıxartmaq istəyəndə nə oldusa, sanki cəhənnəmin içində düşdüm.

Çox pis yanmışdım, üzümdə olan bütün gözəllik yox olmuşdu, mənim isə bundan xəbərim olmamışdım. Özümə gələndə gördüm ki, bədənim yağılayırlar, əynimə yumşaq şeylər geydiriblər. Ancaq mən çarpayıda oturdum, əynimdəki paltarları cirib əynimdən çıxartmaq istədim.

– Belə etmə, özünü öldürərsən, – tibb bacısı dedi.

– Bundan başqa yolum yoxdur, Lillian ölübsə, mən də ölmək istəyirəm, – dedim.

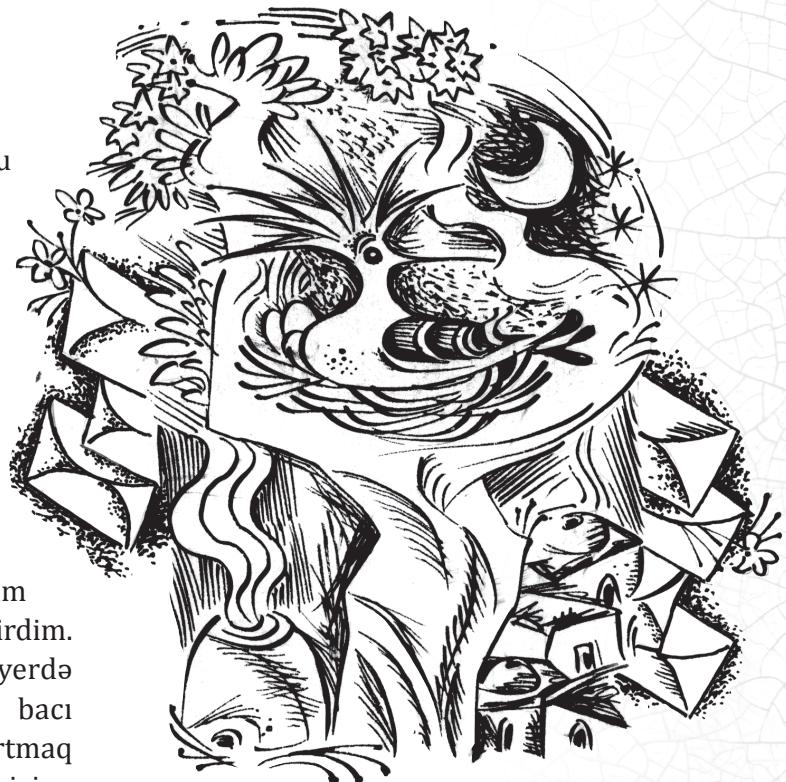
Tibb bacısı sözümü eşidəndə gülüb dedi:

– Ah, sən buna görə belə edirsən? Sən elə bilirsən Lillian ölüb? Həkim dedi ki, xanım Lillian həmin gecə sevdiyi oğlanla qaçıbmış. Bəxti gətirib! Sənin bəxtin gətirməyib, yaziq qız! Onlar evləniblər və Briqtonda kirayədə yaşayırlar.

Həmin gün Lillian mənə baş çəkməyə gəlmişdi. Ona heç nə demədim, o mənə təşəkkür etdi ki, onu xilas etmək üçün özümə oda atmişam.

Məlum oldu ki, fermada yaşayanlar evin yandığını görüb tez gəliblər, mən pilləkənlə qalxanda qolumnan dartıb alovdan çıxarıblar.

Lillian inanır ki, o gecə evdə baş verən yanğın bir qəza imiş, mən isə onu xilas etmək

üçün özümü oda atmışam. O haqlıdır, mən özümü qurban verərdim onu xilas etmək üçün.

Əsl həqiqəti deyib onun qanını qaraltmaq istəmədim heç vaxt, o məni, doğrudan da, çox istəyirdi, elə mən də onu bacı kimi istəyirəm. O, xoşbəxt bir ömür yaşayır, o, buna layıqdir.

O ki qaldı mənə, mən dayım ölənə qədər onunla birlikdə fermada yaşadım. Dayım bronxitdən öldü. Evin yanın hissəsi yenidən tikildi. Sonradan tikilən o evin üstünü indi mamır basıb. Heç kim inanmaz ki, bu evin tikilməyindən cəmi 40 il keçib.

Dayım öləndə bütün pulunu, var-dövlətini mənə miras qoydu, Vaytkroftdakı ferma isə uzaq bir qohuma verildi. Ondan sonra mən bura gəlib bacardığım qədər yaxşılıq etmək istədim.

Mən bu həqiqəti sizdən başqa heç kimə deməmişəm. Bilirdim ki, kimə desəm, başqasına deyəcək. Bilirəm ki, siz heç kimə danışmayacaqsınız dediklərimi... Bu da məni arxayın edir...

*İngiliscədən tərcümə edən:
Sevil Gültən*

Cavid FƏRZƏLİ

Sənə doğru
ürəyimdə bütün gülə yerləri sağ qaldı,
ölmədim qumruların nəğməsində, çiçəklərin
dilində...

Sevda susandan bəri
ürəyim daha çox arxanca atılır sənin
qanadlarına tərəf yüyürən uçurumda,
havaya sarılan yarasa gözlü dumanda...

Sənəcən qollarımın üstündə yaxın durdum
qırırm qaranlıqdan asilan pəncərəyə,
eynəkli masalara...

Ürəyim yenə eyni tərəfə axır
durğun dənizlərdə, lal səmalarda...

Heyif, bilməmişəm,
çiçəklərin doğulduğu gün ölürmüş bahar...
Günəşin əynindəsə
əlləri üşüyürmüş qışın.

...Və bir də bu payızda
bütün yollar ölü daşımaqdan yorulub artıq...

Bağışla, ayrılığın əlindən ala bilmədim səni,
Axı buludlar ölüm ayağında qalıb yağışların
əlində...
axı bütün sabahlar
aydınlıqdan qıraq qalıb gecələrin əlində...

Səndən ötrü çox üzgünəm...
Ürəyində aydın bir səs olmaq istəyirəm;
Səni hər duyduğumda-
hər susqun kəlməmdə.

...Yolunda ayaqlarımı basdırıram
qaranlıqların çiynində,
bütün divarların gözün oyuram
pəncərə şəkillərində.

...Qollarımda yuxusu yoxmuş pəncərələrimin,
bax, gözlərim gecəyə danışır səni.
Qaranlıqlar çapır divarları
sənə doğru yel atına minən çıraqımda...

...Bilirsənmi, sənsiz yaşamaq doğma bir
yalana uymaqdır,
doğma bir ürəkdə qış salmaqdır.

Əlləri saralmış bu payızda
bütün rənglərdə sevirəm səni.
Qoy sevgidən əl açsıń küçələr,
qoy dizi qanasın yağışlarını.
Çünkü
Günəş qopan tərəfimiz aydınlıq saçar...
Çünkü
sənə olan eşqim hər tabutdan
bir göz açar...

Günel MEHİRİ

Qadın

Qadın aldanılmaq üçün doğulub, əzizim! Bütün balaca qızlar bir gün aldanılmaq üçün böyüyən real namızədlərdir. Valideynləri onları əzizləyə-əzizləyə böyüdürlər ki, bir dəfə sevgililəri, 100 kərə ərləri aldatsın. Bəlkə, etiraz edəsiz, hə? Ay əzizlərim! Nənələr, analar, xalalar, bacılar! Hansınız aldanılmamışınız, hansınız alçaldılmamışınız ki?

Hm... Susursuz!.. Çünkü ən gözəllər də, ən varlılar, məşhurlar da, lap elə əsilzadələr, şahzadələr də xəyanətə uğrayıb. Kiminsə təbəssümünə satılıb. Kiminsə ətrinə görə atılıb. Lazımsız əşya kimi bir kündə unudulub. Bir gecəlik "kəpənəy"ə, ya nazəndə katibəyə, ya da qonşu qızına görə tərk edilib... Bəlkə, ildə-ayda bir kərə, bəlkə də, illərlə... Qüruruna sığınıb, bilməzdən gəlib, görməzdən gəlib, bəlkə, özünü illərlə karlığa, korluğa vurub... Amma qadınsa əgər, əmin olun! Mayasında olan qadın instinkti ilə duyub ki, aldadılıb... Ya, bəlkə, görməzdən də gəlməyib, susmayıb heç. Ağlayıb, fəryad edib, üsyən qaldırıb. Nə fayda? Nə fayda ki, onsuz da aldadılıb, onlu da aldadılıb!..

Qadın üçün sübut olunmuş bir həqiqət var: Tomris ol, Hürrəm Sultan ol, Şahzadə Diana ol,

ya da adı bir xadimə! Fərq eləməz ki. Bir gün mütləq sən də xəyanət qapısının kandarından boylanacaqsan. Qorxa-qorxa, ağrıyla, acıyla baxacaqsan həqiqətin gözünə. İlk əvvəl çəşacaqsan, nə edəcəyini bilməyəcək qədər çəşacaqsan. Sonra da gücsüzlüğünün fərqiñə varıb, yavaş-yavaş əyiləcəksən həqiqətin qarşısında, hər gün bir zərrə, bir parça daha çox paralanıb sınacaqsan. Güzgüyə baxanda saçlarının dəni, üzünün qırışları deyil, sinnmiş əksin görünəcək gözünə. Gəlinlik ayaq-qabısında taqqılıyla paraladığın boşqabtək siniq-salxaq olacaq qadınlığın, qürurun, mənliyin, arzuların...

Və təzə tanış olduğun həqiqət şeytan olub hər gün asta-asta piçiltıyla qulağına yeridəcək ki, aldadılmaq qadınların, aldatmaqla kişilərin fitrətinə yazılıb! Sonra da gözlərin qarşısında aldadıldığı epizodlar açılacaq bütov bir

mozaikanın ayrı-ayrı hissələri kimi. Xoş bir baxış, ovsunlayıcı kəlmələr, təbəssümlər, iltifatlar, etiraflar, yad ünvanlara gedən hədiyyələr, çiçəklər, böcəklər... Sonra ilk öpüş həyəcanı, ilk təmas, ilk eşq gecəsi, ya gündüzü... Beynin dumanlanacaq bu təsvirlərdən... Dəhşətə gələcəksən detallara vardıqca... Axı sənlə də bunlar yaşıanıb lap yaxın keçmişdə... İlk mesaj, ilk zəng, ilk öpüş həyəcanı, ilk təmas, ilk gecə... Ah, bu ilklər, ilklər! Anlayırsan ki, sən illərdir bu ilkləri xatırındə diri tutarkən, o, bu ilklərin üstünə, kim bilir, neçə ilk yaşayıb. Səninlə olan ilklər keçmişdir, bitmişdir onun üçün. Çünkü o, yeni ilklər kəşf edir, yeni ilklərin həyəcanıyla yaşayır...

Başa düşürsən ki, yolun başındaykən, gənclik həvəsiylə dünyani çəhrayı rəngdə görərkən "Məndə hər şey başqa cür olacaq, mən güclüyəm, özümə arxayınam" deməklə olmurmuş bu işlər. Həyat elə Mopassanın yazdığı "Həyat" romanındaki kimi amansızmış, iti bıçaq kimi kəskinmiş qurbanlarına qarşı. Əvvəlcə sığallaya-sıgallaya dünyanın nağıl kimi şirin olmasına inandırıb, sonra zərbələr endirir. Sağdan-soldan, həm də ən gözləmədiyin məqamlarda... Və beləcə, balaca uşaqtək səni qarşısına alıb dərs verir. Öyrədir ki, bütün sevgilərin sonu hicrandır, ayrılıqdır, aldanışdır. Öyrədir ki, vüsalın şirinliyi kəpənək ömrü qədər cazibədar və qısa olur. Hə, bir də ən

vacibi – öyrədir ki, hər qadının içində potensial xəyanətkar yatır. Özü də fil qulağında yatantək, heç vaxt oyadılmayacağını zənn edərək rahat yatır.

Qadın – qadınlığına uduzan bir məxluqdur. Nə kəşflər etsə də, dağı dağ üstə aşırısa da, qadın elə doğuluşundan qalib deyil, məğlubdur. Amma günün birində son damla da damarsa, bax o kasa daşarsa, qadın məcrasını itirər, qadınlığı qarşısında aciz qalar... Sürünmək yox, yaşamaq istəyər. Bütün xəyanətlərdən, sevgisizlikdən qaçıb ovuc boyda sevgiyə qısılmak istər. Bu dəfə aldadılmayacağını düşünərək sevmək, sevilmək istər! Saf uşaq məsumluğuya sevginin dibsizliyinə, sədaqətin sonsuzluğuna inanmaq, sadəcə, inanmaq istər... Ömründə ilk dəfə xəyanətə uğramış deyil, xəyanətkar olmaq istər qadın. Və həmin andan barmaqla göstərilər, qınanar, söyülər, döyürlər qadın. "Baxın, baxın! Xəyanətkar gəlir! Zinakar gəlir!" deyərlər!.. Amma heç kim deməz, əsla söyləməz, hətta susar, yan keçər... Ki, baxın, yaxşı-yaxşı baxın, xəyanətə uğramış, alçalmış, aldadılmış qadın gəlir!

Hə, bir də unutmamış bunu da deyim ki, qadın elə xəyanətin sinonimidir, açılışıdır, məğzidir! Qadın – qadının ən böyük düşmənidir, əzizim! Çünkü başqa qadın olmasaydı, qadın aldadılmazdı... Çünkü qadın olmasaydı, xəyanət heç olmazdı...

Sadiq QARAYEV

Mövcudluq şükranlığı

İLAHİ, Sənin əzəli və əbədi mövcudluğun var olub, olan və olacaqların yeganə səbəbidir. Şüurlu mövcud etdiklərindən biri kimi, sənə şükür edə bilməyimə sonsuz şükürlər edirəm...

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, zaman xəttinin milyardlarla nöqtələrinin birində, mənə oxşar milyonların içindən birini – məni seçdin, mövcud etdin. Bu insan idrakına sığmayacaq ehtimallar çoxluğundan bir şans deməkdir...

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni canlı mahiyətində mövcud etməyi qərar verdin. Mən su olsam, neylərdim?.. Canlılar məndən ötrü bir-birlərini öldürərdi, məni çırkləndirərdilər... Mikroblardan balinalara qədər olanları yaşada bilməzdim, hüceyrələrdə, kapillyarlarda, borularda axa bilməzdim... Soyuq qar olub kimsəsiz zirvələrdə dayana bilməzdim. Və mən sərinlədib, sonra

boğa bilməzdim, ruzi verib, sonra hamisini bütövlükdə uda bilməzdim... Ayna kimi təmiz, gah bulanıq, hərdən səsli, birdən lal ola bilməzdim. Özümə möhtac olanları qurudub, nəfəsini kəsə bilməzdim. Gah dərin, gah dayaz ola, hər yerə axa bilməzdim... Mən su olsam, neylərdim, İLAHİ?.. Su ola bilməzdim...

Mən torpaq olsam, neylərdim?.. Bərəkət verib, ruzi verib, böyüdüb, gəzdirib, sonra uda bilməzdim... Günahsız insanların, körpə mələklərin üzərinə tökülüb, onları vaxtsız bu dünyadan ayıra bilməzdim... Bitkilərin, heyvanların üstümdə mübarizəsinə aşağıdan yuxarı baxa bilməzdim. Tarix boyu insanların müharibə səbəbi olub, üzərimdən axan qanlarını özümə hopdura bilməzdim. Varlığın beton divarları, kasıbin yamaqlı çəpəri məni hissələrə bölərdi, göydələnlər altında nəfəsim kəsilərdi, qürurum ölürdi... Bərələ baxardım sinəmdəki səngərlərə, üşütmə

tutardım insan udduğum zəlzələ, ləngərlərlə. Dözməzdim torpaq olmağa, tapdaq olmağa, bu gün birinə, sabah başqasına bostan olmağa... Dəyişkən: qara, qonur, boz, sarımtıl, özündən qırmızı, qarışiq: gilli, qumlu, şoran, duzlu, şit ola bilməzdim. İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni torpaqdan yaratdın, torpağa qaytaracaqsan, ancaq torpaq kimi mövcud etmədin.

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni cansız yaratmadın. Kəsək olsam, tez əzilərdim, daş olsam, başlar qırardım... Məni şeytana atardılar, onu əzə bilməzdim, yalançı olardım... Qaya olsam, soyuq, biganə, dəmir olsam, kəsən, betonlar arasında boğulan, kükürd olsam, boğan olardım, keçmişdən gəlib, ciyərlərə dolardım... Qızıl olsam, gah parıldayıb, gah küsən, öz-özündən itən olardım. Mən heç bir cansız ola bilməzdim, bacarmazdin, mövcudluqdan qaçardım...

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni canlı yaratmağa qərar verdin! Ancaq məni bitki yaratmadın... Mən ot olub vaxtsız biçilərdim, ayaqlanardım... İnsan ümidiñə qalib susuz quruyardım, heyvanlar üçün üst-üstə, taya yiğilardım. Meyvə olsaydım, bazarlarda satıldım, mən qiyət qoyardılar, əzib-sixib, istədikləri maye halına salardılar... Kasıb baxıb, şişərdi, varlılar kom-kom alardılar...

Ağac da ola bilməzdim, qolumu kəsərdilər, yarpaqlarımı, çiçəklərimi vaxtsız dərərdilər... Məndən gəmi, qapı, ən pisi isə döşəmə düzəldərdilər... Pis otaqlara açılan, pusulan qapı, döşəmə ola bilməzdim...

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni heyvan kimi canlı mövcud etmədin! Balina, akula olsam, neylərdim? Doymazdım, nə qədər çeynəmədən udsaydım... İstəməzdim yaşamaq naminə doymadan udmağı. Xirdaları udub, böyük mövcudluq kimi qalmağı... Balıq olsam, qarmaqlara keçərdim, yaşamağın eşqiyə hara gəldi üzərdim...

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni sürünen yaratmadın... Mən ilan ola bilməzdim... Zəhərli olduğumu bilmədən necə yaşayardım? Gözüm zəif görərdi, soyuqqanlı

olardım, ya qorxudan, ya tamahdan sarılardım, sancardım... Yox, ilan ola bilməzdim, dar, qaranlıq yollarda sürünen bilməzdim...

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni qartal, bayquş, nə də sərçə kimi xəlq etdin... Gözüm çox iti olardı, caynaqlarım güclü, tez görərdim, parçalayardım... Xarabaklıqlar arzu edərdim... quş ürəkli olardım, bir dən üçün həyəcandan əsərdim... Mən yırtıcı, qarğışçı, həyəcanlı ola bilməzdim...

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni dördayaqlı yaratmadın! Mən çapqal ola bilməzdim, pələenglərin artığını gözləyəm. Pələng ola bilməzdim, parçalayam, hökm sürəm. İt ola bilməzdim... Hürmək yorardı məni... yal üçün yaltaqlanıb, sümsüklüyü bacarmazdım... küçələrdə, qapılarda azardım.. Canavar kimi yaxşılıq edəni, yediyimdən artığını xain olub parçalaya bilməzdim... Tülükü kimi bic-bic baxardım, hiylə qurardım?.. Mən tülükü ola bilməzdim... Eşşək yükü də götürə bilməzdim... həm işləyib, həm təhqirə dözə bilməzdim. Ayı olub qanmazlığı, porsuq olub yeyib-yatmayı bacarmazdım... Mən heyvan ola bilməzdim! Bacarmazdım... Yaşamaq üçün vəhşiliklər, oyunlar edə bilməzdim. Meymun da ola bilməzdim! Yersiz gülüş, mənasız əsəbileşmək yorardı məni... Nə insana, nə heyvana bənzəməyən meymun mahiyyətinə dözə bilməzdim, yerləşməzdim. Bacarmazdım. Yaşamaq üçün alçalmazdım, yüngülləşməzdim... qürurumla güləşməzdim...

İLAHİ, zərrədən kainata qədər olanları qüdrəti, hikməti, elmi ilə mövcud edən, zamanın insan ağlına sığmayan ən kiçik anında, mövcud olmuşları, olanları, olacaqları nəzarətdə, nizamda saxlayan, zaman və məkanı vəhdətdə, tam görən ALLAH, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni insan formasında su, torpaq, bitki və heyvan mahiyyətində yaratmadın!

İLAHİ, Sənə sonsuz şükürlər olsun ki, məni nə keçmişdə, nə gələcəkdə, səhralarda, tropiklərdə, buzlu, qarlı yerlərdə deyil, indiki zamanda, cənnətin əkizi AZƏRBAYCANDA, azərbaycanlı yaratdır. İnsan mahiyyətində, İNSAN kimi mövcud etdin!

DƏRGİDƏ KİTAB

Günel NATIQ

Ömür

Onunla Milanda tanış olmuşduq. Elə bil hansısa zərurət eyni ölkədən olan iki nəfəri yad şəhərdə təsadüfən bir araya gətirmişdi.

Şəhərdən bir az aralıda kiçik göl var. Adına Ağ göl deyirlər. O, həmin gölün ətrafında var-gəl edirdi. Əslində yalnız siqareti çıxardığı anda diqqətimi çəkdi. Tez ona yaxınlaşış ingiliscə:

– Burda çəkmək olmaz, – dedim.

– Necə yəni? – soyuq baxışlarla ilk dəfə həmin gün qarşılaşdım.

– Biz Türkiyədən ekologianın qorunması layihəsinə qatılmışıq. Bu göl də bizim maraq dairəmizdədir. Bu gün burda tədbir keçirəcəyik.

– Türkiyədən gəlmisiniz? – doğma dildə soruşdu.

Yad ölkədə gözləmədiyim bir məqamda soydaşımı rast gəlmışdım. Şirin duyğu idi...

– Bir azdan tədbir başlayacaq. İstəyirsiniz, qalın. Bəlkə, sizin də deməyə sözünüz oldu?

Başımızın üstündən uçan təyyarənin uğultusu qalan bütün səsləri eşidilməz etdi, ona görə son sözləri qışqır-qışqır dedim. Onun nə deyəcəyinin əhəmiyyəti yox idi, çünki həmin vaxt ətrafimdə yellənən ağ bayraqları, gölün yanında çörək qırıntılarını dimdikləyən göyərçinləri, adına əfsanə yaranan Ağ gölü gördüm və bütün bunların məsumluğunu və həzzi bizi bir-birimizə doğmalaşdırırdı. Bir neçə dəqiqənin içində bu ikinəfərlik real və irreal aləmin adamları olmuşduq.

Bu gölün qəribə əfsanəsi var. Belə rəvayət edilir ki, başqa ellərə köç edən qu quşu dəstəsindən ovçu gülləsinin ayırdığı bir diş quşun hüznü hopub bu əfsanəyə. Deyilənə görə, yarının arxasında baxıb öz dilində haray qoparan və dəstəni başsız qoya bilmədiyi üçün acı fəryadla yola davam edən dəstə başçısının gözündən düşən bir damlarından bu göl yaranıb...

Belə bir ürkətparçalayan hekayəti olan Ağ göl bizim hissərimizə şahidlilik edirdi...

Bir neçə gündən sonra Akın elə Ağ gölün ətrafında mənə evlənmək təklif edəndə hələ də göylərdə süzürdü. Üstəlik, bizim hekayətimizdə bir məsum qızçıqaz da vardi – Ömür.

– Ömürün anasıyla ayrılmışıq, qızımız mənimlə birlikdə qalır. Hələlik ona nənəsi baxır, amma onun da öz qayğıları, öz evi var. Bizim isə

hüzurlu ailəyə ehtiyacımız var. Mənim və Ömürün.

Bir az susub:

– Bizi tək buraxma, yaxşı? – dedi.

Bəlkə də, ona görə belə tez-tələsik razılıq verdim: iki tənha adamı tək qoymamaq üçün.

Nikahımızın şahidləri Ağ göl, ağ bayraqlar və ağ göyərçinlər idi.

– Bundan daha məsum toy ola bilməzdi, – mən dedim.

– Hə, – dedi bir az laqeydcəsinə.

Mən onun gözlərində o göl-əfsanənin əksini axtarırdım, onun isə daha vacib işləri vardı.

– Evə zəng vurmaliyam, Ömürdən nigaroram. Toyumuzu başqa vaxt qeyd edərik, yaxşı? – deyə könlümü aldı.

Tez-tələsik “yaxşı” dedim.

Mən izmirliyəm. Amma harda olsam, haraya getsəm, gözüm İstanbulun doğma yerlərini axtarır. Bu gözəl şəhərlə birgə gülmək, ağlamaq, onunla bütün hissərimi bölüşmək istəyirəm. İndi də doğma İstanbula bir neçə ay əvvələ qədər tanımadığım bir adamlı qayıdırırdım.

Akının anası sarışın saçlarına dən düşmüş xoş simalı, ortaböyülü qadın idi. Anasından uzaq düşən Ömür mehrini ona salmışdı. Qonşuluqda qalan nənənin günü iki ev arasında keçirdi. Atası xaricdə olanda isə uşaqlarının yanında qalmışdı. Qızını görmək üçün səbirsizlənən Akın elə təzəcə Ömürün gələcəyini demişdi ki, qapı döyüldü.

Ağbəniz, qumral saçlı balaca bir qız kandarda tək dayanmışdı. Anası Ömürü qapıya qədər ötürüb getmişdi.

Ömür məni görüb duruxdu. Arxamda Akını görəndə bu qeyri-müəyyən hissin yerini aşkar qorxu aldı.

– Qızım, gəl bura, – Akın diz üstə çökdü, uşağı qucaqlayıb başını onu kövrək ciyinə qoydu.

– Çox darixib, qızını çox sevir, – Akının anasının gözü doldu.

Atasının qucaqladığı uşaqların çox məmənən görünmürdü, sixildığını hiss etdim, gözlərində hələ də təlaş və qorxu vardi.

Nənəsi Ömürü əynini dəyişməsi üçün içəri apardı.

Hələ də Ağ gölün bəyaz mələkləri hüzur və səadətdən qulağıma nəğmələr piçildiyirdi.

- Ağ gölün nəğməsini eşidirsən? - qəfildən Akindan soruşdum.

- Yoox... - dalğın-dalğın və təəccüblənmədən dedi, - Ömür hardadı?

- Anan otağına apardı.

- Artıq bu, sənin vəzifəndir, yəqin ki, bilirsən.

- Əlbəttə. Ömür artıq mənim də qızımdı.

- Hə, - Akın dedi. - Siz Ömürlə qaynayıb-qarışın, nahar edin. Mənim bir işim var, həll edib gələcəm.

Yemək hazırlamazdan əvvəl Ömürün otağına baş çəkdim. O, masaya dirsəklənib şəkil çəkirdi. Karandaşın ucunu var gücüylə kağıza basması diqqətimi çəkdi. Arada fisildiyir, qəribə, uğultulu səs çıxarırdı. Səs getdikcə yüksəldirdi, sanki motorlu maşın sürətlə irəliləyirdi. Elə bil qızçıqazın emosiyalarını bu səs idarə edir, enişə-yoxuşa sürükləyirdi. Amma özü bunun fərqində deyildi.

- Ömür yuxuda qorxub, - nənəsi üzrxahlıq edirmiş kimi yavaşça mənə dedi, - psixoloqa apardıq, dedi ki, qorxunun təsirindəndir, belə qəribə səslər çıxaranda sərt reaksiya verməyin, bunu ona irad tutmayın, öz-özünə keçib gedəcək.

Mən anlayışla başımı tərpətdim.

Nənəsi gedəndə Ömürün gözləri yol çəkdi, amma ağlamadı. Mətbəxdə süfrə açıb Ömürü çağırıldı. Səs vermədi. Qonaq otağına girəndə Ömür səs salıb divi yuxudan oyatmaqdən qorxan uşaqlıq kimi səssizcə otururdu. Yanında əyləşdim. Başını qaldırıb "anam gələcək?" deyə soruşdu. "Gələcək, - dedim, - həftəsonu". Anasıyla Ömür həftəsonları görüşürdü. Akın xaricdə olanda bir neçə günlüyüə anasının yanında qalan Ömür onun sevgi və şəfqətindən doymamışdı. Təbii ki, indi özünü tənha hiss edirdi.

"Nənəmgilə gedək", - dedi. Nənənin gedərkən "Artıq uşağı özünüzə alışdırın, ikidə bir mənim yanına gəlməsin", - deyə tapşırığıni xatırladım. Qaynanam qızı və kürəkəniylə birlikdə yaşayırırdı. Tez-tez Ömürün onlara getməsi kürəkənin ürəyincə olmurdu, dincliyi pozulurdu. "Nənəgilə getsək, atan qayydanda bizi tapmayıb kədərlənər", - dedim.

Ömürün sevdiyi yeməklərdən bişirdim. "Sən kartof qızartmasını çox sevirsən, elə deyilmə?", - deyə soruşdum. Başını tərpətdi. Amma qabağındakı xörəyə əzabla baxdı. (Daha sonra anladım ki, psixoloji travma alan adam iştahadan kəsilir. O da ki kiçik uşaq ola). Yeməsi üçün daha təkid etmədim. Təslim olduğumu görüb sevindi, dinməzcə kətildən düşüb qonaq otağına getdi.

Mətbəx stolunun arxasında oturub fikrə getdim. Mənim istədiyim bu idimi? Həyat haqqında dumanlı təsəvvürlərim vardı. Elə bil ömrü boyu çəlləkdə, öz aləmimdə yaşamışdım. Xoşbəxtlik haqqında da konkret təsəvvürüm yox idi. Bir də ki, niyə mən elə düşünürdüm ki, mütləq xoşbəxt olmalıyam? Bir az düşünüb bu qənaətə gəldim ki, xoşbəxtlik çox mücərrəd məfhumdur və yəqin ki, xoşbəxt olanda da bunun məhz xoşbəxtlik olduğunu anlamaya-çağam... Düşüncələrdən məni Akının gəlişi ayırdı.

İçəri girər-girməz "Ömür hanı?" - deyib bağışan adama onu ilk dəfə görürəm kimi baxdım. Bəlkə də, içkili olduğundan mənə fərqli göründü. "Ömür otaqdadı", dedim sakitcə. Divanda ayaqlarını bir-birinə yapışdırıb gərgin halda oturmuş qızçıqaz atasını görəndə duruxdu.

- Ömür, gəl bura! - Akın əmr elədi.

Ömür tərpənmədi.

- Sənə nə dedim? Demədimmi, gəl bura! - Akının hirsindən üzü ağappaq ağarmışdı.

Ömür yerində donub qalmışdı.

- Bax, axırıncı dəfə deyirəm, əgər gəlməsən, cəzan ağır olacaq.

Ömür tərəddüdlə bir addım atdı. Mən gülümseməyə çalışaraq Ömürə baxırdım, elə bil yaxına gələrkən qorxulu bir şeyin baş verməyəcəyinə onu inandırmaq istəyirdim.

Ömür yaxına gəldi.

- Üzümdən öp, - Akın üzünü qızına tərəf tutdu.

Ömür üzünü atasının üzünə yaxınlaşdırıldı, amma dodaqlarını bir-birinə sıxaraq eləcə durdu.

- Sənə nə dedim? Atanın üzündən öp!

Ömür dodaqlarını xəfifcə atasının üzünə toxundurdu.

- Bax, bu Ajdadı, - Akın məni göstərdi, - artıq sənin anan o olacaq.

Uşaq mənə baxdı. Mən gülümsədim. Amma Ömürün içimi dələn soyuq baxışları gülüşümü pərt elədi.

- Bax, əgər onun sözündən çıxsan, sənə cəza verib iynə vuracaq. - qəfildən Akın dedi. Bu sözün işə yaramayacağını, əksinə, fəsadları ola biləcəyini, yəqin, düşünməmişdi.

Ömürün gözü doldu.

- Mən onsuz da anama gedəcəyəm, - dedi, - burda qalmayacam.

Akının gözlərinə yenə şeytanlar girdi, qan çanağına döndü:

- Məgər özbaşınasan? Ananı ancaq həftəsonlarında görə biləcəyini unutmusan?

- Mən anamı istəyirəm. O mənə yaxşı baxır, açıqlanmır, onun evində balaca it də var.

Sonra sanki atasını yola gətirməyə çalışaraq:

- Axı o it balacdı, onun qayğısına qalmaq, böyütmək lazımdır... Ata, olar, mən anama gedim?

- Ömür! - Akın səsini bir az da qaldırdı, - Sənin evin buradı. İndi işə otağına get! Səni görəndə başım ağrıyrı. Nanəcib uşaq!

Ömür yerindən tərpənmədi.

- Sənə nə dedim? Rədd ol!

Təhqir olunmuş kimi görünən bu balaca adam otağın ortasında durub öz kiçik qürurunu hara qoyacağını bilmirdi. Mən özümü itirmişdim. Gördüklərimi, eşitdiklərimi hara yozacağımı bilmirdim. Bayaqtan hay-küy qoparan adam indi heç nə olmamış kimi pultu əlinə alıb televizorun kanallarını dəyişirdi. Yavaşça Ömürə toxundum, balaca vücudunun titrədiyini hiss etdim. Əlindən tutub otağına apardım. Xaricdən alıb sürpriz kimi saxladığımız oyuncaları ona göstərdim.

- İstəmirəm, - deyib əlimi itələdi.

- Məni istəmirsən?

- Hə, sən mənə iynə vuracaqsan!

- Yox, yox, mənim iynəm yoxdu ki. İstəyirsən, çəntama da baxaq. Baxaq?

- Sən doktor deyilsən?

- Yox. Mən sənin, sadəcə, dostun olmaq istəyirəm. Biz dost ola bilərik?

- Bəs atam?

- Atan da dostumuz olsun, istəyirsən?

- İstəmirəm! Atamı da, səni də istəmirəm!

Ömür yerində uzanıb yorğanı üstünə çekdi. Hələ də otaqda olduğumu görüb o biri böyübü üstə çevrildi.

Bütün gecəni ürəyimdə Akınla danışdım, Ömürlə belə amansız rəftarına görə onu qınadım, tənbəh etdim, səhərə yaxın, nəhayət, onu bağışlayıb yuxuya getdim.

Səhər yuxudan duranda Akinla dünənki gün haqqında danışmaq istədim, amma o, Ömürün adını eşidər-eşitməz sözümüz kəsib onun harda olduğunu soruşdu.

- Ömür yuxudan durub, mətbəxdədi, səhər yeməyini hazırladım.

İkimiz də nə illah etdiksə, Ömürə bir tikə yedirə bilmədik. "Mən anamın yanında yeyəcəyəm", deyib ağladı.

- Bəlkə, anasına zəng edək, - Akını işə yola salanda yavaşça dedim.

- Nə oldu, yoxsa bezdin uşaqdan?

- Nə danışırsan?

- Onda analıq vəzifəni icra elə, lazım gəlsə, amansız ol, qısqır üstünə, yoxsa ərköyünlük edəcək.

- Üstünə qısqırsam, onu istəmədiyimi düşünəcək. Necə olsa, doğma anası deyiləm.

- Sən axı bütün bunları əvvəlcədən gözə almışdin, elə deyil?

Susdum. Əslində haqlıydı, "ögey ana" statusunu əvvəlcədən gözə alıb bu evə gəlmışdım. Bunu anlamamış deyildim. Amma öz maraqlarından deyil, bu evin və bu evin adamlarının maraqlarından yol almaliydim. Nə edəcəkdimsə, artıq "mənim üçün", "onun üçün" deyil, "bizim üçün" edəcəkdir.

Akin gedəndən sonra susqun oturmuş Ömürə:

- Gəl oyun oynayaq, - dedim.

İnamsızca mənə baxdı.

- Sən mənə iynə vurmayacaqsan?

- Əlbəttə, yox. Biz axı dostuq. Hə, oynayaq?

- Nə oyunu?

- Məsələn, evcik-evcik, - deyə təklif etdim.

- Axı böyükər evcik-evcik oynamır, - Ömür təəccübəndi.

- Amma hər böyük, heç olmasa, ömründə bircə dəfə uşaq olub oyun oynamaq istəyir.

Hələ də düşüncəli-düşüncəli mənə baxan
Ömürə:

– Hə, oynayaq? – dedim.

– Onda nənəmin rəngbərəng yastıqlarını da
gətirib yerə düzək, nənəm onları mənim
donlarımdan tikib!

– Düzək.

– Evciyimiz stolun altında olsun?

– Olsun!

Stolun altına yastıqları düzdüük, aradan
pərdə asdıq. İnandırıcı olsun deyə, Ömür
nənəsinin uzun ətəyini də geyindi, yaylığını
örtdü. Onun gülməli qiyafəsini görəndə
gülməkdən özümü saxlaya bilmədim. O özü də
əlini ağızına tutub uğundu.

Evcik-evcik oynayandan sonra onu bir azca
yeməyə razı sala bildim. Nahardan sonra parka
gedəcəyimizi də söylədim. Ömür bu xəbərə elə
sevindi ki, həmişə yeməkdən boyun qaçırdığı
zeytunlardan bir neçəsini də bir göz qırpmında
yedi.

Parkda Ömür bir yelləncəkdən düşüb, o
birisinə qaçırdı. Mən də skamyada oturub onun
yixılacağından, əziləcəyindən qorxaraq hər
hərəkətini təlaşla izləyirdim.

Ömürün yaxşı ovqatda olması məni xoşbəxt
etmişdi. Gizli-gizli özünü bəlli edən fərəh hissini
duyurdum. Yaxınlıqdakı suyu sovrulmuş hovuz
nədənsə bir məqamda mənə Milandakı Ağ gölü
xatırlatdı. O göl ki, onun yanında Akinla bir-bir-
imizi sevəcəyimizə söz vermişdik.

Qonşu qadın o əsnada gəldi. Onu bir neçə
dəfə blokumuzda görmüşdüm, salamlışib
keçmişdim. Akinla yanaşı gələndə isə gözlərini
qaçırmışdı.

Yanımda əyləşdi.

– Siz Ömürün təzə anasısınız?

Cavab verməyimi gözləmədən:

– Qonşular dedi ki, Akin ikinci dəfə evlənib,
– dedi. – Xeyirlisi olsun, nə deyək. Amma siz bari
incitməyin bu tifili.

Qadın nəyə eyham vururdu? Anlamadım.
Mənim lal baxışlarımı, yəqin, saymamazlıq kimi
qəbul etdi. Dediklərinin təsirini artırmaq üçün
Ömürə tərəf baxıb başını buladı. İndi də eyni
sözləri hərəkətləriylə, mimikalıyla deyirdi.

– Ay xala, axı Ömürlə kim pis davranışın?

– Atasının ona necə əziyyət etdiyini guya
bilmirsən? – qadın mənə tərs-tərs baxdı.

Bilmədiyimi demək istədim, amma dünənki
günü xatırlayıb susdum. Deməli, hardasa
günahkar idim. Kaş ki, dünən düşüncələrimdə
ona bəraət verməyəydim... Bəlkə, onda bu
qadının qarşısında özümü belə alçalmış hiss
etməzdim... Amma belə vaxtlarda deyilməsi
lazım olan sözləri dedim:

– Akın Ömürü çox sevir, onu anasından
almaq üçün çox çarpışır.

– Kaş ki, uşağı anasından ayırmayıyadı...

Sonra mənə gözücü baxıb:

– Kaş ki, o qadın getməyəydi, – dedi.

Əslində bu haqda düşünmüşdüm. Qadın
evdən gedibsə, deməli, səbəb vardı. Səbəb varsa,
deməli, günahkar, ya da günahkarlar vardı... Mən
ərimin günahkar olma ehtimalını görməzdən
gəlmişdim. Qadın kişinin günahlarını onu
sevməklə yuyacağını düşünür. Bəlkə, mən özüm
də fərqində olmadan buna ümid etmişdim.
Amma yenə deməli olduğum sözləri dedim. Yəni
belə situasiyalarda insanı vəziyyətdən çıxaran,
ona bəraət qazandıran sözləri...

– Kaş ki, o qadın evində qalıb yuvasına və
uşağına sahib çıxayıb...

Bunu deyəndə qadına tərəf baxmadım; onun
gözlərindəki nifrətə tuş gələcəyimdən çox
qorxurdum. Ən azı, ehtimal etdiyim cavabları
eşitməkdən qorxduğum qədər...

– Getməyib ərinin onu döyüb öldürməyini
gözləməliydi? – qadın səsini qaldırdı, – Bu ölkədə
hər il neçə qadının qatlə yetirildiyindən xəbərin
varmı? Sən bu ölkədə yaşamırsanmı? Yoxsa sən
də bəziləri kimi qulaqlarını bəd xəbərə
bağlamışan?

Cavab vermədiyimi görüb əlini yellədi. Yəqin
ki, söylədiklərinin mənim vecimə olmadığı
düşünürdü. Sonra nə fikirləşdi, təzədən üzünü
mənə tutdu:

– Yanlış anlama, səni suçlamıram. Akin da
pis oğlan deyil, amma içəndə gözü heç nə
görmür, dağıdır, tökür. Ömürün başına gələn-
lərdən, yəqin ki, xəbərin var. O həngamələrdən
sonra ağır travma alıb tifil. Durduğu yerdə
çığrıdığının neçə dəfə şahidi olmuşuq. Deyilənə
görə, psixoloqa gedəndən sonra düzəlibmiş.

Amma çətin ki, bu travmadan sonra tamam-kamal sağala. Heç ağlım kəsmir.

Qadın bunu deyib yenə Ömürə tərəf baxdı. Bu əsnada uşaqlardan biri sürüşkənin təpəsinə çıxmış Ömürü itələdi, qız səndələdi. Tez özümü irəli atdım. Ömür yüngüləcə sürüşkənin kənarına toxunmuşdu, tez qalxıb papağını düzəltdi və mənə baxıb gülümsədi. Yəni "Qorxma, hər şey yaxşıdır". Yenidən skamyada oturdum.

- Belə-bələ işlər, qadın dedi. - Yəqin ki, bunlar sənin üçün yenilik olmadı, yəqin ki, bütün bunları bilirdin.

Başımı "yox" mənasında tərpətdim. Qadın heyrətləndi:

- Bəs niyə?..

Eləcə susdum. Milandakı əfsanəvi göldən, qu quşlarının faciəvi ayrılığından, Akını gördüğüm an başımızın üstüylə uçan ağ təyyarədən, ağ göyərçinlərdən, ağ bayraqların hüzurlu şəkildə dalğalanmağından və bütün bunların mənim ruh halıma təsirindən danişsam, anlamazdım ki.

Parkdan evə gələndə yol boyu qızçığazı qorумalı olduğumu düşünürdüm. Mənim həyatım bəşəriyyət üçün guya hansı məna kəsb edirdi ki?! Balaca bir adamı qorumaq, bəlkə, mənim həyatda edəcəyim ən böyük iş olacaqdı?

Park gəzintisi Ömürün kefini durultmuşdu. Mən ev işləriylə məşğul olanda o da mikrofonu əlinə alıb yan-yörəmdə firlanır, mahni oxuyurdu.

Axşam Akının buz kimi soyuq gözlərinə baxıb ürpərdim. Parkda eşitdiklərimi ona deməməyə qərar vermişdim. Onsuz da bu heç nəyi dəyişməyəcəkdi, ən qorxunc yalanın da öz həqiqəti vardı. Akının da israrla öz həqiqətini qoruyaçağına əmin idim.

Ömürü qorunaklıydım, amma necə? Ağ göl əfsanəsinə inanan bir adam, balaca qızçığazı real dünyadan dəhşətindən necə qoruya bilərdi ki?

Şam yeməyində öz içinin dağıntıları arasında eşənlənən üç adam vardı. Mən üstünlüyü ikimizdən də önəmlı olan balaca adama- Ömürə verərdim.

Ömür yenə yeməkdən imtina edirdi.

Akın əvvəlcə onu dilə tutmağa çalışdı, sonra isə nəticə vermədiyini görüb qəzəbləndi.

- Dediymi eşitmirsən? Sən necə ədəbsiz uşaqsan? Rədd ol, gözüm səni görməsin.

Ömür duruxdu. Ağlamaq istədi. Amma yaşına və kiçik vücuduna uyuşmayan böyük iradəylə göz yaşlarına üstün gəldi. Kətildən düşüb otağına getdi.

Yeməkdən sonra Akin qonaq otağına keçib televizorun qabağında yerini rahatlادı. Mən də Ömürün otağına getdim. Güllü-güllü odəyal salınmış kiçik çarpayısının üstündə ayaqlarını bir-birinə yapışdırıb otururdu. Məni görcək:

- Mən anamı istəyirəm, - dedi. - Onun evində balaca it də var.

- Biz də pişik alarıq. Sən axı pişikləri də sevirsən, deyilmə!

- Sevirəm! Pişik almamıza atam icazə verər?

- Əlbəttə.

Akına evə pişik almaq istədiyimizi deyəndə "Əgər Ömür bundan xoşbəxt olacaqsa, alaq", - dedi. Özümlə bağlı bir xəbəri də, hər ehtimala qarşı, ona dedim. İtaliyadan yeni layihədə iştirak etmək üçün təklif gəldiyini söylədim. Qaşları çatıldı, "İzn vermirəm", - dedi. "Onsuz da mən də getmək istəmirəm", - dedim. "Yaşasın, Ajda bizimlədir" deyə sevindi. Əslində hər zaman müstəqil fikirli olmuşdum, doğmaca ərim də mənə səfərə çıxmağı qadağan edə bilməzdi. Amma Ömürü bir müddətlik də olsa, nəzarətsiz qoymaq istəmirdim.

Evimizə aldığımız pişik yumağa oxşayan balaca bir canlı idi. Muncuq gözləri, balaca başıyla uyğunlaşmayan uzun bişəri, dovşan qulaqlarına oxşar uzun, dik qulaqları vardı. Məzəli olduğu qədər də tərs idi. Divanın dalına girib gizlənir, saatlarla ordan çıxmırıldı. Ömürlə ona tələ qururdıq. İçində yemək olan qabı divanın yanına qoyur, balacanın uzun qulaqları divanın arxasından görünən kimi cəld qabı bir az uzağa çəkirdik. Elə ki öz sevimli yuvasından uzaqlaşırdı, tez alırdıq başının üstünü. Pişik səhvə yol verdiyini anlayıb təzə yuva axtarışına çıxırı, başlayırdı sağa-sola qaçmağa. Ömür də haray-həşirlə onun dalınca düşürdü. Bu iki sevimli canının bir-birini qovmalarına baxıb gülürdüm, sonra mən də onlara qoşulurdum. Yalandan səsküy salıb ortağı bir az da qızışdırırdım. Yazıq pişiyin az qalırdı bağlı yarıla. Nə biləydi ki, biz

ikimiz də (Ömür və mən) tənhalığımızı götürüb ona pənah gətirmişik.

Bir neçə gündən sonra pişik bizə alışdı, daha divanın dalında gizlənmirdi. Bizə lap yaxın gəlir, bıqlarıyla toxunaraq əllərimizi qoxlayırdı. Sığallamaq istəyəndə tez başını çevirib guya bizi dişləyir, əslində isə oynamaq istəyini bildirirdi. Ömür əlini çəkib qışqırır, pişik bir az "vəcdə gəlib" iti dişlərini göstərməyə davam edirdi. Ömür əlini əlinə vurub şaqqanaq çəkir, pişik miyoldayaraq əlimizi ağızına almağa cəhd edir, mən isə bu hay-həşirə baxıb gülürdüm.

Pişik gələndən sonra Ömürün iştahı açılmışdı, çox vaxt təzə dostuya birgə yeyirdilər. Mən "Bir loxma sən, bir loxma o" - deyə təklif edəndən sonra Ömürlə pişiyin birlikdə nahar qardaşlığı başlamışdı. Ömür öz loxmasını yeyib qurtarana qədər pişik öz loxmasını çıxdan udub Ömürün əlinə baxır, ağızını marçıldadırdı. Ömür qəhqəhə çəkib əlindəki tikələri ona acıq verirmiş kimi göstərib tez ağızına dürtüşdürürlər, onun intizarını artırırırdı. Pişik gözləməkdən təngə gəlib növbəti tikəni ələ keçirmək üçün özünü Ömürün üstünə atırdı. Ömür guya diksinir, özünü qorxmuş kimi göstərir, sonra isə yenidən uğunurdu. Hərdən gəlib mənə sarılırdı, pişik də gəlib Ömürün qucağında otururdu. Belə vaxtlarda üçümüzün birlikdə necə xoşbəxt olduğumuzu düşünürdüm.

Axşam şam yeməyi vaxtı Akın pişiyin bizim yanımızda hərlənməsinə icazə vermirdi. Pişiyi itələyəcəyindən, ya hər hansı ziyan verəcəyindən qorxaraq onu eyvana salırdıq. Amma Akının qəzəbindən, deyəsən, bircə o qorxmurdu. Qapını taqqıldıdır, təcili açmağımızı "tələb edirdi". Akın gözlərini qaldırıb ondan gizli iş qarışdırduğumiza eyham vuran nəzərlərlə bizə baxırdı. Biz isə başımızı aşağı salıb yeməklə məşğul olurdum. Hərdən sükütu Ömürün piqqıldaması pozurdu; şüşəyə burnunu yapışdırıb maraqla bizə baxan pişiyimizin görkəmi, doğrudan, çox məzəli idi.

Bir axşam şam yeməyindən sonra Ömür pişiyi götürüb otağına çəkildi. Getməzdən qabaq atasından xəlvət mənə "gəl" deyə işarə elədi. Dəcəl uşaq kimi gözlərim parıldadı. Bütün bunların Akının nəzərindən yayınmadığının fərqiñə varanda tez başımı aşağı salıb qab-qacağı yığışdırmaqla məşğul oldum.

- Ömür pişiyi məndən çox sevir, - Akın sükütu pozdu.

- Sən zarafat edirsən? - mən güldüm.

- Zarafat edəcək halım və vaxtım yoxdur, - sərt səs tonuyla dedi. Gör nə deyirəm, pişiyi bu evdən rədd etmək lazımdı.

- Nəyə görə?

- Həm tükləri töküür, həm də balaca uşaqlara ziyanı var. Allergiya verir...

- Tüklərini hər gün darayıraq, Ömürün isə pişiyə allergiyası yoxdur. O, çox xoşbəxtidir, məgər görmürsən?

- Mən bu evdə pişik-filan istəmirəm, vəssalam.

- Axi sən özün icazə vermişdin, təki üzü gülsün, demişdin...

- İndi istəmirəm. Sabah işə gedəndə aparıb birinə verəcəm, nə çox heyvan sevən...

Ömürə pişiyin evdən gedəcəyini deyəndə ağladı. Onu ovudaraq dedim ki, indi ata əsəbidi, bir az vaxt keçsin, yenidən geri gətirmək üçün dilə tutacam. Ömür bir az inandı, amma onun üçün çox darıxacağını söylədi. Həmin gün pişiyin onun yatağında yatmasına icazə verdim, yuxuya gedəndən sonra balaca canlı əzilməsin deyə, onu ehmalca Ömürün qucağından götürdüm, öz yerinə-səbətə apararkən özümü saxlaya bilməyib ağladım.

Səhər Akın pişiyi elə səbətdəcə apardı.

Ömür səhər yeməyini səssizcə yedi, sonra qonaq otağına çəkilib yastiğı qucaqlayaraq gözünü boşluğa dikdi. Ona dedim ki, pişiyimiz qayıdana qədər həyətdəki pişiklərlə oynaya bilərik. Ömür tez qaçıb paltosunu geyindi, birlikdə həyətə düssdü. Yaxınlıqdakı mağazadan pişik yeməyi alıb həyətdəki quyuqlu dostlarımıza payladıq. Ömür onların yeməsinə maraqla tamaşa edir, hərdən də gəlib mənim boynumu qucaqlayır, bir-birini itələyib yeməklərin hamısına sahib çıxməq istəyən balacaları göstərib gülürdü.

Axşamlar Ömürün otağına çəkilib ya rəsm çəkir, ya da sulu boyla ilə aq şəkilləri rəngləyirdik. Ömür rəngləri qarışdırır, göy üzünü qırmızı rəngə boyayırdı. Qəribə rəng duyumu vardı.

Bəlkə də, göy üzü onun üçün mavi rəngdə deyildi, kim bilir... Şəkilləri elə ciddi-cəhdə rəngləyirdi ki, kənardan baxan çox ciddi işlər gördüyünü sanardı.

Ömür artıq təkid gözləmədən səhər yeməyini yeyir, südünü içir, televizorun qabağına keçib cizgi filminə baxır, mən qabları yuyandan sonra isə birlikdə həyətə çıxırdıq. Bir dəfə həyətdə velosiped sürən uşaqlara maraqla baxdığını görüb ondan velosiped sürmək istəyib-istəmədiyini soruşdum. Bir neçə ay əvvəl velosipeddən yixılidan sonra atasının ona velosiped sürməyi yasaq etdiyini dedi. Mən etiraz edib "Yixılidan sonra durmaq və yenidən başlamaq üçün həmişə şansımız var", - dedim.

Beləcə, velosipedli gəzintilərimiz başladı.

Ömür gözlədiyimdən də cəsarətli çıxmışdı. Əvvəl velosipedi müəyyən bir yerə qədər sürməsi üçün yer müəyyənləşdirmişdik. Ömür onu gözlədiyim yerə qədər qorxmadan velosipedi sürdürdü, sonra isə düz qucağıma düşdü. Bir dəfə isə yüngülçə yixıldı, mən qorxub Ömürün yanına qaçanda yanımızdan keçən bir yaşlı kişi məni sakitləşdirdi:

- Qorxma, anası, uşaqlar yixila-yixila böyüyər.

Ömür mənə baxıb gülümsədi. Qərar vermişdi ki, daha anasının yanına əvvəlkə kimi tez-tez getməyəcək:

- Artıq mənim öz evim var. Biz artıq bir ailəyik, deyilmə!

Mən başımı tərpədirdim. Bəlkə, mənim xoşbəxtliyim, doğrudan, bu üç adamın dağıntılarının içindən tapıb bərpa etdiyim bu kiçik şey idi?

Ömür daha şəkil çəkəndə, ya oyuncularla oynayanda diqqətini cəmləmək üçün hər zaman etdiyini etmirdi, yəni o uğultulu səsi çıxarmırdı. Ya da bunu edən kimi özü fərqli nə varır, tez dönüb mənə baxırdı. Bunun fərqində olması belə, artıq irəliləyiş idi.

Akın da bunun fərqindəydi. Amma qəribədir ki, o bundan xoşbəxt olmurdu, hətta əksinə, Ömür mənə bağlılıqca o bizim ikimizdən də sürətlə uzaqlaşırdı.

Bir dəfə Ömürü yatırdıb gələndən sonra dedi:

- Sən bilirsən, Ömür mənim üçün çox önemlidir.

- Bilirəm.

- Amma o mənə qarşı çox dəyişib...

- Yəni necə olub ki?

- Məni artıq sevmir. Halbuki məni əvvəllər çox sevərdi. Elə bil kimsə onu mənə qarşı yönəldir. Kimsə "Atanı sevmə" deyir.

Ömürü ilk dəfə gördüğüm günü xatırladım. Onun Akına təlaşla baxmasını, bu balaca, köməksiz adamı qucaqlayıb "Onu xilas etməliyəm" deyə düşündüyüm...

- Nə fikirləşirsən? - Akın şübhəylə soruşdu.

- Mən bu evə gələndə Ömür çox xoşbəxt deyildi.

- Yox, biz ikimiz xoşbəxt idik. Mən və Ömür...

Mənə "atacan" deyib boynuma sarıldırı. İndi mənə nifrat edir.

Mən dodaqlarımı bir-birinə sıxdım. Ağlamamaq üçün böyük iradə və dözüm göstərən kiçik Ömürdən öyrənəcəyim çox şey vardi.

O biri otağa keçdim. Ömür yatırdı. Yanında uzanıb onu bərk-bərk qucaqladı. Yuxulu-yuxulu "Sabah pişiklərə yemək verəcəyik, hə?" deyə soruşdu.

- Hə, - dedim.

Səhər Akın bildirdi ki, Ömür anasının yanına gedəcək.

- Amma Ömürlə planlarımız vardı, rəsm sərgisinə gedəcək, sonra isə pişiklərə yemək verəcəkdik.

- Yox, o bu gün anasının yanına getməlidir.

- Ajda abla, pişiklərə de ki, Ömür anasına getdi, amma tez gələcək, yaxşımı? - qırmızı paltonunu həvəssiz-həvəssiz əyninə keçirən Ömür nigaranlıqla dedi.

- Yaxşı, - dedim. - Biz hamımız səni gözləyəcəyik.

Ömür gəlib dizlərimi qucaqladı. Akının hövsələsi daraldı, Ömürün əlindən dartıb apardı.

İki gün Ömürsüz keçdi. Ev işləri görərkən ara-sıra Ömürün sözlərini xatırlayıb gülürdüm.

Arada otağına keçir, oyuncaqlarına baxır, ürəyimdən onları ortalığa töküb oynamamaq keçirdi.

Ömürə söz verdim kimi, pişiklərin yeməyini verməyi unutmadım. Həyətə düşüb birini yanına çağırıdım, o biri pişiklər də qaćib gəldi. Bir-birləriylə didişir, hər biri yeməyə ancaq özü sahib çıxmaq istəyirdi.

Pillələri çıxanda İstanbulla bağlı kədərlə bir mahnının sədaları gəlirdi. Elə bil ruh halımdan xəbər tutub mənimlə kədər bölüşmək üçün gəlib qulağıma dolmuşdu.

Dəhlizdəki asılıqanda Ömürün qırımızı paltoşunu görüb sevindim: "Ömür gəlib!"

İçəridə məni Akın qarşılıdı.

- Ömür öz otağındadı, səninlə bir məsələ barədə danışmalıyıq.

Görəsən, nə baş vermişdi? Əslində qonşu qadının dediklərindən sonra hər an partlayış ola biləcəyindən qorxaraq ehtiyatlı davranışdım, hərçənd bir-iki kiçik mübahisədən başqa elə bir ciddi hadisə olmamışdı. Bəlkə də, Ömürlə başımı qatdıǵım üçün ətrafda baş verənləri görmürdüm.

Akin gözlərini məndən yayındıraraq:

- Ömür anasına səndən gileylənib, - dedi. - Sənin onu döydüyüňü deyib. Sən ona əl qaldırmışan?

- Dəli olmusan? Heç vaxt! Mən Ömürə əl qaldıra bilərəm?

Qapıda Ömürün balaca vücudu göründü. Məni görüb gülümşədi.

- Qoy Ömür özü desin, - mən dedim.

- Ömür, gəl bura. Ajda abla səni vurub, eləmi? - Akın saxta anlayışla soruşdu.

Ömür başını tərəddüdlə buladı.

- Səndən soruşuram, Ömür, Ajda abla səni vurub, eləmi? - Akın bağıldı.

Ömür atasından gözlərini çəkmədən başını tərpətdi.

- Görürsən? O səni istəmir. Ömür səni is-təmir! - Akın hecalara bölərək dedi və üzünü Ömürə tutdu:

- Ömür, qızım, istəmirsən Ajdanı, deyilmi?

- Yox, - Ömür dedi və ağladı.

- Canım qızım, mən sənin yanındayam, mən səni tək qoymaram, - Akın dedi və Ömürü qucaqladı.

Ömür tələyə düşmüş quş kimi atasının qucağında çırpinirdi.

Daha bu mənzərəyə baxa bilmədim. Telefonla təyyarəyə bilet sıfariş vermək üçün otağıma getdim. Ömürün çıçırtılarını və Akının bağırmasını eşitməmək üçün qapını bərk-bərk örtüb arxasına söykəndim. Bir müddət İtaliyada qalacaqdım. Sonra nə bilmək olar, bəlkə, yenidən vətənə döndüm. Amma artıq içimdə əfsanəvi gölün ağ mələkləri olmayacaqdı...

Bir azdan koridorda tanış addım səslərini eşitdim.

- Ajda, mən sənin onu döymədiyini bilirəm.
- Akının səsi quyunun dibindən gəlirdi, elə bil bunları söyləmək üçün özünə təzyiq edirdi, - Çünkü sən buna qadir deyilsən, sən yaxşı qızsan. Mən isə çox qorxulu adamam, içəndə özümü bilmirəm, məni qıcıqlandıran hər şeyi dağıdırıb məhv etmək istəyirəm. Bir tək sənə əl qaldıra bilmədim, bəlkə, ona görə ki, sən çox anlayışlı idin. Amma Ömür də mənim üçün çox dəyərlidir, mən onu göz görə-görə itirə bilmərəm. Qızıma yaxın olan hər şey məni qorxudur. Mən özümü, səni və Ömürü sənin onu döydüyüňə inandırmaq istədim... Axmaqca bir plandı, deyilmi?

-

- Mən ən çətin vaxtlarında Ömürə tutunub yaşamışam... İndi isə sən gəldin, siz ikiniz birlikdə elə xoşbəxtsiniz ki. Mən indi özümü daha tənha hiss edirəm.

Bu adam təkliyi özü seçmişdi, doğrudanmı, bunu anlamırdı?

İçəridən Ömürün artıq yadırğadığını sandığım ugultulu səsi gəlirdi.

- Bilirəm, mən zalim adamam, - mən qapıdan çıxanda Akın dedi.

Pillələri tələsik düşdüm. Burdan tez qaćib uzaqlaşmaq istəyirdim. İndi gücüm ancaq özümü xilas etməyə yetərdi...

Günay SƏMA ŞİRVAN
"Ulduz" jurnalının redaksiya heyətinin üzvü
HƏYAT KİTABINI ÖZÜ YAZANLAR

Bəzən mənə elə gəlir ki, biz hardasa, həyatı yazılmamış roman, romanı oxunmamış adam olaraq kitaba bənzəyirik. Öz məzmunumuzu dərk etməkdə çətinlik çəkir və hardasa, bir kitab kimi "üz qabığımızın" lazımlı oxucunu cəlb edəcəyinə ümidi bəsləyib öz rəfimizdə tozlanırıq. İstəyirik ki, bizə vicdanla və ehtiyatla yanaşınlar, sonra isə qorxuruq ki, birdən daxili aləmimiz belə yanaşma üçün kifayət qədər maraqlı olmaz.

Və şansımız gətirsə, bir dəfə kimsə bizi kitabımızın vərəqlərinin cırığına, səhifələrinin ovxalanmasına baxmadan birnəfəsə oxuyacaq. Bəlkə də, xoşladığı yerə bir yaddaş kağızı qoyub, bağlayacaq. Sonra bütün günü düşünəcək ki, işini tez bitirsin, sevimli kitabının səhifələrinə qayıtsın.

Yəqin, bizdən çoxu başa belə düşməyəcək ki, səhifələrimiz öncə ağıdı, heç bir yazı yox idi, hər şey zamanla yarandı. Biz – bizim kitabımızı əlinə götürənlərin əksindən ibarətik. Və bütün ömr boyu gözləyirik ki, nə vaxt oxucunun süjeti bizim janımızla üst-üstə düşəcək. Amma reallıq

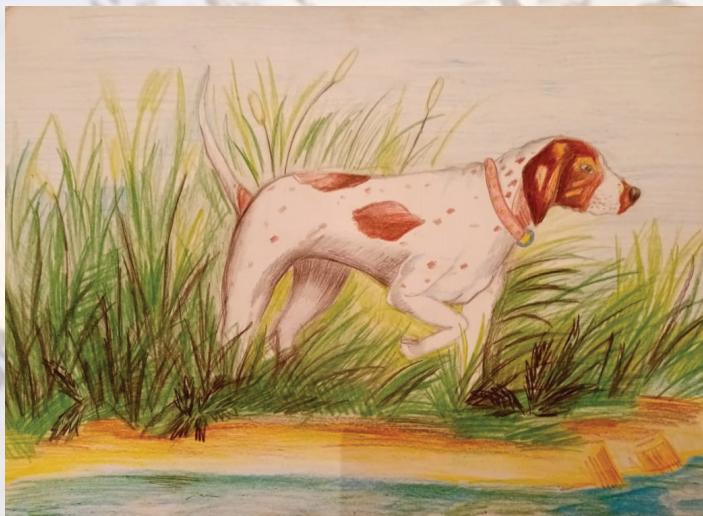
da odur ki, oxucular tez-tez bestseller üstündə baş yarırlar – kimlərin ki tarixçələri artıq yazılıb... Bəlkə də, buna görə tənhalığı hiss edənlərin öz rəflərini tərk edərək diqqətli Oxucu olması lazım. Diqqətli oxucu olması lazım ki, başqa itirilmiş kitablar rəflərdə tozlanmasın.

Hər sayı ilə ədəbiyyat cameəsinə nəfəs gəti-rən sevimli "Ulduz"un may sayının redaktorluq məsuliyyəti ağır oldu. İki ilə yaxın əməkdaşlıq etdiyimiz jurnaldan, tanıdığını ədəbiyyat adamları arasında "insan" sözünün qarşısında adını böyük hərflərlə yazdığını Qulu Ağsəsdən bu təklifi alanda belə ağır olacağı ağlımızına belə gəlməmişdi. Etimad, inam üçün dərginin baş redaktoruna və kollektivimizə dərin minnətdarlığımızı bildiririk. Hər yazını, hər mövzunu incələyərək seçdiyimiz bu nömrəmizi sərhədlərə sığışdırırmamağa çalışdıq. İsligi yerdə buraxmadan qaranlığın üzərinə yeriməyə, karantin stressindən qaçmağa səy göstərdik.

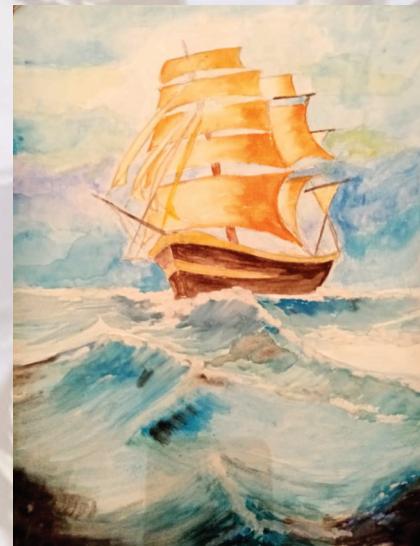
May sayını çapa hazırlayarkən Fərqliqə Mehdiyevanın ürəkləri göynədən acı xəbərini aldıq. O, "ULDUZ" ailəsinin sevimliyi idи. Həyatımız boyunca yaşadığımız ən çətin zamanlardan biri sevdiklərimizi itirdiyimiz anlarda hiss etdiklərimizdir. Acımız, üzülərək keçmir. Kövrək şairimizin xatirəsini anmaq təkcə məslək borcu deyil...

Hamı qədərini, dolayısı ilə həyat kitabını özü yazır. Tozlanması da öz əlindədi, oxunması da. Əgər kitabımızın səhifəsinə bir qara nöqtə (sağlamlıq problemləri, çətin ailə münasibətləri, dostlardan incikliklər və s.) düşmüşsə, diqqətimizi, düşüncəmizi o qara nöqtəyə deyil, səhifənin daha çox hissə tutan ağ yerlərinə (sevgi dolu anlara, eşq qoxuyan günlərə, xeyirxahlıq aşılayan əməllərə və s.) yönəltməyi bacar-malıyıq.

Əziz Oxucu! Əlbəttə, bir nömrədə bütün yazılar bütün maraqları qarşılıqlaşdırmaqdə aciz qala bilər. Lakin əgər bir müəllif seçimimiz, bir yazımız belə, zövqünüzü oxşaya bildisə, bizi o yazıya, o misraya, o sözə bağışlayın!

Ziya Rahimov

ISNN 0134-522
İNDEKS AZ 1000 2 AZN

* * *

Zivələrindən
yaş əllər asılan -
Bakım!
Pakım!
Bu dəmdə:
quşlar səkidə gəzir
adamlar damda...
Çıxardı insanların bütün maskalarını
eyni maska taxdı cahana virus:
ağac – virus,
maşın – virus,
bina – virus,
bir yandan koronavirus,
bir yandan karantinavirus...
İlahi, özün bax –
ya eyvandan şəhər sal,
ya da küçələrə qanad tax!..

Qulu Ağsəs

**ULDUZ_AYLIQ_-
EDEBIYYAT_-
DERQISI**